פרשת **וארא** תשפ"ב לפ"ק | גליון תתת"ל שנה כ"ה

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

והכבד את לבו ולא שמע אליהם

סערה והמולה רבתי שררה בשוק העיירה, קולות וברקים מילאו את חללה עוברים ושבים נתקהלו לחזות שנעמדו שני השותפים יהודי וגוי שהסתכסכו בוויכוח סוער, וכשראו שאינם באים לעמק השוה הפנו את טענותיהם אל השופט שידון ביניהם, כשכל אחד משני הצדדים מנסה להוכיח את צדקתו ואשמת חבירו.

השופט שהיה שונא ישראל מובהק נטה כל הזמן לצידו של הגוי, וכשראה היהודי שידו על התחתונה והולך להפסיד את המשפט שלח להשופט מתנה בסתר כדי להטות את לבבו לטובה אליו.

שאל אותו השופט: כיצד הנך נותן לי שוחד הלא בתורתכם כתיב שאסור לתת שוחד לדיין שהרי לב הדיין יטה אחר נותן השוחד, והדין שיוציא לא יוכל להיות דין אמת, מכיון שהשופט נוגע בדבר.

השיב לו היהודי: אילו היית יהודי והיו באים לפניך ראובן ושמעון לדין, דעתך על שניהם שקולים היא, ואין לבך נוטה לזה יותר מאשר לזה, והדין יכול להיות דין אמת, לכן אם צד אחד יתן שוחד הוא מכריע בכך את לבו של הדיין לצידו, וכל מאזני הדין תטה לטובתו, לא כן הדבר כאשר באים יהודי וגוי לדון בפני שופט גוי, כאן דעתו של השופט אינה שקולה ושוה לגבי שניהם, לבו של השופט נוטה מלכתחלה לצד הגוי, שהרי הלכה הוא בידוע שעשו שונא ליעקב, וכדי לאזן את דעתך שלחתי לך שוחד, כנגד נטיית לבך לצד בעל דיני תבוא נטיית הלב אל השוחד, וכפות המאזניים של המשפט תהיינה שקולות, והדין יצא מתוקן.

על פי משל זה מבאר הבית הלוי מבריסק זי"ע את קושיית המפו' כיצד הכביד ה' את לב פרעה והרי על ידי כך נטל ממנו את האפשרות לבחור בטוב ולשלוח את בני ישראל מארצו.

אך לפי האמור מובן, שהרי רצונו האמיתי של פרעה היה שלא לשלוח את בני ישראל מארצו, אולם מתוך הסבל הגדול שהיה לו ולעמו מהמכות הוא עמד לפעול נגד רצונו, יציאה בתנאים אלו לא היתה נחשבת לפרעה לזכות, הואיל ומה שנעשה בהכרה אינו אלא אונס ואינו נחשב למאומה, חיזוק לבו ע"י ה' היה איפוא לא כדי לשלול ממנו הבחירה, אלא אדרבה כדי להסיר ממנו את יראת המכה, וע"י כך שב פרעה לרצונו העצמי שהיה שלא לשלח.

אכן בני ישראל הם להיפוך, כמ"ש הרמב"ם (הל' גירושין פ"ב ה"כ) על מה דקיימא לן גבי גט וקרבן (יבמות קו.) כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, כי באמת מוטבע בנפש כל אדם מישראל לשמוע למצות קונו, אלא שיצרו הרע מסיתו לעשות הרע בעיני ה', ושאור שבעיסה הוא המונע והמעכב מלעשות הטוב והישר בעיני ה', ולאחר שהוכה ותשש יצרו הרע הרי הוא עושה כטבעו וכרצונו כדת של תורה.

וממוצא דברים אלו נמצינו למדין מליצה ישרה על כל בית ישראל, כי אף אם נכשלו ועברו על מצוות ה', לא מרוע לבבם עשו כן ולא להכעיס את בוראם חלילה, אלא אנוסים הם ביד יצרם הרע הבוער בקרבם תמיד, אבל בפנימיות לבבם כל רצונם ומאוויים ותשוקתם לעשות רצון קנם וחפץ צורם, ולאחר שמסירין המונע ותשש יצרם הרי הם עושים הטוב והישר כטבעם וכרצונם.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
דרש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
קדוש יאמר לו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
פינת יקרת ..... ו
שעשועי תורה ..... ז
לוח ההילולא ..... ח
דבר בעתו ..... ט
נועם שיחתן ..... י
לפעמ צרון לא אחשה ..... יא
פשוטו של מקרא ..... יב
דברי תורה קודש ..... יג

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

וארא אל האבו"ת - אל אלו שיש להם רצון טוב

וארא אל אברהם וכו'. ופירש רש"י, **וארא אל האבות**. וכבר תמיה זו מפורסמת, מה בעי רש"י בזה כו', כי היה קשה, כי התורה הקדושה הוא נצחיית ומה בא הפסוק ללמדינו וארא אל אברהם, **וזה פי' רש"י וארא אל האבות, שיהיה גילוי השם יתברך לאותם שמתנדבים עצמם להשי"ת, ואבות הוא לשון רצון, כמו כי לא אבו, הגם שעדיין אינם עובדים להשי"ת רק שיש להם רצון טוב לזה יהיה להם גם כן גילוי יתברך שמו:**

אור לשמים

הש"י שומע צעקת החפץ לשוב וקשור בחבלי היצר

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי. יאמר כשאדם חוזר בתשובה ותוהא על הראשונות, **רק שהוא קשור מאוד כל כך בחיצר הרע שאינו יכול להפריד את עצמו ממנו, והוא מבין דבר זה וצועק לה' על דבר זה, אז ה' שומע בקולו והבא לטהר מסייעין אותו** (יומא לח:). וזה: **"וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל"**, שכל צעקתם הוא **"אשר מצרים"** היינו היצה"ר **"מעבידים אותו"**, היינו שעובד עמו עבודת שלו ואינו יכול לעזור את עצמו להפטר ממנו ולהנצל מעצתו, אז שומע ה' צעקתו ומסייעין אותו מלמעלה.

מבשר צדק

נאקת ישראל על אשר ע"י הצער שב אל ה' ולא מעצמו

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי. כשאדם שרוי בעת צרה רח"ל, ומתעורר על ידה לתשובה, הרי מתחרט הוא אח"כ ומתבונן בנפשו: למה המתנתי מלעשות תשובה עד בא עת צרה, מוטב היה לי לעשות תשובה בעת הרווחה. הנה, **"זה הדרך הוא חשוב לפני הבורא ב"ה, ועל ידי זה כשהחרטה היא באמת, הקב"ה מרחם עליו ופודה אותו מהצרה".** וזהו: **"וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל"** שכל נאקתם היא **"אשר מצרים מעבידים אותם"** שעל ידי הצרות שהמצרים מצירים לחם, זה גורם ומביא אותם לעבוד את ה' מעבידים אותם ולהתחרט על עונותיהם, כי מוטב היה לצעוק אל ה' קודם הצרה. **"והיה זה השכל חשוב מאוד בעיני המקום ב"ה ושמע להם ופדה אותם".**

מבשר צדק

(בשם "הרב החסיד מקולבסיוו", הוא הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע)

גאולתנו תלויה באמונתנו

וידבר משה לפני ה' הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים. ידוע קושיית המפרשים דק"ו פריכא היא, כי הרי מפורש בפסוק הטעם שלא שמעו לו בני ישראל "מקוצר רוח ומעבודה קשה". וראיתי פירוש הגון וישר בספר יד יוסף כי הגאולה היה תלוי באמונת ישראל שיאמינו לדברי ה', **וע"י שישראל האמינו בה' ובמשה עבדו חיתה יריידה לפרעה עצמו ולעמו, וחיה מוכרח לציית, וכאשר נפלו ישראל מהאמונה ובטחון לא רצה פרעה לשמוע.** וזה היה טענת משרע"ה: **'הן בני ישראל לא שמעו אלי'** ונפלו מהאמונה ובטחון **'ואיך ישמעני פרעה'** כי זה תלוי בזה, אם ישראל יתחזקו באמונה שלימה בה' יהיה פרעה מוכרח לציית, אבל אם בנ"י לא שמעו האיך אפשר שישמע פרעה ולהוציא ישראל מתחת ידו, והוא נכון.

עבודת הגרשוני

(להגה"ק רבי גרשון מקאלאמייא זי"ע)

התנין הוא אות תחיית המתים, ומזה יש תקוה בכל מצב

כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין. ובאמת אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ואם הוא רחוק בתכלית הריחוק מהשי"ת, אם ישוב מיד יקבלו, כמ"ש (יחזקאל לג, יא): "חי אני נאם ה' החפץ אחפוץ במות הרשע כי אם בשובו מרשעתו וחיי", ר"ל **'חי אני'** אני המחיה הכל, והרשעים הרחוקים ממני קרויים מתים, **'בשובו מרשעתו וחיה'** יהיה דבוק אלי ויחיה, ונקרא חי. **והראיה על זה מתחית המתים הגשמי,** בוודאי אין לו שום חיות גוף הגשמי, וברצון השי"ת מחיה אותם, כמ"ש (שם לז, ג): **"התחיינה העצמות האלה", ומכל שכן נשמות הרשעים שהם מתים, עבור שהם רחוקים מהשי"ת, ובשובו מרשעתו חי' יחי', וימשך עליהם חיות מהשי"ת.** וזה שאמר: **"כי ידבר אליכם פרעה"**, ר"ל שיאמר לכם שתאמרו גם כן זאת לישראל: **"תנו לכ"ם מופת"** דייקא ר"ל שיתנו מופת לישראל אם אפשר להם שיצאו ממומאת מצרים וישיעבדו את השי"ת, מאחר שהם רחוקים בתכלית הריחוק מהשי"ת. והכופרים גם כן אינם מאמינים בתחית המתים שיקדו ממנו ראיה לנשמת רשעים שיכולין לחיות. **וכי ידבר אליכם פרעה כזה אז: ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין, וזה ראיה גדולה על תחיית המתים.**

אורה לחיים

השגחת הש"י אף על אלו שכבר נמצאים בשפל המצב

כי אני ה' בקרב הארץ. ושמתי פדות בין עמי ובין עמך. הקב"ה מלכותו בכל משלה, **ואף האדם שחטא ושקע בתוך הארציות, ישמרנו השי"ת לבל יחטא ויוסיף עוד בבחינת 'גם שם ידך תנחנו'. וזהו: 'כי אני ה' בקרב הארץ'** בקרב הארציות, אלו החוטאים בנפשותם, אף שם **'ושמתי פדות בין עמי'** פדות והצלה לנפשו שלא יחטא עוד.

זאת זכרון

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות עליונים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

גאולה האחרונה תהיה בזכות התורה

לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וגו'. במסורה לכן אמור לבני ישראל (שמות ו, ו), לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום (במדבר כה, יב). ונ"ל כי הנני נותן לו את בריתי שלום, פירושו שכרתי עמו ברית שיהיה הוא המבשר בגאולה אחרונה. ועל פי זה יתפרש המסורה לכן אמור לבני ישראל וגו' והוצאתי אתכם וגו', **ושמא תאמר מה ירשיענו בזה, הא גלות האחרון קשה עוד יותר**, לזה אמר 'לכן', ר"ל על ידי גאולה זו אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, **דהיינו שעל ידי זה יהיה גם גאולה אחרונה, דגאולה הראשונה הכנה היתה לגאולה האחרונה**, כי אחר יציאתן ממצרים נתנה להם התורה, **"והגאולה האחרונה היא על ידי התורה"**, כמו שדרשו רז"ל (ב"ב ח, א) בפסוק (הושע ח, י) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם.

ישמח משה

התורה מרחבת לבו של אדם

ולא שמעו אל משה מקוצר רוח. אולי כי לצד שלא היו בני תורה (– שהיה אז קודם מתן תורה), לכן 'לא שמעו', ולזה יקרא קוצר רוח – **'כי התורה מרחבת לבו של אדם'.**

אור החיים

"הירא את דבר ה'" עושה תורתו קבע ומלאכתו עראי

הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הנים את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים. "את עבדיו" כמו: מן עבדיו [ע"ד הכתוב (בראשית מד, ד) "הם יצאו את העיר" מן העיר]. כי ידוע ש"יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ" (אבות ב, ב) **אבן הירא שמים, אין ח'דרך ארץ' עיקר אצלו, ובורח תמיד מטרדות משא ומתן אל התורה והתפלה.** וזהו: **"הירא את דבר ה' הנים את עבדיו ואת מקנהו"** בורח מעבדיו ומקנהו **"אל הבתים"** לבתי כנסיות ובתי מדרשות, **"ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה"** את פירושו גם: עם פירוש, **נשאר משוקע עם עבדיו ומקנהו בחוץ.**

דברי ישראל

תפילה

חיזוק עצום לתפילה לכל יחיד בכל מצב, אף כשקשה להוציא דיבור של תפילה כראוי, הנלמד מגאולת מצרים

וידבר משה כו' הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים. הנה כתוב בספרים שבגלות מצרים היה הדיבור בגלות, שלא היה להם דיבור כראוי של קדושה, ולכן נקרא זמן יציאת מצרים פסח לשון פ"ה ס"ח, ולהבין זה, דהלא כתיב 'ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה', נמצא שעלתה תפילתם השמימה לו ית"ש ואיך אמרינן שלא היה להם דיבור של קדושה שיעלה לה'.

רק הענין על דרך הכתוב **'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם כו' לכלותם'**, ופירשו בספרים לשון תשוקה, שאף תשוקתם של ישראל אינו מואם השי"ת, וכתיב 'אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך'. **ולכן אין לשום אדם מישראל לייאש את עצמו כלל וכלל, ולא יאמר ח"ו אני נפסק מקדושתו ית"ש, שאין אני יכול להתפלל בלא מחשבה זרה וכדומה, שנראה לו שאין לו דיבור של קדושה שתעלה תפילתו לו ית"ש, לא ייאש את עצמו בכל זאת, כי לא ידח ממנו נדח, והטוב כי לא כלו רחמיו וחסדיו, ואומר השי"ת וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון וכדאי.**

וגם האיש הזה שהוא בשפל המדריגה מאוד ונסתמין דבריו ואינו יכול לפתוח פיו כראוי לדבר לפניו ית"ש כלל, אף על פי כן ידע באמת, שגם התשוקה הזאת שחפץ ומשתוקק לדבר ולהתפלל לפניו ית"ש כראוי אף שאינו יכול, זה גם כן רואה השי"ת וחשוב לפניו ית"ש.

וגם יכול לעשות לעצמו שיחה ותפילה מזה בעצמו שיצעוק ויתחנן לפניו יתברך שנתרחק כ"כ מאתו ית"ש שאין יכול לדבר כראוי, ויבקש מאתו ית"ש רחמים ותחנונים שיחמול עליו, ויפתח פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו ית"ש שיהיה לו דיבור כראוי, ויוכל להתפלל כדת וכראוי וכנכון, ובודאי יעזרהו ית"ש.

וכעין זה מצינו הענין במצרים, דכתיב 'וישמע אלהים את נאקתם', וכתיב 'וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל', וידוע שנאקה הוא בלב לבד, **ששמע יתברך את תשוקת לבם לעובדו ית"ש כראוי בדיבור קדוש, והם בעצמם ביקשו רחמים על דבר זה שנתרחקו מאתו ית"ש, וצעקו על זה לו ית"ש**, וזהו שנאמר 'ויאנחו בני ישראל – מן העבודה', **פירוש על עבודתו יתברך שאינו כראוי, על זה צעקו לו ית"ש**, ושמע השי"ת ועזר להם. ובבחינה זו היה יציאת מצרים אף שהיה כנ"ל שלא היה להם דיבור כראוי לו ית"ש. וזהו פי' הפסוק הנ"ל **'הן בני ישראל לא שמעו אלי'**, שהגם שהאמינו כמו שנאמר 'ויאמן העם וישמעו', לא היה השמיעה בבחינת **'אלי'** [שהוא לשון נוכח, ובחי' השכל, עיי"ש], רק עזרם מבחינת עתיקא, מבחינת לעושה נפלאות גדולות לבדו, שאין השכל משיג, ונעלם מכל רעיון החסד הגדול הזה הו', עד שיצאו ונקרא פס"ח לשון פ"ה ס"ח כנ"ל.

זרע קודש

ולקחתי אתכם לי לעם וגו'. נ"ל עפ"י המבואר בפר"ד שבנ"י מחויבים לקבל גזירתו של הקב"ה וראוים לענש חי"ו כשאינם מקיימין מצד דינא דמלכותא, אף דהאי דינא ליתא באינו משוה גזירתו על כל בני מלכותו, הרי איתא בפרדר"א בשעה שהפין ה' את העמים נתן כל אומה לשר שלו, ויישראל נשארו תחת יד הקב"ה לבדו, ונמצא דישראל הם בני מלכותו, והיינו ולקחתי אתכם דייקא לי לעם, לכך והייתי לכם לאלוקים דיין ליפרע כי כיון שרק אתם בני מלכותו א"כ דינא דמלכותא דינא.

(ישמח משה)

☆

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים. ופירש"י כי כן הבטחתי ואח"כ יצאו ברכוש גדול, נשאלתי למה הביא רש"י סיפא דקרא ברכוש גדול, וי"פ דכתיב למעלה ויישימו עליו שרי מסים וגו' ויתכן כי העניים בנו והעשירים היי פודים את עצמם במס שנתנו להעמיד אחרים במקומן ואח"כ רבתה המשא עד שמכח זה נעשו עניים ואפשר שמה שאמר למען ענות"ו היינו לעשותן עניים בסבלותם ומפני זה אמר כאן והוצאתי אתכם לא מבעיי מגוף סבלותם אלא אפילו מן העניות עיי"ש שנתנו במקום סבלותם (כמו עין תחת עין) וזהו "מתחת" סבלות מצרים היינו מה שנתנו במקום סבלות מצרים, וזה שפרש"י כי כן הבטחתיו שנאי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול

(ייטב לב)

☆

לכן אמור לבני ישראל אני ה' וכו'. ונראה עפ"י הנודע

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו"ק עצי התמרים

משה רבינו רצה שתהיה הגאולה לגמרי ע"י הש"י בעצמו

וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים. שמעתי מאחד מחבירי ששמע בעצמו **מפה קדשו של אדמו"ר הגה"ק בעל עצי חיים זצוק"ל** טענתו של משה "הן בני ישראל לא שמעו אלי", היינו דע"כ לא שמעו אלי בני ישראל, משום דלא רצו שיהא הגאולה על ידי, דאז לא יהיה גאולה נצחיית, ואיך ישמעני פרעה, דמה נעשה אם פרעה ישמע אלי, א"כ יהיה הגאולה על ידי, ולא יהיה גאולה נצחיית, עכדה"ק.

פרדס מרדכי

הטעם שבת תחילה סימן יפה לבנים

ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר. פירש"י ד"ה אחות נחשון, מכאן למדנו הנושא אשה צריך לבדוק באחיה. אמרו חכמינו זכרונם לברכה (ב"ב קמא.) 'בת תחילה סימן יפה לבנים' פעם אחת פירש רבינו זצ"ל הטעם בזה בדרך צחות, דהא איתא בגמרא (ב"ב קי.) הנושא אשה צריך לבדוק באחיה, ולכן על בתולה מונח האחריות שיהיה אחיה טובים מאוד, כדי שהיא תעשה שידוך הגון וטוב, ולכן היא מחנכת את אחיה גם כן שילכו בדרך התורה והיראה. ולכן אמרו בת תחילה מי שיש לו בת תחילה, סימן יפה לבנים, שיבוא אחריהם, כי בוודאי תשתדל שהם ילכו בדרך הטובים.

זכר צדיק לברכה (סי' תתתשפ"ט)

כשהגאולה תהיה ע"י הקב"ה בעצמו אז יהיה גאולה נצחית

ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה. במסורה שלוש פעמים פדות, "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך (שמות ח יט), "פדות שלח לעמו" (תהלים קיא ט), "כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות" (שם קל ז), **ופירש מרן הגה"ק בעל "ייטב לב" ז"ל** דהנה ידוע מה שכתבו הספה"ק דלכן גאולת מצרים לא היתה נצחית, יען שהיתה ע"י שליח בשר ודם, שהוא גם כן אינו נצחי, והיינו ע"י משה ואהרן, אבל הגאולה העתידה תהיה נצחית כי תהיה ע"י הקב"ה שהוא נצחי. ז"ש: **"ושמתי פדת** (חסר י"י) **בין עמי ובין עמך"**, כי הגאולה (הפדות) לא תהיה שלימה (שהרי נכתב חסר), ואמאי על זה אמר, כי **"פדות שלח לעמו"**, כי הגאולה היתה ע"י שליח, אולם **"כי עם ה' החסד"**, כלומר אם השי"ת יעשה עמנו חסד ויגאלנו אז **"והרבה עמו פדות"**. וזהו כוונתו של ישעי' הנביא שאומר: **"ישראל נושע בה'"** כלומר, אם הישועה תהיה מאת הקב"ה, אז **"תשועת עולמים"** (ישעי' מה יז).

עולמו של אבא (עמוד תנ"ד)

דע"י אמונה יוכל להמשיך רב טוב לבית ישראל, וכדאיתא במדרש אין ישראל ניזונים אלא בזכות האמונה, ואיתא בייטב לב כי הוא מלשון ויהי אומן את הדסה לשון המשכה כי ע"י האמונה נמשך כל מילי דמיטב, ולכן ציוה הקב"ה לכן אמור לבני ישראל אני ה', שע"י האמונה שיאמינו ישראל יוציא אותם ממצרים, ואח"כ כתיב בא דבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו בזכות האמונה כנ"ל, וזה ירצה בתשובת מרע"ה הן בני ישראל לא שמעו אלי מאיזה טעם שיהיי עכ"פ ע"י שלא שמעו אלי נחסר האמונה במה להמשיך הגאולה, וא"כ איך ישמענו פרעה לשלחם, כי בחסרון והעדר האמונה במה יוכל להמשיך הגאולה.

(קדושת יו"ט)

☆

וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. ויתבאר עפ"י משל הידוע לאחד שחטא נגד המלך והמלך מרוב חסדו לא רצה לעונשו ועכ"ז ביקש לעורר לבבו לשוב, הגדיל אותו ביתר שאת, ובראותו את גודל טובו וחסדו של המלך אליו אחר שחטא, נתמלא בושה והכנעה באומרו מה עשיתי כי מרדתי פי המלך הטוב והמטיב וזה הבושה והמרדות שבלבו טובה יותר ממאה מלקות, ובזה י"ל וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה', ר"ל דהדיבור הקשה ודק שדיבר הקב"ה אל משה היה בזה שאמר אליו אני ה' אמירה רכה כי ע"י נעשה קטן ושפל בעיניו עוד יותר.

(עצי חיים)

☆

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים ולקחתי אתכם לי לעם. ויל"פ בהקדם דברי הישיש"ם ליישב קושית אוה"ע כלום כפית עלינו ההכר כניגית, דהנה לכאורה קשה על אמרם ז"ל שכפה עליהם הר כניגית, הא קיי"ל אונסא כמאן דלא עביד, אך ידוע מה שכתב הרמב"ם בהא דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, כי טעם הדבר, דטבע הישראל לשמוע למצות קונו, אילולא המונע הוא השאור שבעיסה, ואחר שמסירין המונע עושה הטבע את שלו, ולפי זה לא קשה כלל קושית אומות העולם, דדוקא בישראל מהני כפיה לאשר הם זרע קודש מחצבתם, ועיקרן ושרשן טוב, ובהסיר המניעה שדי נופן בתר עיקרן וקבלו ברצון, אבל בעכו"ם לא מהני כפיה דאונס שלהם לא הוי כרצון ע"כ, וזש"ה והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, ושמא

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

צריך לעשות לעצמו נדרים וסייגים בכל ענינים

הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים. שמעתי מפה קדשו של רבינו בעהמ"ס הק' ייטב לב זצ"ל בהרימו את קולו הנעים בהספד מר על מטתו של הגה"ק מהר"ם שי"ק זצ"ל. ענה ואמר כתיב הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים (שמות ט כ). ופירש עפ"י מה דכתיב ובשר בשדה טרפה (שמות כב ל), ודרשו חז"ל (חולין דף קט"ו:) בשר שיצא חוץ למחיצתו, **ויש לפרש דאיש הישראלי הירא את דבר ד', צריך לעשות לעצמו גדרים וסייגים בכל ענינים, כדי להנצל מן היצר הרע,** אבל איש אשר לא שם לבו לדבר ד', זהו בבחינת שדה בלי גדר ומחיצה כלל, עבדא בהפקירא ניחא ליה, וזה שאמר **"ובשר בשדה"** מי שהוא בבחינת **"שדה"** זה הוא **"טריפה"**, ופירשו חז"ל בבשר שיצא חוץ **"למחיצתו"** הכתוב מדבר, דהיינו שאינו רוצה בשום מחיצה גדר וסייג. ואי' בספה"ק ד'פרעה' הו רמז ליצה"ר בחי' הער"ף, גם י"ל דהחושים של האדם נקראים עבדיו משום דמשועבדים לו ולכל אשר יחפץ יעשו, וז"ש הירא את דבר ה' **"מעבדי פרעה"** היינו מלהיות ח"ו עבד להיצר הרע, **"הניס את עבדיו"** אלו החושים שלו בתשובה, **"ואת מקנהו"** כל מיני קנינים שלו, **"אל הבתים"** לבחינת בית מוקף מחיצות דהיינו גדר סייג לתורה, **ואשר לא שם לבו אל דבר ד'** ויעזוב את **"עבדיו"** ואת **"מקנהו" בשדה,** בבחינת שדה בלי שום גדר וסייג.

נפש יהונתן (פרשת שופטים ובפרשתן)

הלהרגני אתה אומ"ר, באמירת שם הקדוש, כאשר הרגת את המצרי

ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי, ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר. איתא בגמרא, בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה, זמן ק"ש היה, והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, א"ל תלמידיו 'עד כאן', אמר להם, כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך, אפילו נוטל את נשמתך' אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנה, ועכשיו שבא לידי ולא אקיימנה, היה מאריך ב'אחד', עד שיצאה נשמתו באחד, (ברכות דף ס"א). **שמעתי ממו"ח זקיני הגה"ק מהר"מ ט"ב זלה"ה** (מרן הגה"ק בעל ישמח משה) ע"פ מה דאיתא בכתבי האר"י ז"ל דבשם "תכה", הרג משה את המצרי, שנאמר למה 'תכה' רעיך, ודתן ואבירם אמרו לו 'הלהרגני אתה אומ"ר כאשר הרגת את המצרי' באמירה בלבד. והנה סופי תיבות של את' ה' אלקיך' הוא גם כן שם "תכה". לכן כשראו תלמידיו של רע"ק שהוא מאריך בתיבת 'אחד', אמרו לו, רבינו עד כאן, למה אתה מאריך בתיבת אח"ד, ולא תרצה לומר להלן הפסוק שלאחריו "ואהבת את ה' אלקיך", שמרומז שם השם תכ"ה בסופי תיבות, שתוכל להנצל בכח שם קדוש זה משונאיך, השיב להם ר' עקיבא, ידעתי מזאת, אבל בכיוון איני אומר הפסוק הזה של ואהבת, מפני שאמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, שרצוני להדבק בו ית' באהבה ומסיג"פ.

דברי יחזקאל (אגדות עמו' קג"ו)

תאמר מה נשתנו אלו מאלו, לזה המשיך ואמר ולקחתי אתכם לי לעם, וביאר הרמב"ן בבואכם אל הר סיני ותקבלו התורה, וקשה הרי קבלת התורה היתה ע"י כפית הר ואונסא כמאן דלא עביד, וע"כ משום דבישראל מהני כפיה לאשר השורש שלהם טוב, ומזה מוכח כי גם כל המכשול של ישראל במצרים היה רק מתוך טירוף הדעת. **(ברך משה)**

☆

הן בנ"י לא שמעו אלי וגו'. והקשו המפו' דהרי הוא ק"ו פריכא דישראל לא שמעו מקוצר רוח ומעבודה קשה משא"כ פרעה, וי"ל לפימש"כ ביושב אהלים להעיר דמבואר בגמ' אמרי נהרדעא לא כתבינן אורכתא (הרשאה) אמטלטלי דאם כפריה אינו ברשותו, ומעתה כיון שפרעה כפר בעיקר ואמר לא ידעתי את הי וגם את ישראל לא אשלח הרי הוי מטלטלין דכפריי וממילא אינו נעשה שליח, אך י"ל עפ"מ דקי"ל תקנת הגאונים לעשות הרשאה בכל אופן, ומעתה אף דמדינא לא היה יכול לעשות שליח בהרשאה מ"מ מתקנת הגאונים שפיר הוי שליח, והנה בייט"ל כתב איך יצאו בנ"י ממצרים קודם הזמן, דכתיב הי צ'יק דבמדה שאדם מודד מודדין לו, וכיון שראה הקב"ה שעתידין ישראל לעשות משמרת לתורה גדרים וסייגים קודם זמן, בנוך להוסיף מחול על הקודש בשבתות וי"ט שהוא מדברי סופרים לכמה פוסקים, כמו"כ הקדים לגאלינו קודם זמנו וכאילו כבר הגיע זמנו ע"כ, וזש"ה הן בנ"י לא שמעו אלי ואיך ישמענו פרעה, כי היה לו טענה חזקה להקב"ה שאם בנ"י כאשר שמעו דיבורי קודש אלו יוצאים מפי משה רבינו אבי החכמים לא שמעו אליו, הרי לא קיימו ולא שמעו לדברי חכמים, א"כ ואיך ישמענו פרעה לשלוח את בנ"י כי איך הנני יכול להיות שליח בהרשאה הא במטלטלי דכפריי לא מהני הרשאה, וליכא למימר דאיכא תקנת הגאנים הא במדה שאדם מודד מודדין לו ואם אין בנ"י מקיימים תקנת חז"ל למה יקיימם פרעה, ואני ערל שפתים מטענת פרעה לאו בעל דברים דידי את ואין מענה בפי להשיב לו. **(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)**

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ה ק"ק עצי התמרים

אף אם מתאספים למען שמו ית', אבל אם ח"ו אינם פרושים מע"ז ומינות, אזי הוא בהכרח שלא באמת, ואינו מרוצה

ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה. פעם אחת כשבא אדמו"ר אחד מארץ ישראל, והאדמו"ר הזה היה אחד מהחותמים שמצוה וחוב קדוש להשתתף בבחירות הטמאים בארץ ישראל, וכמה מבחורי הישיבה הלכו אל שלחנו בליל שבת קודש. **וכשנודע לרבינו דבר זה, רמז להם אז** [פרשת שמות שנת תשי"ח לפ"ק] **בתורתו בשלש סעודות**, וכך דרש ואמר לפרש הפסוק **'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה'**, ואחר שדיבר באריכות בענין ביטול עבודה זרה, הוסיף ואמר (נעתק מן הטעי"פ):

"דער בורא כל עולמים איז א מגיד מראשית אחרית, אבער משה רבינו האט דא נאך גארנישט געהערט, ווייל ווילאנג ער האט נישט געזען קיין ביטול עבודה זרה, האט ער (השי"ת) אים נאך גארנישט געווזין דערווייל, **און אזוי ברויך טאקע צו זיין, אז מען זעהט נישט קיין ביטול עבודה זרה, אפילו מען זאגט תורה, איז דאס אלעס גארנישט, עס איז ליגנט און שקר.** אזוי ווי דער פסוק זאגט טאקע דארט (ישעי' א טו- טז) אין זעלבן קאפיטל (וואו ס'שטייט) ידכם דמים מלאו רחצו הזכו (וגו') פארענט (כמה פסוקים לפניו בפסוק י"ג) זאגט דער פסוק 'חודש ושבת קרא מקרא לא אוכל און ועצרה', זאגט רש"י פשט וואס האב איך פון אייערע אסיפות, איר קומט זיך צוזאמען אויף א שבת א חודש, איר קומט פאר מיר "לפני", איך זע אבער אין הארץ האט עטץ אלץ אינזין עבודה זרה, **און ביידע זאכן אינאיינעם קען נישט זיין, אז מ'איז נאך נוטה אין הארץ צו דער עבודה זרה, דאס איז נישט סובל מ'זאל זיך קענען צוזאמען קומען פארן בורא כל העולמים, מ'זאל זיך צוזאמען קומען פאר מיינעט וועגן און אינזין האבן עבודה זרה דאס קען נישט אויסהאלטן**, אזוי טייטשט רש"י דעם פסוק, און אלע מפרשים טייטשן אזוי אויס דעם פשט אויף דעם דרך, זיי טייטשן אזוי דעם פסוק, אז די ביידע אינאיינעם, דאס קאן נישט זיין'.

ואחר אריכות דבריו הקדושים, סיים בדברות קדשו בזה"ל: "דארף מען וויסן אז נאר דער כח התורה דאס קאן מציל זיין אידען און מ'זאל זיך חלילה נישט טועה זיין חס ושלום ולא יעלה על לב לעולם. (שאפשר גאולה בלא זה) **שטייט ארויס אז שבת, חודש, אז מ'קומט זיך צוזאם און מ'האט א מחשבה פון עבודה זרה, שטייט, אז השי"ת זאגט, איך בין ענק מוחל דעם חודש מיטן שבת, אזוי שרייט געוואלד דער פסוק, וואס ברויך מען מער**, מחשבות עבודה זרה בעוה"ר חס ושלום ווייסט דאך יעדער ווי **רוצה זיין אין א מלכות המינות וואס ס'איז דא דערינען בעוה"ר עבודה זרה ממש, ס'איז נאך ערגער, ס'איז עבודה זרה מיט מינות, מיט אלעס, אז מ'איז חלילה נוטה צו זיי, ברויך מען נישט זייער דאוועגען, מיט זייערע שבתים, מיט זייערע אסיפות.** זאגט דער פסוק בפירוש **"און ועצרה"**, אפילו זיי זענען זיך מאסף **"לפני"** אפילו גאר פארן בורא כל עולמים ס'וועגן אז מ'איז זיך מאסף, ווייל די מחשבה איז אבער נוטה לעבודה זרה (אינו מרוצה לפניו יח"). **"השי"ת זאל העלפן מ'זאל האבן די זכי' מ'זאל זיך פורש זיין פון אלע דרכי עבודה זרה פון דרכי המינות, מ'זאל האבן די זכי' מ'זאל זיך מדבק זיין אין דרך האמת".**

זכר צדיק לברכה (אות תתתקי"ט)

פנינים מתורתן של מרן רבי"ה ק' בעל דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם (ו ג). פירש"י ותרע"ח, על התנות. ועלו כל מכמי לב להבין מה הוסיף רש"י בזה יותר מן המפורש בקרא.

ונראה כי הקב"ה הבטיח לאבהתם לתבריה בעינן בברית בין הבתרים כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו', ומתרי כן ינקמו וגו' (בראשית טו יג-יד), הרי שהבטיחו יתברך כי בניו ילכו בגולה ויזכו תחר כך להגאל משם, לך פרעה טען לעומתם כי הם חינם זרעו של אברהם, כי אם בגופם שלטו קל וחומר בנשותיהם, וממילא חינם רחוים לגאת, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, כדכתיב (במדבר כו ה) ה'חנוכ'י, ה'פלוא'י, שהטיל הקב"ה ה'י' מגד זה ויו"ד מגד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם (רש"י שם). ולכן כיון שהעיד הקב"ה בעצמו שהם כשרים ומיוחסים, שפיר רחוים לגאת לחירות. וזהו שפירש רש"י ותרע על התנות, כלומר דהקב"ה העיד עליהם שהם בני התנות, והיינו שהם נקרחים אבותיהם והם בניהם לפי שמתיחסים תחרי אבותיהם, ולכן רחוים הם להגאל ולגאת לחירות, ועל כן תמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי תתכם מתחת סבלות מצרים וגו' (פסוק ו).

דברי שלום ר"פ וארא, דברי שלום ח"ז עמוד שכא

והבאתי אתכם אל הארץ וגו' ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' (ו ח). כתב בבעל הטורים בתסורה ב' מורשה, דין, ומידך (דברים ג ד) תורה זוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. ויש להבין שייכות העניינים תלו זו לזו.

ויש לומר על פי תתרס (ברכות ח.) תמרו ליה לרבי יותן תיכא סבי בבבל, תמה ותמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על התדמה כתיב (דברים יא כא), תבל בתולה לתרץ לא, כיון דתמרי ליה תקדמי ותסבי לבי כנישתא, תמר היינו דתהני להו. ובילקו המהרש"ל, דתמרו חז"ל (מגילה כט.) עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בתרץ ישראל. ועל כן יש לבתי כנסיות דין תרץ ישראל על שם העתיד, וכיון דהוו תקדמי ותסבי לבי כנישתא, כבר נתסב כתילו הם על התדמה, ולכך זכו לתריכות ימים, עכ"ל. וזהו בימור המסורה והבאתי אתכם אל התרץ וגו' ונתתי אותה לכם מורשה אני ה', ותסבתו ישראל שעתידין ליכנס אל תרץ ישראל, הודיעם גם כן שלא יטטרכו להמתין על זה עדי יכנסו לתוכה ממש, כי תורה זוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, וכל תקום שקובעים בו ללמוד תורה מתקדש בקדושת תרץ ישראל, וממילא יחשב לכם כאילו אתם עומדים כבר בתרץ הקודש.

ליל שב"ק תרומה תש"ד

ויצום אל בני ישראל ואל פרעה תלך מצרים (ו יג). איתא בתדרש רבה (פ"ו ס"ד) תמר רבי לוי משל למלך שהיה לו פרדס, ונטע בו אילני סרק ואילני תאכל, תמרו לו עבדיו תה הנאה יש לך באילני סרק הללו, תמר להם כשם שאני צריך לאילני תאכל כך אני צריך לאילני סרק שאלולי אילני סרק תהיכן הייתי עושה לי תרחצאות וכבושות. לכך נאמר אל בני ישראל ואל פרעה, כשם שקילוסו של הקב"ה עולה לו תגן עדן תפי הצדיקים כך עולה תגיהנם תפי הרשעים וכו', שתורידין דתעות כתעיניות עד שתגענין את גיהנם בדתעותיהן, ותשם הקילוס עולה וכו', תה הם תומרים, תמר רבי יותן יפה תמרת יפה דנת וכו' יפה חייכת. תמנם לכאורה תכתי אין התשל דומה לנתשל, דבשלמא אילני סרק צריכים לתרחצאות וכבושות, דבלעדי הם לא היה לו אין להסיקם, אבל למה צריך לו יתברך להתקלס על ידי הרשעים, הלא גם על ידי הצדיקים תתקלס עילאי.

ונראה על פי תה שדרשו ז"ל (ויק"ר פל"ב ס"ח) בכתוב (תהלים יג ט) סביב רשעים יתהלכון, שהרשעים יתהלכון סביב הגן עדן, וירצו הצדיקים אין שהם יושבים בתוכה ובהשקט, ויאתרו הצדיקים אל הרשעים בשביל שקבלנו תכם תכות ויסורין, לפיכך תגתנו זוכים עכשיו להיות בגן עדן, והלואי אילו היינו קבלנו עוד תכות תהרשעים, שאז היינו זוכים למדריגה גדולה עוד יותר. נמצא דתכלית היסורים שסובלים תהרשעים הוא שיקבלו אתר כך גן עדן. ובזה יובן היטב תה שהשואל

המדרש את הרשעים לגילוי סרק, כי כמו שהגילוי סרק לריכים בשביל להיקון בתרגומות וכשעונות, כן יש צורך גדול להרשעים בעולם, בשביל שיקבלו הצדיקים על ידיהם גן עדן.

ליל שב"ק וארא תשכ"ב

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם, הם המדברים אל פרעה מלך מצרים וגו' הוא משה ואהרן (ו כו-כז). פירש"י הוא משה ואהרן, הם בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף. ולריך ביאור מה משמיענו רשי"ל בזה.

ואפשר לפרש על פי דברי הגמרא (יבמות לו:) מאי דכתיב (תהלים קמ ה) מגורה בתהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקב"ה, רצונו של עולם יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בשר זה, לאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר. מבואר מזה דמי שאומרים תורה וירחה בלבות בני ישראל בעולם הזה, אז נאמר לו כח זה לגמרי, וגם לאחר פטירתו מאשר לו כחילו הוגה בתורה. וכמו כן משה ואהרן כיון שהם הכניסו תורה וירחה בלבות בני ישראל, לכן בכל פעם שמזכירין ישראל שמועותיהם, שפתותיהם דובבות בקבר. וזהו שפירש"י, הם בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף, כלומר אף לאחר הסתלקותם נאשר להם כחילו עודם עוסקים בשליחותם ובצדקתם שהיו עושים בחייהם חיותם.

מוצש"ק וארא תשכ"ח (כ"ו טבת) בהספד על הרה"ח מרבין תורה לתלמידים ר' יונה גלויבער ז"ל

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם, הם המדברים אל פרעה מלך מצרים וגו' הוא משה ואהרן (ו כו-כז). פירש"י הוא משה ואהרן, הם בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף. ולריך ביאור מאי קא משמע לן בזה.

ויש לומר דהנה דרכן של לדיקים כי בשעה שהם הולכים לקיים אחת ממלות ה', אזי לבם נשבר בקרבם פן ימנעו מלקיים המלוה כרחוי, אמנם גם אחר שעלתה בידם לקיים המלוה כרחוי, הם לריכים זהירות ושמירה יתירה שלא יבוא חלילה לידי התגאות עבור שזכו לקיים המלות כיאות, שעל ידי זה הם עלולים להפסיד הכל ח"ו, ועל דרך שהביא במובא הלבוש (שער עבודת הלקים פ"ד ד"ה והמדריגה המשיעית) מה שאמר המסיד לתלמידיו חילו לא היה לכם עוונות הייתי מפחד עליכם ממה שהוא גדול מן העוונות, אמרו לו מה הוא גדול מן העוונות, אמר להם הגבהות והגאוה, עכ"ד. לזה נא הכמוב לספר בשבחן של משה ואהרן, כי אף אחר שנעשו מובחרי הילורים אשר בם בחר ה' לשרתו, והם המדברים אל פרעה בשליחותו של מקום, עם כל זה נשארו בענותנותם כמקדם, וזהו שאמר הוא אהרן ומשה, ופירש"י הם בשליחותם ובצדקתם מתחל"ה ועד סו"ף, היינו בין מתחלה קודם שבחר ה' בם, ובין לבסוף אחרי שזכו לזה, היו שוים תמיד במדת הענוה.

ראש השנה תרצ"ט, ועי' בדברי יואל לר"ה אות קא מה שפי' עוד בזה.

ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח לה' אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו (ח כג). ויש לתמוה להת מיניו דכשירד יעקב אבינו למלרים, אמר יוסף אל אחיו, והיה כי יקרא לכם פרעה ואמר מה מעשיכם, ואמרתם מקנה היו עבדיך מנעוריו ועד עתה וגו' בעבור תשבו בארץ גשן כי תועבת מלרים כל רועה לאן (בראשית מו לג-לד), הרי לן מזה כי לא היה מקום לחשוש מהמלרים רק כשישבו אתם ביחד, אם כן למה אמר משה עתה כן נזבח את תועבת מלרים לעיניהם ולא יסקלנו, הלא בני ישראל ישבו בארץ גושן הרחק ממקום מושבם של המלרים.

ונראה לפרש על פי מאמרם (מכילתא בשלח בהקדמה) ואמושים עלו בני ישראל (שמות יג יח), שאחד מחמשה עלה ממלרים, והשאר ממו בשלשת ימי חשילה. ויש אומרים כי רק אחד מחמשים עלה ממלרים (שם). וגם יש לעשה (רש"י סנהדרין קיא. ד"ה אף) שרק אחד מששים רצוי עלה ממלרים, והשאר ממו בימי חשילה. לפי שהם קלקלו מעשיהם ועבדו שם עבודה זרה (עי' מכילתא בא פ"ה, שמו"ר פט"ז ס"ג). ומעתה כיון שעבדו שם עבודה זרה, הלא בודאי שמרו על תועבת מלרים, ואמאר שישבו ביחד עם שאר בני ישראל הכשרים בארץ גושן, לכן משם משה רבינו ואמר, הן נזבח את תועבת מלריים לעיניה"ס, היינו כנגד עיני רשעי ישראל שעבדו שם עבודה זרה, ולא יסקלנו, הלא המה הרוב נגדינו, על כן דרך שלשת ימים נלך במדבר וגו' (ח כג).

ס"ג וארא תשי"ז

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים

פע"א נסע הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זי"ע בדרך והגיע לכפר נידח, שבו ישב יהודי בודד והחזיק את ה"ארענדא" שהי' לו בירושה במשך דורות רבים, ויהי בחצי הלילה, העירה האשה את בעלה הארענדער, ואמרה לו: כנראה אורחינו אינו מרגיש בטוב, כי אני שומעת אנחות חזקות בוקעות מחדרו, לשמע דבריה קם ממיטתו לקח נר דלוק בידו וירד לבדוק במה המדובר, ואכן שמע אנחות בוקעות מהחדר, הוא התכופף כדי להציץ דרך חור המנעול, וראה שהאורח יושב על הארץ, נר בידו, מתנענע וממלמל בשפתיו, כשמדי פעם פורצת אנחה עמוקה מפיו, כעת כבר לא הי' לו אפי' ספק קל שאכן אורחו אינו מרגיש בטוב, לכן דפק על הדלת, נכנס והתנצל שהיות וכפי הנראה סובל האורח מכאבים, על כן הוא בא לשאול אם לא כדאי להביא רופא אליו, ענה לו הרה"ק שהוא מרגיש ב"ה בטוב, אלא שהוא עורך תיקון חצות, שאל הארענדער, תיקון חצות מהו, ולצורך מה נערך, ענה לו הרה"ק על חורבן בית המקדש, שאל הארענדער, ומהו בית המקדש, מה פי' חורבן בית המקדש, כשראה הרה"ק עם מי שיש לו עסק, התחיל להסביר להיהודי, בעבר גרו היהודים בארץ ישראל, והי' להם את בית המקדש, ובעוונותינו הרבים החריבו הגוים את בית המקדש והגלו אותנו מארצינו הקדושה, וכאשר יבוא המשיח, הוא יקח את כולנו לארץ ישראל ויבנה את בית המקדש, תוך כדי שיחה שאלו הרה"ק, נכון שגם אתה רוצה שהמשיח יקח אותנו לארץ ישראל, ענה הארענדער, איננו יודע, אלך לשאול את אשתי. הוא הלך אליה, וראשית הרגיע אותה, שהאורח מרגיש בטוב, אלא הוא אומר שמשיח יקח את כל היהודים לארץישראל, והוא שואל אותי אם גם אני רוצה, ועל זה באתי להתייעץ עמך, ענתה האשה ואמרה, לך תגיד לו, שהדבר אינו בא כלל בחשבון, אנחנו כבר אנשים באים בימים, הצלחנו לחסוך מעט רכוש, יש לנו בית קטן משלנו, כמה פרות ועגלים, לול עם תרנגולים, ולא יתכן שנעזוב כך את הכל ונעלה לארץ ישראל, כשחזר והרצה את הדברים לפני הרה"ק מטשערנאביל, החל הרה"ק לשכנע אותו כי הגם שזה נכון שכאן יש להם כבר רכוש, אולם יש גם צרות צרורות מהגוים ואילו בארץ ישראל, כאשר יבוא משיח, נשתחרר מכל הצוררים, השיב הארענדער, שהוא ילך לשאול עוד פעם את אשתו, חזר הארענדער לאשתו ואמר לה, נכונים דבריך, שכאן יש לנו בית קטן רפת ולול, אולם פה הגוים עושים לנו צרות, והבעל הוסיף נופך משלו האין את זוכרת מה שהיה בשבוע שעבר כיצד השתכר שכננו הגוי, לקח אבנים וניפץ לנו את כל החלונות, ואילו כשמשיח יבוא ניפטר מכל זאת, התיישבה האשה בדעתה, ולבסוף אמרה לו, לך ותגיד לאורח, לנו טוב כאן, יש לנו כל הצורך, אלא מאי, הגוים עושים לנו צרות, לזה יש לי פתרון שמשיח יקח את כל הגוים לארץ ישראל, ואנו נישאר כאן, כאשר שמע הרה"ק ר' נחום את תשובת הארענדער נענה ואמר: זו כוונת הפסוק בפרשתן **והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים**, פי' שלא תוכלו לסבול את הגלות, שהצעד הראשון לקראת הגאולה היה זה, שהגלות נמאסה בעיני בני ישראל, כי כל זמן שאפשר עוד לסבול את הגלות, אין הגאולה יכולה לבוא.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ויאמר ה' אל משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם. יש להעיר בזה שלא נכתב זה הלשון רק במכה הראשונה שהיתה דם גם עדיין לא נודע כל כך כבדות לבו, והנה שמעתי בזה בשם מחותני הרב המפורסם מו"ה ליפא מק"ק חמעלניק וכמדומה לי שראיתי אחר כך כתוב זה במדרש, **והיינו 'כבד לב פרעה' שאצל פרעה נתהפך הלב ונעשה כבד**, עד כאן, והנה ידוע זה שמאתו לא תצא הרעות ח"ו וכל רעה שבא ח"ו לאדם העון עצמו הוא מייסרו וגמול ידיו יעשה לו תייסרך רעתך, ותמוגגינו ביד עונינו ח"ו (ירמיה ב, יט) ולכך בודאי מעין הפגם והרע שעשה הוא העונש, וזה יש לומר הטעם שהיתה מכה ראשונה מכת דם כי היה מענין הפגם והחטא שלו שהרע שלו היה אז שלבו נעשה כבד ומהחטא הזה נולד משחית ומזה בא עליו מכת דם שהיא מעין כבד שיש בו ריבוי דם והיא מלאה דם (עיין חולין קכ: וברש"י שם),

ויש לומר על דרך הלצה שזהו שרמזו חז"ל (שמות רבה ט, י) **ממכת דם העשירו בני ישראל** כי ידוע שכל המכות היה נגוף ורפוא, נגוף למצרים ורפוא לישראל, וכדאיתא בספרים הקדושים של הרב מפולנאה ע"ה כי ממכה עצמה מתקן רטיה והיינו אותו דבר שהיה למצרים נגוף, היה רפוא לישראל כמבואר שם באריכות עיין שם, **והנה כאן היה למצרים מכה מכבד מכת דם, ודמים תרתי משמע** (עיין מגילה יח) **והיה אצל ישראל המשמעות השני שהוא ממון והעשירו בני ישראל**, ויש עוד בדברים אלו דברים סתומים ונעלמים למעיין ומשכיל היטב וימצא בהם דברים נפלאים.

דגל מחנה אפרים

הן בני ישראל לא שמעו אליך ואיך ישמענו פרעה.
והקשו המפרשים דק"ו פריכא הוא, דבני ישראל לא שמעו מקוצר רוח ומעבודה קשה, משא"כ פרעה יוכל לשמוע, אמנם יל"פ דהנה כשבא משה לבשר את ישראל שהם נגאלים, שאלו ישראל הלא לא נגמר הזמן של ד' מאות שנה, ובוודאי השיב להם משה דהקושי השיעבוד השלים, וז"ש ולא שמעו אל משה "מקוצר רוח ומעבודה קשה" דהיינו שלא קיבלו התירוץ שע"י העבודה קשה יגאלו לפני הזמן, וא"כ ואיך ישמעני פרעה שהם צריכים לצאת לפני זמנם, מפני קושי השיעבוד.

(הגש"פ נטפי מים)

☆

ואיך ישמענו פרעה ואני ערל שפתים.
ונל"פ דהנה חז"ל מספרים איך נעשה משה ערל שפתיים, דכשהי' משה בבית פרעה בעודו נער נטל את הכתר מעל ראשו, ואמרו כולם שהוא עתיד להוציא את בני ישראל מצרים, ורצו להרגו, ובא מלאך בדמות שר ואמר להם, הלא ילד קטן הוא ולמה תהרגו אותו הרי אינו יודע מה הוא עושה, ונתן עצה לבחון בקערה שיש בו זהב וגחלים בוערות ומתחילה נטה ידו לזהב והמלאך דחף את ידו לתוך הגחלת ונכוה ידו ונתנו לתוך פיו ומזה נעשה ערל שפתיים, ובזה יבואר מה שאמר משה "ואיך ישמעני פרעה" להאמין אשר אני הגואל, ואם תאמר שפרעה יאמין שאני הגואל, יען לקחתי הכתר מעל ראשו בהיותי ילד, הלא "אני ערל שפתיים" שנעשיתי ערל שפתיים מהעצה שנתן המלאך, ומזה המה ראו שלא עשיתי זאת בחכמה ובתבונה.

(בנין דוד)

☆

כה אמר ה' הנה אנוכי מכה במטה אשר בידי על המים. ולכאורה תיבות אשר בידי מיותרות, כי איך יכה במטה אם לא ביד, כמו"כ מצינו בפר' בשלח "ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך", וגם שם לכאורה תיבות "קח בידך" הם למותר הנה, כי בוודאי יקח את המטה ביד ולא ברגל, ויל"פ דהנה מודעת זאת כי שם הוי"ה הוא שם רחמים, וזאת רק כשהוא על הסדר, כי אם אינו על הסדר אזי יורה על דין, והנה ידוע שעל מטה משה היה רשום שם הוי"ה, ולפי"ז כשהיה משה צריך להכות את היאור ולהפכו לדם, הוצרך להפוך את המטה, כדי שלא יהא שם הוי"ה הרשום עליו על הסדר, ויביא על הרשעים דין ופורעניות, משא"כ אצל הצור, ששם היה צריך המטה לגרום לרחמים, ליתן מים לבני ישראל, שם החזיק את המטה ישר כסדר, נמצא שהחלק במטה שתמיד היה מחזיק בידו, בו הכה את היאור, וז"ש הנה אנוכי מכה במטה אש"ר ביד"י, לא כן אצל הצור שהי' צריך להשפיע רחמים על ישראל לתת להם מים לשתות, אז כתיב "ומטך אשר הכי"ת בו את היאור קח ביד"ך" כדי שיהא שם הוי"ה על הסדר וישפיע רחמים.

(הגה"ק רבי שמשון מאוסטראפאלי זי"ע)

דורש טוב

כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך, ופירש"י 'למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות'. **ותמוה דמה ענין מכת בכורות לכאן, והלא כאן מתרה על מכת ברד.**

ונראה דהנה איתא ברש"י בפרשת שמות על הפסוק הנה אנכי הורג את בנך בכורך, דאף שמכת בכורות באה לבסוף, פתח בה תחילה כדי להפחידו, מפני שהיא קשה מכולם, והנה כאן קורא הכתוב למכת ברד שהיא 'כל מגפותי' הרי ששקולה מכת ברד ככל המכות האחרות, **וקשה דא"כ** היה לו למשה להפחיד את פרעה במכה זו שהיא שקולה כנגד כל המגפות, אלא ע"כ דגדולה מכת בכורות יותר מכל המכות יחדיו ואף ממכת ברד, משא"כ מכת ברד אף ששקולה כנגד שמונת מכות האחרות אינה שקולה כמגד מכת בכורות, ולכן לא הפחידו בברד, אלא בבכורות הקשה מכולם.

וזה שכתב רש"י דמדכתיב כאן כל מגפותי וקאי על מכת ברד, ואף על פי כן לא התרה משה לפרעה תחילה במכה זו אלא במכת בכורות, ש"מ שמכת בכורות הוא הקשה מכולם ואפי' ממכת ברד, ולכן התרה במכת בכורות.

(חנוכת התורה)

עוד יש לתרץ דבאמת קאי 'מגפותי' על כל המכות הבאות, ומה שהוכירם עכשיו היינו לפי דברי רש"י למעלה דבחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה, ורק אחר חמש מכות הראשונות החזיק ה' את לבו, היות שגלוי לפני הקב"ה שממילא לא ישוב בלב שלם, שכן מבואר ברמב"ם בהל' תשובה דעד מכה החמישית היה פרעה בעל בחירה, והיה יכול לשוב, ואח"כ ניטלה הבחירה ממנו, ולא היה ביכלתו לשוב, וזה היה העונש שלא שב במכות הראשונות, **ולכן היה משה יכול להתרות את פרעה עכשיו על כל המכות הבאות, כי היה ברור ששוב לא ישוב פרעה, מאחר שניטלה בחירתו ודאי יבואו עליו כל שאר המכות**, ובשום אופן לא תוכל לעכב בעדם.

אלא דקשה לרש"י הלשון 'כל מגפותי' והלא כבר באו ששה מכות, ולא נותרו אלא ארבע, **והתי' ע"ז** כתב רש"י דהרי המכה האחרונה היא 'בכורות' השקולה נגד כל המכות יחד, ולכן אמר 'כל מגפותי'.

(דברי יחזקאל)

הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה (ב"ב קי.)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

'ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון' וגו', וברש"י "מכאן למדנו דהנושא אשה צריך לבדוק באחיה", ויסודו בגמ' מס' בבא בתרא (קי.) "אמר רבא, הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, שנאמר: (שמות ו, כג) וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת אֱלִישֶׁבַע בַּת עַמִּינָדָב אֲחוֹת נַחְשׁוֹן לוֹ לְאִשָּׁה, ממשמע שנאמר בת עמינדב, איני יודע שאחות נחשון היא? מה תלמוד לומר אחות נחשון? מכאן, שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, תנא: רוב בנים דומין לאחי האם".

ובשלה"ק בפרשתן כתב ע"ז: וכל הפורש מדברי רבותינו ז"ל הוא כאלו פורש מהחיים עי"ש, ובדרך צחות מביא החיד"א בספרו חומת אנך (משלי כג, טו) בשם זקינו הרב כמהר"ר יצחק ז"ל בן הרב חסד לאברהם ז"ל דאמר לבן אחותו הרב הגדול מוהר"ר זאבי ז"ל בבחרותו, עה"פ 'בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני', דהיינו בני אם חכם לבך - ישמח לבי שאתה בן אחותי - דאז **גם אני** שיאמרו רוב הבנים דומים לאחי האם ונמצא שגם אני חכם, עי"ש.

ובס' 'חכמת התורה' [להגה"ק רבי שלמה קלוגער ז"ל] פ' וישב (דף שי"ז) כתוב: "וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע - נראה הכוונה דהנה אמרו חז"ל הנושא אשה צריך לבדוק באחיה, ולכך הנה אם היה יהודה בודק באחיה, היה נושא אשה שיש לה אחים כשרים ולא היה נולד לו ער ואונן, אבל הוא לא בדק רק שתהיה בת טובים אבל לא בדק באחים שלה, וזהו שאמר וירא שם יהודה בת איש כנעני שהוא ראה לברור לעצמו רק בת איש כנעני וחשוב ושמו שוע, אבל באחיה לא בדק רק באביה לבד, לכך הוליד את ער ואונן", עי"ש.

והגם שיצחק נשא את רבקה ולא בדק באחיה לבן הארמי, כבר כתב ה'אור החיים' הק' שם, דידע בבירור דהיתה בת זוגו, וכ"כ האגרא דכלה שם "אך זה דוקא בנושא אשה בסתם שאינו יודע אם היא בת זוגו, מה שאין כן כשיודע שהיא בת זוגו האמיתית, על כן יצחק להיותו יודע שהיא בת זוגו האמיתית לא נמנע מלקחה, **ועל כן היה ממתין ארבעים שנה כי לא היה לו בת זוג מקודם**, וז"ש ויהי יצחק בן מ' שנה והיה נמשך מזה שהוצרך יצחק להיות בן מ' שנה בקחתו את רבקה וכו' אחות לבן הארמי, ולא היה יכול לדקדק באחיה כי היא לו לאשה, מיוחדת לו לבת זוג משנת ימי בראשית, ועל ידי כך נמשך מזה להוליד את עשו", עי"ש.

וחידוש נפלא מצאתי ב'חכמת התורה' פ' תולדות, שמחדש לתרץ למה נשא יצחק את רבקה אחות לבן, ותו"ד הוא, דהנה חילוק יש בדבר בין אם נולד האח קודם האשה או אח"כ, דכיון דדרשו חז"ל (כתובות קג.) כבד את אביך לרבות אחיך הגדול, א"כ מוכח מזה דטבע הגדול יש נמי בקטן, דהגדול גורם להקטן שיהיה בא לעולם, וטבע וכח הגדול יש

בהקטן, ולכך חייב בכבודו, ולכן אם האח הגדול שלה הוא רשע אז יש גם באחותו הקטנה טבע זה ממנו, ולכן צריך למנוע מלקחתה, אבל אם היא גדולה מאחי' הקטן ממנה, אז אין טבע האח הקטן מושרש באחותו הגדול, באופן זה אין צריך לבדוק באחים שלה, ובפרט לפי מאמרם ז"ל (סוטה ב.) דארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני, ולכן בשלמא אם האח נולד תחלה א"כ מסתמא לא הכריזו למעלה שיקח אחות רשע, אבל אם האשה נולדת תחלה א"כ י"ל דאז בשעת לידתם לא הי' הרשע כלל בעולם כשהיא נעשית לו בת זוג למעלה, וכיון שכבר זכה בה אף שנולד אח"כ רשע א"כ הוא בא בגבולם וכו', והנה י"ל דלבן נולד אחר רבקה וכן משמעות סוף פ' וירא, 'ובתואל ילד את רבקה' משמע דאז לא היה לו את לבן רק אז נולד רבקה, ואח"כ נולד לבן, ולכן הותר ליצחק ליקח אותה כיון דרבקה נולד תחלה, וז"ש הכתוב **'ויהי יצחק בן ארבעים שנה** בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה', ולא תקשה לך הרי אחי' היה רשע וכל הנושא אשה צריך לבדוק באחיה – ע"ז אמר 'אחות לבן הארמי' משנעשית אחות לבן כבר הי' רבקה לו לאשה, שמן השמים כבר נגזר שתהיה לו לאשה מקודם שנעשית אחותו, ורק הוא בא בגבולם ולכן אין צריך להתרחק ממנו. או אפשר אף אם לבן נולד קודם מ"מ **בשעת לקיחה לא הוי רשע כל כך**, רק שאח"כ נעשה רשע כשכבר היה רבקה נשואה ליצחק ואינה מחויב לגרשה ע"ז, וז"ש 'אחות לבן הארמי' מה שנעשה לבן הרשע כאנשי מקומו זה היה כשכבר היתה לו לאשה, וכבר היתה נשואה, ותחלה לא היה כן לכך לא היה צריך להפריש, עי"ש.

ובספה"ק 'באר מים חיים' סוף פ' תולדות עה"פ 'וירא עשיו כי רעות' וגו' כתב שם במאמר המוסגר: "ואל תקשה מרבקה שהיתה אחות לבן, **כי שם ראו מפורש שודאי מה' הוא שהיא בת זוגו אחרי כמה נסיונות**, ובשורת לידתה היה בהר המוריה משעה שהיה יצחק ראוי לישא אשה, ועם כ"ז הנה יצא ממנה עשו עי"ש. ובאמת זה מבואר באוחה"ק שם, וב'חזקונו' בתחילת פ' תולדות, וב'ספורנו' שם, ו'דרשות הר"י אבן שועיב', וב'בעל הטורים' (פ' חיי שרה) דמשום שיצחק נשא רבקה אחות לבן הרשע הולידה עשו הרשע, עי"ש בדבריהם, וכ"כ המהרש"א שם בב"ב, וב'אוהב ישראל' פ' ויצא פירש דזה היה אמירת רבקה 'למה זה אנכי', דראתה בעיברה רק רשעות, וטענתה הי' דודאי יש לדון דיהי' בהעבור חלק רע מכח הדמיון לאחיה לבן, מ"מ הא יש בו נמי חלק מאביו יצחק וא"כ למה אין בו קצת חלק טוב, וע"כ אמרה למה זה 'אנכי', ר"ל אמאי כל העיבור רק 'אנכי דהיינו חלקי', ואין בו חלק מהאב כלום, עי"ש.

ויותר מזה ביאור בספר 'הנותן אמרי שפר' [להרב רבי אליהו בן חיים - הראנ"ח] בפ' תולדות: דלכן היתה רבקה עקרה, דכיון דמצד הטבע לא הי' נמשך לה בנים, א"כ אינו נמשך אחר הטבע דהיינו אחר מדות האח, עי"ש. וב'מהרי"ל דיסקין' על התורה פ' תולדות ביאר, דלכן הרבה יצחק אע"ה דווקא כל כך בתפלה כמ"ש ויעתר יצחק, ולא רבקה, וע"ז מקדים הכתוב ב' הקדמות: **א)** דהוא הי' בעת שנשאה את רבקה בן ארבעים שנה וכעת כשהפציר בתפילה היה כבר קרוב לששים שנה, והיא היתה עדיין רכה בשנים לערך עשרים שנה. **ב)** דהיא היתה בת בתואל הארמי אחות לבן הארמי, ורוב בנים הולכים אחרי אחי האם, **ורבקה היתה מכירה היטב במעשיהם, ע"כ לא הרבתה כל כך בתפלה, כי יראה שלא תלד ח"ו בנים רשעים כמותם**, וזהו המשך הב' פסוקים ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה, וע"כ ויעתר יצחק דווקא הוא, כי עקרה היא, היינו כי הסיבה שלא ילדה היתה ממנה, והיא לא רצתה עד עתה לבקש רחמים.

ועי' בספה"ק 'עבודת ישראל' פ' ויצא עה"פ 'כי אחי אביה הוא' ופירש"י אחיו אני ברמאות, דלכן סיים בדבריו וכי בן רבקה הוא, ר"ל רוב בנים הולכים אחר אחי אם, לכן הגם שאני איש תם **יש בקרבי חלק רמאות מאחי אם**, עי"ש.

וכעי"ז ביאר ב'אור החיים' הק' פ' ויצא שביאר עה"פ 'אך עצמי ובשרי אתה', דלבן הדגיש 'אך' לשון מיעוט, דאע"ג דרוב בנים דומים לאחי אם, מ"מ אינו דומה לגמרי בכל החלקים, עי"ש.

וב'עבודת ישראל' שם סיים בחידושא, וז"ל "ואפשר שרמז לה כמו שרוב בנים אחרי אחי אם, **א"כ**

מהראוי בנות אחרי אחות אב אם כן ראוי שתחזיק רחל בצדקת להיות כמו רבקה", עי"ש, הרי מבואר מדבה"ק דבר חדש דגם בנות הולכין אחרי אחותו של האב, וכעי"ז כ' בס' 'אור תורה' מכת"י [להרה"ק רבי שלום תאומים זצ"ל מתלמידי הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז זצ"ל] בפ' ויצא עה"פ 'ויהי כאשר ראה יעקב את רחל', וביאר שם הטעם: דמה דאמרינן דזכרים הולכין אחר אחי האם הוא משום דכשנולד זכר אשה מזרעת תחילה, וא"כ הולכין אחר האם, אבל כשנולד נקבה אז איש מזרעת תחילה א"כ הולכין אחר אחות האב, עי"ש, וכן מצאתי אח"כ בתפארת יהונתן פ' ויצא עה"פ 'ויהי כאשר ראה יעקב את רחל', וביאר הטעם בקוצר כמו שכ' בס' אור תורה הנ"ל.

ובאמת הדבר מבואר ב'רבינו בחיי' פ' תולדות עה"פ 'וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן הארמי אחי רבקה', וביאר שם על דרך הפשט "כוון הכ' בזה לכבוד יעקב ולומר כי מה שהלך יעקב להתחתן עם רשע בן רשע, ז"ש אל לבן בן בתואל הארמי, אל תתמה מזה כי אחי רבקה הוא אחי הצדיקה, **וראויות הבנות להדמות לאחות אביהן וכו'**, עי"ש, מבואר מפורש דהבנות דומות לאחות אביהן, ולא לאחי האם. ובחידושי אגדות למהר"ל (במס' ב"ב שם) ביאר הטעם על מה הבנים דומין לאחי האם, "כי הזכר הוא מן האשה כמו שדרשו בפרק הרואה שנאמר 'אלה בני לאה' [דתלה הזכרים בנקבות], ואין הזכר דומה לאם כי זה זכר וזה נקבה, אבל הם דומים אל אחי האם שגם הוא זכר, ולפיכך הנושא אשה יבדוק באחי האם" עי"ש, מבואר דדוקא זכרים דומין לאחי אמה.

אבל דעת התוס' אינו כן, דעל מה דאיתא במס' יבמות (סב:) הנושא בת אחותו עליו הכ' אומר את תקרא וה' יענה, וברשב"ם פי' דה"ה בת אחיו, ונקט בת אחותו דמשתדל בדברים ושכיח יותר, אבל בתוס' מבואר דנקט בת אחותו לפי שהוא בת מזלו, **כדאמרינן רוב בנים דומין לאחי האם** עי"ש, דהיינו שישא בת אחותו דהיא דומה לו, כיון דהוא אח האם, משמע מזה **דגם בנות דומין לאחי האם**.

אולם ב'תורת חיים' בסנהדרין (עו.) ביאר דלכן יקח דוקא בת אחותו דכיון דבני אחותו דומין לו, דהא בניה דומין לאחי האב, א"כ בני אשתו דהיא בת אחותו יהי' דומין לאחיה דהם בני אחותו, וא"כ נמצא דהבנים יהי' דומין לו, דבניו יהי' דומין לבני אחותו, ובני אחותו דומין לו עי"ש, ומבואר דהטעם דישא בת אחותו אינו משום דאשתו דומה לו, רק משום דבניה יהי' דומין לו, ולא כתוס', ודו"ק.

וכדברים הנ"ל ביאר מרן החת"ם סופר ז"ל ב'תורת משה' בפרשתן: על מש"כ רש"י מכאן אמרו הנושא אשה יבדוק באחיה, כי רוב בנים הולכים אחר אחי האם, ותו"ד: וכתוב בספרים מליצה 'הרוצה שיהי' בניו כמותו יקח את בת אחותו', ואבארו ע"פ משל, ראובן היה לו אחות ושמה תמר ולה בן ושמו נחשון ובת ושמה אלישבע, ואותו הבן הולך אחר ראובן כמשפט שהבן הולך אחר אחי האם, ושוב יקח לו ראובן את אלישבע לו לאשה ותלד לו בנים שהולכים אחר אותו נחשון שהוא אח לאלישבע, ואותו נחשון הוא כמו ראובן כנ"ל, וא"כ יהי' בניו כמותו, עי"ש.

ואף במה שאמרו דבנים דומין לאחי אמו, יל"ע אי הבנים דומין דוקא לאחי אמו, או גם **לאחות אמו**, דלהטעמים הנ"ל דכיון דטבע הזכר דומה להאם א"כ דומה לטבע שלה, ולכן דומה לאחיה, י"ל דה"ה דדומה לטבע אחותיה, אולם לפי מה שכתבנו לעיל בשם המהר"ל - דאין הזכר דומה לאם כי זה זכר וזה נקבה, אבל הם דומים אל אחי האם שגם הוא זכר ולפיכך הנושא אשה יבדוק באחי האם עי"ש, א"כ מבואר דומה דוקא לאחיה ולא לאחותיה, דהא גם לאמו אינו דומה כיון דהוא זכר והיא נקבה.

אולם בשו"ת חתם סופר אהע"ז (סימן קיג) מבואר דה"ה דדומין גם לאחות של אמם, דביאר שם מה שכ' הרא"ש בתשובה דכשהמירה דתה אחות המשודכת יכול לבטל השידוך, "דאפשר חשש הרא"ש למשאחז"ל (ב"ב קי:) רוב בנים הולכין אחר אחי האם **וס"ל ה"ה אחות האם**, עי"ש.

ועיין בשו"ת 'ציון לנפש חיה' [להרה"ג רבי נתן נטע ליטר ז"ל] (סימן לח) בתשובה שכתב להרה"ג מו"ה שבתי ליפשיץ ז"ל דומ"ץ אורשיווא, ורצה שם להביא ראי' דאצל בת ת"ח לא אמרינן שיבדוק באחי אמה, השאלה היתה שם באחד ששידך עם בת ת"ח ואח"כ נודע שאחיה הם ע"ה ואינם מדקדקין במצוות, ורוצה

לנתק הקשר משום דרוב בנים דומין לאחי האם, והרה"ג רבי שבתי ז"ל הביא ראי' מר' מאיר שנשא בתו של ר"ח בן תרדיון אף שבנו יצא לתרבות רעה, כמבו' במס' שמחות סופי"ב ומכאן אנו למדין דבבת ת"ח אין לדקדק באחי האשה.

והשיב שם: דמהא דר"מ אין ראיה, דמי אמר לנו שר"מ נשא אותה אחר שיצא אחי' לתרבות רעה, ועוד דברוריא היתה אשה גדולה ומלומדת [עי"ש דהאריך בראיות נפלאות], ואח"כ ראה בספר יחוסי תנאים ואמוראים לרבינו יהודא ב"ר קלונימוס משפירא א' מגדולי הראשונים רבו של הרוקח, ערך ברכיה, שכתב וז"ל, "ונראה שצריך אדם לישא בת ת"ח אעפ"י שאח האם ע"ה ולא בת עם הארץ ואחי האם ת"ח, כי הכל הולך אחרי העיקר" עכ"ל, וא"כ מבואר בהדיא דבת ת"ח עדיף עי"ש, ומש"כ דמר"מ אינו ראי' דאפשר דר"מ נשא אותה לפני שיצא לתרבות רעה – כבר הבאנו דכ"כ הגאון רבי שלמה קלוגער ז"ל ב'חכמת התורה' פר' תולדות.

שוב ראיתי בשו"ת 'אמרי דוד' (סימן לח): שדן שם אם יש לה אח אחד צדיק ואח שני רשע מה הדין, והביא ראי' מהא דנשא ר' מאיר בתו של ר' חנינא בן תרדיון אע"ג דהי' לו בן שיצא לתרבות רעה, וע"כ דשאר בנים הי' כשרים, ולכן ליכא חסרון דאח אחד רשע עי"ש, וע"ע בספר מעשה איש [מהחזון איש ז"ל] ח"ג (דף רל"ו): "אמר לענין מה שאמרו הנושא אשה יבדוק באחיה- **שמספיק גם כשאח אחד הולך בדרך הישר והטוב**" (מהג"ר יעקב גלינסקי שליט"א מפי מקור נאמן).

ובס' 'הבית בהבנותו' בחלק 'חיתון נעשה יפות' (אות ל"ו): מביא מאחד ששאל לרבינו ז"ל ביתומה דאחיה יצא לתרבות רעה, והשיב לו רבינו ז"ל דלכאורה יש להבין על מה אמרו חז"ל דיבדוק באחיה, הא יותר טוב לברר בהתנהגות אביה ואמה, כדאיתא בגמ' (סוף מס' סוכה) שותא דינוקא דאבוה או דאימי', אלא מאי נראה מזה דחז"ל מדברים רק אם ההורים כבר אינם בחיים בעוה"ז [וציין שם להמהרש"א דלפי"ד מבואר דעמינדב לא הי' בין החיים עי"ש]. וע"כ צריכין לחקור אחר התנהגות של אחיה דאפשר לברר בניקל, אולם הכא הכרתי היטב אביה של המדוברת שהי' אדם חשוב ואיש מכובד, בכה"ג אין צריך לבדוק באחיה, עי"ש, ובאמת הוא חידוש נפלא להלכה, ולפי"ז נראה דלא קשה בכלל אמאי נשא ר"מ בתו של ר"ח בן תרדיון, דודאי הכיר ר"מ בקדושת ר"ח בן תרדיון, ודו"ק.

ועי"ש עוד (אות ל"ד) דמה שאמרו לשון 'יבדוק' לשון בדיקה, דבדרך כלל בנות הם יותר סגורות בענייניהן [פארשלאסן אין זיך], וקשה לידע כל הפרטים אודות מהותה, אולם כשבודקים על אחיה אזי אפשר להוודע יותר בבירור כל המשפחה, ועי"ז יודעים כל הפרטים של מהות המדוברת, אבל צריכין 'בדיקה' אם רוע התנהגות שלו הוא מחמת "משפחה" דהן בעלי מדות רעות, ואז ראי' גם על אחותו, או דהאח הגיע למצב כזה 'מעצמו' ואז אינו ראי' על אחותו, עי"ש, ולפי"ז ג"כ נראה דלא קשה בכלל הקושיא איך נשא ר"מ בתו של ר"ח בן תרדיון, דלאחר בדיקה ראה דהאח קלקל מעצמו. ועי"ש עוד (אות לה) דהעולם טעו דמה שבודקין באחיה היינו מצב הבריאות, וטעות גדול דהעיקר הוא ברוחניות ויראת שמים שלו.

גם ידוע דלאחר המלחמה אמר רבינו ז"ל לכמה אנשים כשהיו שואלין ע"ז, [דאז הי' מקרים רבים רח"ל שממשפחות חשובות יצאו כמה וכמה מהן לתרבות רעה] דדבר זה לא הובא בשולחן ערוך ותוכל לגמור את השידוך בכי טוב, וכמה פעמים אמר שמה שאמרו ז"ל שצריך לבדוק באחיה מכיון שהתפוח אינו נופל רחוק מהעץ, וכנראה שהנערה דומה לאחיה, אמנם כל זה ברוח מצויה, אבל ברוח שאינה מצויה התפוח יכול ליפול במרחק רב מהעץ, והיינו שהדברים אמורים דווקא בזמנים כתיקונם שאז האח מעיד על מהות המשפחה, אבל בזמנינו כיום אחרי החורבן הנורא באירופה שהרבה צעירים התרחקו ממורשת אבותם, אין ראיה מאחיה וצריך לבדוק בה עצמה.

לזכות הילד מרדכי אהרן בן ריזל דבורה
לרפואה שלימה

הקושיות

שהציע כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

- בסוגיא ד'הני נוגעין בעדותן הן' -

מס' בבא בתרא כט.

לפני תלמידיו היקרים **בהיכל מתיבתא** הק' **תורה ויראה**
יום ה' פ' **שמות** שנת תשפ"ב לקראת נסיעתו למקום הנופש פאלם ספרינג'ס

בגמרא (כט.) תנן, מזקת הבמים. והא במים, דביממא ידעי, גלוליה לא ידעי, אמר מבי, מאן מסהיד אבמים, אבבי, שיבבי מידע ידעי ביממא ובגלוליה. רבא אמר, כגון דאמו בי תרי ואמרי, אין מגרינן מיניה, ודרינן ביה תלת שנין ביממא ובגלוליה. אמר ליה רב יימר לרב אשי, היכי (תוכן הקושיות) נוגעין בעדותן הן, דאי לא אמרי הכי, אמרינן להו, זילו הבו ליה אגר ביתא להאי (להמערער), ע"ל, דייני דשפילי הכי לחייני, מי לא עסקינן כגון דנקיטי אגר ביתא ואמרי, למאן ליתביה.

הראשונים מפרשי הגמרא, נתחבטו להבין בחיוב מזקה המחזיק בקרקע ובבית זו, הא אינו לא דר בבית זה, והשוכרים עדיין לא שילמו על מה שדרו בה, וע"כ אין יחזיק המחזיק בבית זו ע"י שדרו בה השוכרים תלת שנין ביממא ובגלוליה, הא לא דרו בשלימותו כיון שעדיין לא שלמו לו דמי שכירות.

בחידושי הרשב"א (ד"ה ואוקמת) הבית קושיא זו בשם הרמב"ד שהקשה, וע"ת ע"כ היאך עלתה לו מזקה בכך, והא קי"ל דעיקר מזקה הכנסת פירות לבית, וזה עדיין לא אכל פירותיהן (המעות) דעדיין ביד שוכרין הן. ומירץ הרמב"ד ז"ל כגון שכתבו שטר מוב על השכר. ועוד כ' (הר' הרשב"ץ ד"ה דאתו) הרמב"ד שעל כרחך מיירי שהשכרו הבית ע"י שטר, דהא מזקה לריך 'קול', ושכרו בשטר אית ליה קלא, אבל בלא שטר לית לה קלא, לא, ע"כ.

וכתב על זה הרשב"ץ, שאין צורך לכל זה (לומר שכתבו שטר על הפירות, המעות) לפי שאין השכר פירות הבמים אלא תשמיש הבמים הוא פירותיו, והרי שוכרין הלו אכלו פירותיו ממש, ובשלימותו, ואפי' 'השתילין' לאחרים עלמה לו מזקה, ע"כ. מבואר מדברי הרשב"ץ לאם 'שאלו' הבית מהמחזיק, ודלו שמא לג' נפיש הרי זה מזקת ג' שנים 'בשלימותו' של המחזיק, כיון שהשתמשו ב'פירות' הבית, ע"י מה דלו בה בשלימותו.

ובחידושי הרמ"ה (יד רמ"ה אות כג) נקט בפשיטות כדברי הרמב"ד דלא הוי מזקה רק ע"י 'שכירות' בממון, וגם הבית רמי' לזה, ד'מדאוקמה רבא בדאמו שהלי ואמרי אין 'מגרינן' מיניה, ולא אוקמה בדאמרי אין 'שתילין' מיניה' ודרינן ביה תלת שנין ביממא ובגלוליה. ע"כ דלא קיימא ליה מזקה למחזיק אלא היכא דדייר ביה אינו (המחזיק) בההוא ביתא, אי נמי דמתהני מינייהו בשגר ההוא ביתא מאנפא אחרינא ואי לא לא הוי מזקה', ע"כ.

*

- קושיא א' -
על ראיית ה'יד רמ"ה'

והנה יש לעיין בסוד הרמי' שהביא הרמ"ה. דהא בשולחן ערוך (חושן משפט, סימן קמ, סעיף ט) הביא המחבר להאי לישנא, וכ' הא למהני עדות השוכרים לומר שדרו בה ימים ולילות, דוקא שהשכירות הבית עדיין בידם, ואומרים, ניתן אומו למי שיזכה בדין, "ואף על פי שעדיין לא נהנה

המחזיק מפירות זה הבית, כיון שדרו בו מכמה, היינו הגעת פירותיו, ופלילו שם השתילו להם במנס", אבל שם כבר פרעו השכר למחזיק, אינם יכולים להעיד, מפני שהם נוגעים בדבר, שמפלים להחזיקו בבית שהם יצא ממתת ידו לריכים ליתן השכר פעם אחרת למערער, ע"כ.

וכתב על זה הסמ"ע (ס"ק יח) שמה שכ' המחבר **'ואף על פי שעדיין לא נהנה המחזיק מפירות זה הבית, ג"כ נאמנין'** דהיינו רק שם יש עדים שמעידים על גלו שדרו בו בשתילתו להם ג' שנים, ואין המערער טוען כרי לי שיצאו בגילה, הו"ל בזה מזקה, **אבל ודאי הן עצמן אינן נאמנים לומר שדרו בו מכמה שהשתיל להן, שהשוכין נוגעין בדבר**, לשם יצא הבית מיד ממחזיק זה יצטרכו לשלם שכירות להמערער, ועיקר כוונת הטור והמחבר בזה שכתבו דמהני גם בשתילה, היינו שלא תאמר דאין מחזיקין בדבר שעדיין לא הגיע לידו בו הנאה (וכפשטת הרמ"ה) קמ"ל, עכ"ד הסמ"ע.

ולכאורה לפי הטעם שהעמיד כאן הסמ"ע, ד'בדאמרי אינן שתילין מיניה ודרינן בית תלת שנין ביממע ובגילית' אינם נאמנין רק בתחילת עוד עדים המעידים שלא יצאו מפתח הבית ביום ובגילה, ע"כ אין כאן רלי' לשיטת הרמ"ה. דהא לא שמרי בגמרא דשתילי אינן 'שתילין מיניה' ודרינן בית תלת שנין ביממע ובגילית' אפילו משום לא הוי מזקה, רק מכיון דבתופן זה לא היו נאמנין רק בעדות כשיבלי דמידע ידעי ביממע ובגילית, והרי זה כבר תירץ מבלי. ולפי זה בפשטות נפל רלי' הרמ"ה בבירא, ופפיר פפשר לומר כדברי הרשב"ץ דגם בשמרי אינן 'שתילין מיניה' ע"כ נאמנין, וכפסק המחבר בסו"ע.

*

ליישב ראיית הרמ"ה

ויתכן לתרץ ולייפב רלי' הרמ"ה, בהקדם דברי התוספות (ד"ה הני נוגעין) שהקשו, ואם תאמר ושמאי הוו נוגעין בעדות הן ליכא מיגו דה"מ שמרי פרענ לך לגר, ואף על גב דבאר לתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לשתהודי בהאי מיגו, כשלוחא בריש האיש מקדש (קדושין מג:), הכא לשמאי' קיימינן ואכתי לא ניתקנה שבועת היסת מאי פרין להימניה במיגו, וש לומר דהאי נאו מיגו הוא שילאים לומר פרענו לך כי שמע יוכה האחר ויתבע מהם פעם שנית.

והנה דברי התוספות שתירץ שאין להעדים מיגו, עולים יפה לפי שיטת הרמ"ה דלא מיירי הכא 'רק' בחופן שדר שם 'שנגר ביתא' שאם על כרחך מייב מעות להמחזיק, וע"כ שם יאמר 'פרענו' להמערער, יש להם לחוש שאם יוכה המחזיק יתבע מהם פעם שנית. מה שאין כן בחופן לשמרי אינן 'שתילין מיניה' אז שוב יש מיגו לחוש שדרו בבית, כי אף שם יוכה המחזיק שוב לא יתבע מהם, דהא מעיקרא ג"כ בלי שכר דרו בה.

ואם כנים הדברים יתייפב רלי' הרמ"ה בפשיטות, דהא לשיטת הסמ"ע לומר דהוי להו נוגעים בעדותם, וצריכים לעוד שני עדים שלא יוכלו שאכן לא יצאו בגילה, הוא רק הסתת לשעידו שאכן לא יצאו בגילה, אבל קודם לתיקון רבנן שבועת היסת, ע"כ הוי להו נוגעין בעדותן שלא יתחייבו שבועה, אבל קודם לתיקון רבנן שבועת היסת, דעלייה קיימא דברי הרמ"ה (וכלשון התוס' 'הכא דשמאיתין קיימינן ואכתי לא ניתקנה שבועת היסת'), אין כאן נוגע בעדות כלל, דהא אז שפיר יש להם מיגו דה"מ שמרי פרענ לך לגר, והיו נאמנין על דבריהם, וע"כ שפיר הניח הרמ"ה רלי' ד'מדאוקמה רבנן בדאתו מהדי ושמרי אינן 'שתילין מיניה' ודרינן בית תלת שנין ביממע ובגילית'. ס"מ דלא קיימא ליה מזקה למחזיק אלא היכא דלייר ביה אינו (המחזיק) בההוא זימנא. דהא שפיר היה יכול לומר דשייכי ד'אינן שתילין מיניה' שהיו נאמנין במיגו, כנ"ל.

*

- קושיא ב' -
בחידושו של השער משפט

בשער משפט (סימן קמ, סק"ז) הקשה דלכאורה יש לתמוה על הש דאמרינן בס"ס (שם) דאם השכר עדיין בידם לא מהימני שנוגעים בעדותן,

מהע לפסק הש"ך (סי' נו, סק"ס) בשם כמה ראשונים דאם אחד מובע לחבירו הפקדתי בידך והוא אומר שלים עשיתי ליתנו לפלוני, דאינו נאמן לומר שלים אני ונרך ליפטע היסת לף שאומר שפיך לפלוני מ"מ חייב היסת דחיישינן לקנוניא, וכן פסק הש"ך שם בשוף הסימן בכללי הדינים (אות ד') דאפילו הנתבע הוא כשר ונרך היסת נגד התובע, והרי השלים הוא הבעל דבר ואינו יכול להיות עד כלל יע"ש.

ולפ"ז - הקשה בשער משפט - היכי אמרינן בש"ס דאי נקיטי אגר ביתע ואמרו למאן ניתביה לף הוי נוגעין בעדותן, הא מ"מ לף מיחשבי עדים כלל דהף המערער מובע להעדיס עצמס שיתנו לו אגר ביתיה שמגיע מהס כיון שהס דרו ביה והס מציאים שאינס חייבים לו שדרו בו ג' שנים ושייך להמחזיק, ע"כ המה בעלי דברים ממש כמו בטוענ אני הפקדתי בידך והנתבע משיב אחר הפקידו בידי, והיף קושיף עצומה מאוד.

ובשער משפט מייחד הקושיף בכמה פנים, ולאומר הנשבע מסיק לדבריכן לומר דכיון שהנתבע (המערער) תובע את הנתבע (השוכרים) עצמו שהוא חייב לו ממון, לף שהוא (השוכרים) אומר של אחר הוא (של המחזיק) מ"מ כיון שפוטר את עצמו בעל דבר הוא ולעצמו הוא מעיד, וע"כ הרי זה 'נוגע בעדות', ובעל דבר ואינו נאמן, ולפי זה השוכרים בשם עצמס לף מהימני לגבי עצמס ו'מחויבים בשם להמערער'.

והגאון רבי **אלחנן וואסערמאן** זצ"ל **בקובץ שיעורים** (אות קה) הניף דברי השער משפט, והקשה למסוגיין מוכח דלף כדברי השער משפט, דאם מחוייבין בשם בכל ענין, ע"כ היינו נוגעין בעדותן כלל, כיון שבכל אופן צריכין בשם למערער, ואפילו לף נקיטי אגר בידייהו ליהמני, אלא ע"כ מוכח דאם נאמנין בעדותן ע"י בשם למערער ולף שייך לומר פלגינן שנקבל עדותן לגבי המחזיק ולף לגבי עצמן, דדין 'עצמן' הוא ב'תולדה' מדין ה'מחזיק', וכיון דנאמנין שהבית הוא של ה'מחזיק' ממילא מחייבין בשם 'לו' ולף ל'מערער', ע"כ.

ועוד תמריכו המתרוצים בשם ולימן בקושיית השער משפט לייאבו בכמה אופנים, ולהקשות על חידושו של השער משפט, שהסיק שחייבים בשם גם להמערער (עי' בחידושי הרי"ם, חו"מ סימן קמ, ס"ק עז, שהאריך ביסוד קושיית השער משפט).

ואני אשתומם ותמה על יסוד חידושו של השער משפט, שהסיק בפשיטות שחייבים בשם להמערער, כיון שלי אפשר להם להעיד על עצמן, דהוי נוגעין בהעדותן. **ללמוד מיך ולמה יחייבו בשם, הא לף אם יטעון ויאמר המערער שהשוכרים חייבים בשם לו, והשוכרים יכפרו בכל מין כמן שום חיוב תשלומין, דהא כופר הכל פטור מלשם.** והא הכא (לפי מה שכתבו התוס') לייכי קושם שתיקנו שבועת היסת, ולף לי לייכי אחר שתיקנו רבנן היסת, חייבין בשבועה, ולא בתשלומין. **ומ"כ מיך יחייבו השוכרים בשם להמערער, הא כופרים לגמרי, ולדבריהם לא נתחייבו כלל בתשלומין להמערער, ולכל היותר יחייבו בשבועה ולא בתשלומין.**

תשובות על קושיית רבינו אפשר לשלוח בפעקס:
011-9723-5700820

חוקים להורותם
הלכות יומיות. מפסקי הראשונים והאחרונים. עם תוספת ביאורים ושעמים שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני קדימה בפת (ג)

דינים שנחדשו השבוע ע"י אברכי כוללינו הק' - כולל עצי חיים ד'סאטמאר בני ברק

ברכה פת על שלם

מצוה מן המובחר לברך על הפת כשהיא שלימה ולא לפורסה תחילה.

טושו"ע (סי' קס"ז סעי' א') דנקטי' כרבא בגמ' (ברכות ל"ט:) דמברך ואח"כ בוצע דיש לברך על השלימה, והנה בפשטות הגמ' זהו מעיקר הדין דאם יש לו פת שלימה מברך ואח"כ בוצע, וכן הוא פשטות דברי הטור ושו"ע, אולם בשועה"ר (סעי' ג') כתב בדין זה דהוי מצוה מן המובחר, ולכאו' צ"ע דבגמ' משמע דזהו מעיקר הדין, דמברך ואח"כ בוצע, ורק לגבי מי שיש לו שני מיני פת פרוסה ושלם בהא איתא בגמ' (שם) לר' יוחנן דהוי מצוה מן המובחר, וברמב"ם (פ"ז ה"ד) כתב ג"כ מצוה מן המובחר, ומשמע קצת דזהו בכל ענין, ועי' פמ"ג (סק"א), מה שדן בדברי הרמב"ם, אלא דהוא איירי ביש לפניו ב' מינים, ועי' מה שכתבנו עוד בזה בדין הקדימה.

ולכן כשמונח לפניו פת שלם, לא יחתוך את הפת לגמרי לפני הברכה, אלא יבצע באופן שכשיאחז את הפרוסה תעלה עמה כל הפת.

שם, דנקטי' כהרא"ש דכיון שאם יחתוך לאחר הברכה, החיתוך תיחשב הפסק בין הברכה לאכילה, לכן יחתוך לפני הברכה בענין שאם יאחז בפרוסה תעלה עמו כל הככר, ובענין זה עדיין נחשב לשלם, אולם משמע בטור דעכ"ז אין זה שלם ממש, דהטור הביא קודם דעת י"א דאין לחתוך כלל לפני הברכה, בכדי שיהא שלם ממש בשעת הברכה, ואח"כ הביא דעת הטור דחולק וסובר דיחתוך כיון דאל"ה יהא הפסק, ומשמע דבעצם גם דעת הרא"ש דאחר החיתוך אין זה שלם ממש כפי דעת הי"א, אלא דדעתו דעכ"ז עדיף לחתוך קודם בכדי שלא יהא שהייה לאחר הברכה, ואף שבזה נתמעט מעלת שלם ממש, וכן משמע בכה"ח (אות ז) המובא לקמן.

ובשבת ויו"ט שצריך שני ככרות שלימים ללחם משנה, לא יחתכם כלל.

רמ"א (שם) והטעם כתבו בתוס' (שם ד"ה והילכתא) ובמרדכי (סי' קכח) כיון דבעינן לחם משנה, וחיישי' שמא בשעה שיחתוך מעט תישמט ידו ויחתוך לגמרי ולא יהא ראוי ללחם משנה, ומשמע מדבריהם דבעצם אף לאחר החיתוך נחשב לשלם אלא דחיישי' שמא יחתוך יותר, אולם מלשון הרמ"א שכתב "דלא יחתוך משום דבעינן לחם משנה", משמע דאף כשאינו חותך לגמרי אינו נחשב שלם לגבי לחם משנה, ועי' בפרישה (סק"ב) שעמד בזה, וכ"כ במחצה"ש (סי' רע"ד) דע"י החיתוך אינו נחשב שלם, ובא"ר ציין לדברי התשב"ץ (סי' שכ"ב) שכתב הטעם משום כשחותך נופלים פירורים ממנו ואינו שלם, ולכאו' טעם זה לא שייך במין פת שאין נופלים פירורים בשעה שחותכה.

אלא יעשה בהם רק סימן מעט לפני הברכה, ובככר קטן ודק, אין לחתכם כלל לפני הברכה.

שועה"ר (סוסעי' ג') ומובא בביאוה"ל (ד"ה וצריך), וסברתם דכיון דליכא שהייה בזה כשיחתוך אחר הברכה, לכן אין צריך לחתוך לפני הברכה, ומשמע מדבריהם דרק אין צורך בזה, אבל אם ברצונו לחתוך לפני הברכה רשאי, אבל בכף החיים (אות ז) מבואר דאינו רשאי לחתוך, דכיון דליכא הפסק בחיתוך לאחר הברכה עדיף שלא יחתוך כלל, דאם יחתוך אפילו מעט, אין זה נחשב שלם ממש כדמשמע בטור, ועי' ערוה"ש (סעי' ה') דכתב דבדק א"צ לחתוך דבדק לא שייך מקצת.

חסר מעט מהפת

חסר מעט מהפת, יש להחשיבו כשלם, ולברך עליו לפני הפריסה, ומצוי במצות שנשבר מעט דעדיין יש להחשיבו שלם.

דנחלקו האחרונים לגבי לחם משנה כשחסר מעט האם נחשב שלם בכדי לצאת בו לחם משנה, דדעת החכם צבי (סי' ס"ב, ומובא במחצה"ש סי' רע"ד) דנחשב שלם כשחסר ממנו כשיעור חלה, וראיתו מעירובי חצירות (עירובין פ:) דמצינו דנחשב שלם ויוצאים בה עירובי חצירות, אולם הא"ר (סי' קס"ז) ובא"ז (סי' ג') והביאו התו"ש (סי' רע"ד) והלך בדרכו חולקים ודעתם דרק בעירובין מהני דהתם הטעם דבעי' שלם הוא משום איבה שלא יאמר אחד שהביא שלם והשני הביא חסר, ולכן מהני שחסר מעט דנחשב עדיין שלם, משא"כ לגבי לחם משנה דזהו משום חשיבות בעינן שלם לגמרי, ובקרבן נתנאל (עירובין, פ"ז סי' יב) מחלק בין היכא שחסר מחמת הפרשת חלה דבזה מהני, לבין היכא שחסר שלא

לשם חלה דלא מהני, ועי' עוד במנחת יעקב (בתשו' שבסוף ספר תורת חטאת סי' יב) דדעתו דמהני, ובשו"ת הר הכרמל (סי' ב) חולק, ולכן היכא שחסר מעט לכמה פוסקים נחשב שלם, ובפרט כשחסר מעט שאינו ניכר דאפשר דמהני לכו"ע דנראה כשלם, והנידון הוא כשחסר באופן שניכר אלא שחסר מעט כשיעור הפרשת חלה.

נייר הדבוק לפת

נייר הדבוק לפת [כגון נייר שרשום בו שם בית האופה], יזהר שלא יסירו לפני הברכה.

דכשמסירו נחתך עמו מעט מהפת, ונמצא דהפת אינו שלם, ואף שחתוך רק מעט, מ"מ לכתחילה צריך שיהא שלם לגמרי, דנחלקו הפוסקים לגבי לחם משנה כשחסר פחות ממ"ח האם נחשב שלם עי' תו"ש סי' רע"ד, ולכאו' ה"ה לגבי שלם.

פת שדבוק בה פת אחר

פת שלימה שדבוק אצלה חתיכת פת, יש להפריד ממנה החתיכה לפני הברכה.

שו"ע (סי' קס"ח סעי' ג') והטעם כיון דע"י החיבור אינה נראית כשלימה.

פת שלימה שהיה דבוק אצלה פת אחר, לא יבצע במקום החיבור.

רמ"א (שם) והטעם כיון דשם נראית כפרוסה, ובמ"א (סק"ח) כתב ומובא במשנ"ב (סק"י"א) דזהו דוקא בפת שלימה, אבל בפרוסה ממש, אין קפידא שיחתוך בצד השלם.

שני חלקי פת

פת שלם שנפרסה לשנים, יחברם יחד בעין וכדו' ויהא נחשב שלם.

שו"ע (שם סעי' ב) בשם הרוקח, וראייתו מעירובין (פ"א.) ונפסק בשו"ע (סי' שס"ו ס"ו) דמהני חיבור בעזרת קיסם בכדי לחבר שני חלקי פת, שיחשב שלם לערב בו עירובי חצירות, ובפשטות המח' דין זה הוא בחול לגבי דין שלם, דאם יש לו שני חלקי פת דיחברם בכדי לברך ל השלם, אולם במ"א (סק"ד) כתב דזהו דוקא בשבת ללח"מ משא"כ בחול אין צריך חיבור, אולם במשנ"ב (סק"ז) הביא בשם הא"ר דגם בחול יעשה כן, ולכאו' יסוד המחלוקת הוא האם יש ענין להדר אחר שלם לברכה או רק לענין דין קדימה אמרי' דאם יש לפניו שלם ופרוסה דצריך לברך על השלם.

והנה בעצם ההלכה והראיה מעירובין, פקפקו כמה אחרונים דבפנים מאירות (זבחים סוף פ"ב) וכן בתשו' חת"ס (סי' מ"ו) הקשו על הלכה זו מהתוספתא (מובא בתוס' שם ק"ה: ד"ה חיבור) דאתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם דלא מהני, כיון דחיבור אדם אינו נחשב חיבור, בכדי שיהא שלם, וכתב דאין לדמות לעירובין דשם הטעם דבעי' שלם הוא משום איבה שלא יבואו לידי מחלוקת, ולזה די שיהא נראה שלם, משא"כ במה דבעי' שיהא בעצם שלם לא מהני חיבור בידי אדם, ושם הקשה כן לגבי לחם משנה, ובתוספת שבת (ריש סי' רע"ד) מיישב קושייתו דדוקא היכא דמה"ת בעינן שלם כמו לגבי אתרוג, בזה אמרי' דחיבור ע"י בנ"א לא נחשב חיבור, משא"כ לגבי לחם משנה דזהו מפני כבוד השבת, דפרוסה אינו דרך כבוד, בזה מהני חיבור בנ"א שיהא נראה כשלם, ולפ"ז ה"ה לגבי הברכה שזהו מפני כבוד הברכה, ובשו"ת חת"ס (שם) הביא מתשו' שבסוף ספר מנחת יעקב שחילק כעי"ז בין דאו' לדרבנן, אולם בחת"ס הקשה עליו, ולכן נקט היתר זה רק בדיעבד.

ויחברם בענין שלא יהא נראה להדיא שנתחבר.

בשו"ע כתב שלא יהא נראה להדיא שנתחבר, דאם נראה להדיא אין זה נחשב חיבור, ומבואר דאם אינו נראה להדיא שנתחבר, אף שרואים מקרוב כשמסתכלין בו, עדיין זה נחשב שלם, עי' שעה"צ (סק"ח).

ויש לעשות כן גם בשני חלקים הבאים משני לחמים.

דבשדי חמד (ח"ד, מערכת ל' סוף כלל כז) כתב דמסתימת הפוסקים משמע דחיבור מועיל אפי' בשני חצאים הבאים משני לחמים, אולם בפתח הדביר (ח"ב דף צ"ג) הסתפק בזה ומוכיח דלא מהני, ולכן לכתחילה נכון לחברם, ובפשטות זהו דוקא כשאינו ניכר שהם שני מינים, דאל"ה הרי ניכר החיבור.

וזהו דוקא בשני חלקים של פת, אבל פת שנפרסה לכמה פרוסות לא מהני חיבור בעין.

שו"ת חת"ס (שם), ושם מפקפק על עיקר האי דינא, ולכן כתב דלא מהני רק שני חלקים, וכן כתב דלגבי לחם משנה, אם יש לו פת אחר שלם עדיף טפי ליטול פת אחר.

ולכן לחם פרוס המונח בניילון אינו נחשב שלם, הן מחמת שהוא פרוס לכמה פרוסות והן מחמת שאינו מחובר ביחד והוא רק מעוטף בניילון.

וכנראה דהענין לחבר את שני החלקים הוא אפילו כשאין ברצונו לאכול משני חלקי הפת.

ואף דלגבי דיני קדימה מבואר ברמ"א (סי' קס"ח סעי' א') דזהו דוקא כשברצונו לאכול משני המינים, אבל כשאין ברצונו לאכול משניהם אין דין קדימה, לכאו' זהו דוקא לגבי דיני הקדימה כשיש לו שני מינים, משא"כ לגבי המצוה לברך על שלם, זהו אפי' כשאין ברצונו לאכול משניהם, דהרי זהו דין מיוחד לברך על שלם מפני כבוד הברכה, ולכן דעת הרוקח לחבר שני חצאים דיש לברך על שלם, וא"כ אפשר דאפי' כשאין בדעתו לאכול משני החצאים, אולם בזה שמחברם נמצא דגם החצי שאוכל מקבל מעלת השלם.

שביבי אש
מספר קודש
במעלת וסגולת הזמן
של השכמת הבוקר

מנהג חסידים

יקבלו עליהם לגמור שם תהלים בציבור, באיזה יום בכל שבוע קודם התפילה, כי בלא זה, **נוהגין חסידים לומר כל תהלים בערב שב"ק, קודם התפילה.** [מתוך תשובה לעיר שנפל שם הס"ת].

(שו"ת אבני צדק - יו"ד סי' קיז)

תיקון גדול מאוד

וזהו הדרך ישכון אור באור החיים, לאחוז האדם דרכו, לקבוע לו עיתים לתורה מידי יום ביומו, כל איש לפום דרגא דיליה, ולעשות תקנות לגמור תהלים פעם אחת בשבוע בציבור, **והיינו באשמורת ליל וא"ו, שהוא תיקון גדול מאוד,** כידוע מספרים הקדושים.

(קדושת יו"ט - פר' תולדות)

לסיים כאור הבוקר

בשנת תרע"ד **כתב מרן רבינו הק' זי"ע** בתקנות לבית מדרשו הראשון בעיר סאטמאר, בזה"ל: **לסיים תהלים בעשרה ביום ו' כאור הבוקר** בכל שבוע.

(דברי יואל מכתבים - ח"א סוף מכתב א)

חשוב מכמה שעות ביום

וישים אל לבו, **ששעה קודם עלות השחר, חשוב יותר מכמה שעות ביום,** והמרגיל עצמו בזה ד' או ה' פעמים, לא יכבד עליו.

(סידור יעב"ץ)

להרוג היצר הרע

אמרו רז"ל **הבא להורגך השכם להרגו.** פי' אם בא היצה"ר להרגך ע"י פיתוי מעשים שאינם הגונים, אין לך יותר כח **שתהרגהו אלא בהשכמה** וכו', אבל אם תשכב עד אור הבוקר הוא הורג אותך, כי השינה אחד מס' במיתה.

(היד"א בס' דבש לפי)

ללמוד בישוב הדעת ולקנות קדושה

אמרו רז"ל הבא להורגך השכם להרגו, ופירשו המפרשים, שר"ל ליצה"ר הבא להורגך, השכם להרגו, **שאין לך דבר טוב להורגו להיצה"ר כמו ההשכמה בלילה לראש אשמורת,** כי כיון שמתחיל לכוף את יצרו להתגבר כארי לעמוד לעבודת בוראו, הלך ילך וגדל כי הנה ה' נצב עליו וחוט של חסד משוך עליו. **וגם בהשכמה איזה שעות לראש אשמורת יוכל ללמוד בישוב הדעת,** ולקנות סדר קדושה, ולשפוך שיחה לדרוש סליחה יותר מיום שלם, וזה כל פרי ההשכמה.

(פלא יועץ)

מעין מסירות נפש

אחי ורעי הביטו וראו המבואר מזה, **כי שבירת תאוות שינה** להיות עומד ושונה, **הוא מעין מסירת נפש,** ויובן הענין עפימ"ש רש"י בחולין (דף ק"כ.) נפש לשון תאווה וקורת רוח שהנפש נהנה ממנו ע"כ, וכשמבטל תאוותו ורצונו מפני רצונו ית', **הרי כאילו מוסר נפשו והנאתו לה',** על כן לעת כזאת כי נגילה ונשמחה בו ובתורתו לגמרה ולפותחה ביראתו הטהורה, מהראוי לכל אדם בישראל לחדש בקרבו רוח נדיבה, משינתו בלילה תעוררה, לעמוד על משמרת התורה, ביתר שאת וביתר עוז להתאזרה וכו' כ"א איש את רעהו יעזורו, וקרא זה אל זה ואמר בית אל נעלה ונקומה, פנינו בקול תודה נקדמה.

(ייטב פנים, אור המקוף דרוש יב)

כל עליות האדם משעות ההשכמה

בפסוק (שמות יט, ג) ומשה עלה אל האלקים, פירש"י וכל עליותיו בהשכמה היו. מתאמרא בשם צדיקים **שכל עליות של האדם** הוא על ידי השכמה, **שקם באשמורת הבוקר לעבודת הבורא.**

(ספרים הקדושים)

המתקת קטרוג הדינים

ואפ"ל ע"פ מ"ש ז"ל כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום וגו', דהיינו אם נכשל ח"ו האדם במקרה לילה ר"ל, נבראים מזה מזיקין וקליפות וממשיכין עליו את הדין ח"ו, אבל יש עצה ע"ז להשקיט מעליו שליטת הדין, **דע"י לימוד התורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד, וממילא נמתקים הדינים מעליו.** ואפשר שזה תפלתינו ובקשתינו "חטאת נעורי ופשעי אל תזכור", וכדי להשקוט מעלינו קטרוג הדין, ע"כ אנו מבקשין "כחסדך זכר לי אתה", שתמשוך עלינו חוט של חסד ע"י עסק התורה בלילה, וע"ז יומתקו שליטת הדינים וממילא לא יזכרו ולא יפקדו חטאת נעורים.

(דברי יואל פר' בשלח)

מובטח שהוא בן עולם הבא

ויחשוב בנפשו, אילו הי' נצרך לעמוד לשרת לפני מלך בשר ודם, כמה היה זחיר וזריז לעמוד בהשכמה להכין עצמו לעבודתו, **כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ז לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.**

(משנה ברורה - סי' א)

עזבו אתו ואחכנשו בבקהלות
עם קודש זקנים עם נערים

סדר ליל ששי ביתי השובבי"ם ת"ת
בשעה 3:00 באשמורת הבוקר • בבית המדרש הגדול - 14 הופפער סט.

עסק התורה ברבים
ואמירת ספר תהלים

עבודה זרה - דף י"ד

ג' פירושים בהא דבמס' ע"ז דאברהם אבינו הוי של ד' מאות פירקין

א] נתעלה ת' פעמים במעלות עבודת ה', עד שעבודה הקודמת נחשבה לזרה לו

גמירי דעבודה זרה דאברהם אבינו ד' מאה פירקי הויין. פירוש נשגב במעלות הצדיקים מובא **מהרה"ק רבי הערש מרימנוב זי"ע** (באהל המים ע' מ"ג) דהפירוש הוא כך, כי הנה הצדיק בכל פעם הוא מוסיף והולך בדרכי העבודה, וכאשר יזכוהו משמים ויגלו לו דרך בעבודה אשר היא יותר גדולה מהקודמת לה, ואוחז בה ועוזב את אשר שלפניה, אזי נקראת אצלו אותה העבודה שעזבה בחינת עבודה זרה. **וזהו אומרם גמירי וכו', היינו ד' מאות פעמים היה אברהם אבינו ע"ה מחליף את עבודתו בעבודה היותר גדולה, ואותן העבודות שעזב היו נחשבות אצלו כעבודה זרה, עד שבא להעבודה היותר גדולה האמיתית.**

ב] אברהם אבינו ראש המאמינים לחם בקדושתו נגד כל נסיונות האמונה עד קץ הימים

עוד בבי' הגמ' כתב הרה"ק ממונקאטש זללה"ה ("דברי תורה" ח"ג, אות ט"ז). **וזל"ק: גמירי דע"א** (מסכת עבודה זרה) **דאברהם אבינו ד' מאה פירקי הויין ואנן חמשה תנן ולא ידעינן מה קאמרינן. אשר יפלא מאוד דהן אמת דאברהם אבינו למד כל התורה וגם תורה שבע"פ וקיים אפילו עירובי תבשילין כדברי חז"ל** [יומא כ"ח ע"ב] **אבל למה נשכח מאתנו כל מסכת עבודה זרה של ד' מאה פירקי שהיה לאברהם אבינו, ונשאר לנו רק מיעוטא דמיעוטא** (אשר נחשב רק כמשהו ה' פירקי לגבי ד' מאות), וכי אלו הם מהלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, והלא בכה"ג הו"ל לאשמעינן, אלא ודאי דזה אינו מעולם כלל מהלכות שנשתכחו כנזכר. **ואם כן צע"ג.**

ונראה ליישב דעבודות זרות רבות לאין שיעור וערך היו בימי אברהם אבינו אשר היה הוא אחד אשר לחם עמהם כנגדם, ועיין בספר שבט מוסר בסופו (מביא מהמדרש מעשה) את האלילים ופסילים שונים אשר שיבר אברהם בבית תרח אביו. על כן הוצרכו אז לידע החגאות ואידיהם של כל אחד ואחד למען ישמרו שלא לשאת ולתת עמהם אז ולפני אידיהם כמבואר בריש עבודה זרה, ועיי"ש במתניתין [דף ח' ע"א] דחשיב ימי אידיהם קלנדא וסטרנורא וכו' עיי"ש, ע"כ הוצרכו אז ד' מאות פרקי למסכת הלז. ובאשר היה אברהם מגייר אנשים ושרה מגיירת נשים (גם בטרם נצטוה על המילה עם אנשי ביתו מקנת כספו והגרים שגייר), **על כל פנים זאת הזהירום לפרוש מעבודה זרה לגמרי בכל פרטיה ואביזרייהו דעבודתי,** ורבים המה דיני', כמו הערביים שהשתחוו לאבק רגליהם כדברי חז"ל (ב"ר נ' ד'

מס' כתובות:

דף ס"ג

'דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה תלמיד חכם'

אדעתא דגברא רבה מי נדרת. בתוס' (ד"ה אדעתא) הובא שהתירו לחמיו של רבי עקיבא את נדרו, מכיון שלא נדר על דעת שיצא רבי עקיבא גברא רבה. ומקשים תוס' הלא אי אפשר לפתוח בנולד, ולכאורה זה שנעשה גברא רבה זה הוא כבר דבר הנולד אחר שנדר. ותירצו התוס' וז"ל: ויש לומר דהכי לא חשיב נולד כיון שהלך לבי רב **"דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול" עכ"ל. ובדברי תוס' אלו זירזו רבות חכמי הדורות את תלמידיהם להתמדת התורה, כיון דמפורש יוצא מדברי התוס' שלא הבעל כשרון ולא בעל הבנה הוא המצליח בתורה, אלא עיקר ההצלחה הוא אם הולך ללמוד, ואם כוונתו באמת לילך וללמוד אז מובטח לו ההצלחה,** ואין זה נקרא "נולד" אם נעשה אחר כן תלמיד חכם, כי הוא דבר ההוה במציאות בגזירת עליון אשר **"דרך ההולך ללמוד שנעשה אדם גדול", והוא חיזוק גדול מחד גיסא, ומחייב גדול מאידך גיסא, כי מכלל הן אתה שומע לאו ודו"ק.**

מאן דמוקיר רבנן מבוטח שיהיו לו חתנין רבנן, ואין זה בגדר נולד

דרך אחר בביאור תי' התוס', אמר הרה"ק רבי שמואל אבא מזיכלין זי"ע, כאשר בבחרותו בא אליו פעם אחת ת"ח גדול וגביר עצום לתהות על

קנקנו, שהי' משתוקק לקחתו ז"ל לחתן עבור בתו, ובתוך אחד השיחים של דברי תורה הזכיר לפניו את קושיית התוס' על מה שאמרו בגמ' דרע"ק הי' רעיא דבן כלבא שבוע כו' שמע אבוה אפקא מביתי' אדרה הנאה כו' שמע אבוה דאתא גברא רבא למתא אמר איזיל לגבי' אפשר דמפר נדראי אתא לגבי' א"ל אדעתא דגברא רבא מי נדרת כו' והקשו התוס' והא אין פותחין בנולד, ותירצו כיון שהלך לבי רב בודאי יעשה אדם גדול עיי"ש, ועפ"י פשטות קצת דחוק דמשום זה לא יהא נקרא נולד, **ותירץ הרה"ק מויכלין ז"ל** כיון דחזינן כאן שהי' כלבא שבוע מוקיר רבנן שאמר אפי' פרק אחד כו', ואמרינן בגמ' (שבת ב"ב ע"ב) **"מאן דמוקיר רבנן הוו לי' התנוותא רבנן", וא"כ הי' מוכרח רע"ק להיות ת"ח מצד שיהיו דברי חכמים קיימים, ולכן תיכף בשעת הנדר הי' הגזירה מצד דברי חכמים שיהי' חתנו ת"ח ואין זה פתיחה בנולד כלל והבן.**

דף ס"ד

בעת רעוא דרעוין, רחימותא עזיזא, ועת יחוד, ולכן אין צריך להרבות בבשר וכל מטעמים

המשרה את אשתו על ידי שליש לא יפחות לה משני קבין. עפ"י דברי המשנה האלו מתאמרא משמיה **דהרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימנוב זללה"ה** (הובא באוצר שיחות צדיקים עמ' קי"ח) ליישב אופן סעודה שלישית כמנהג ישראל תורה. דהנה בזהר הקדוש מפליג מאד בעונש מאן דמגרע חד סעודתא בשבת, ואמאי בשתי סעודות הראשונות שהן כנגד אברהם ויצחק מתקנים בשר ודגים וכל מטעמים ובסעודה שלישית שהיא כנגד יעקב בחיר שבאבות די בכזית פת.

בפרשת וירא) עה"כ [י"ח ד'] ורחצו רגליכם, וכן כהנה וכהנה, ע"כ הוצרכו להרבה דיני המסכת בכל פרטיה שהיו שכיחים **אז** (עד שעלו לד' מאות פרקי), מה שאין כן כשנתבטלו אלו העבודות זרות רבות רובם ככולם, ועל אותן שנשארו השכיחים הזהירו באמת חכז"ל בעבודה זרה במסכת דילן כנ"ל. **זאת נראה בשטחיות פשטות הענין.**

אולם כנראה רמז יש בו להבין איך אברהם אבינו ראש למאמינים ולוחם נגד המינים, את זה לעומת זה עשה האלקים, **ביטל על ידי מסכת עבודה זרה שלו בקדושתו את כל מיני עבודות זרות ואמונות שוא והבל שיהיו, והעמיד בדיני מסכת עבודה זרה ביטולן של אלו אמוניות כוזביות וטמאות.** והרי מצינו בש"ס סנהדרין [דף ק"ב ע"ב] במנשה המלך דאמר לרב אשי בחלמא על ששאלו מ"ט קא פלחיתו לע"א, א"ל אי הוית התם הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת וכו' (פירש"י מפני יצר ע"א שהיה שולט), ובפרט בסמוך לדורו של אברהם אבינו בתרפים שהיו (בימי יעקב אבינו) אז, על פי דברי הרמב"ן ושארי הראשונים ז"ל וכן הוא ברש"י ישן במוסגר [בפרשת ויצא] שהיו שוחטים בכור ותחת ראשו נותנים מוח ומדליקים נרות לפניו ומגיד להם נסתרות (ה' יצילנו מעבודה זרה כאלו. ובימינו אלו הוא מקויים כדברי חז"ל בחגיגה [ה' ע"ב] 'כיון שאבדה עצה מבנים נסרחה חכמתן של אומות העולם', ואת זה לעומת זה וגו' כנ"ל, **כיון שהיא הסתר פנים בצד הקדושה בעוה"ר ע"כ גם אצלם מסט"א לא נראה התגלות נסיות כאלו הנז'), ולכל אלו היה כח אברהם אבינו במס' שלו לבטלן.**

ומה שלא נגלה לנו הד' מאות פרקין שהיו לאברהם אבינו בכל מיני עבודה זרה שיהיה כגון בימי מנשה כנ"ל וכיוצא, י"ל הטעם דאם כן לא יהיה עוד בחירה, כיון שידעו שידע זאת אברהם אבינו ברוה"ק ושנאמר במסכת שלו לעבודה זרה ההוא לבטלה, ואם כן יפרשו על ידי זה ממנה ולא יהיה שום נסיון, על כן נעלמו הד' מאות פרקין מכל מעשי העבודה זרה כנזכר, **וכן לכל דיעות נפסדות וכוזביות לכל העולה על רוח בני אדם, וזהו תופש במחשבה, כמ"ש למען תפוש את בני ישראל בלבם, וכמ"ש** [דניאל] **"רבים לא יאמינו" שהוא בדורות אחרונים אלו טרם ביאת גואל צדק במהרה בימינו, וכל זה בכלל מחשבת עבודה זרה שפוגם בי"ג עקרים שאחד מהם הוא אחכה לו בכל יום שיבא, ע"כ לזה היה יסוד מסכת עבודה זרה של אברהם אבינו ע"ה ראש ועיקר המאמינים לבטל כל אלו הדיעות זרות ורעות** (כל מה דאפשר) **ובפרט ביומיא אלין יעזרנו השם יתברך על דבר כבוד שמו בכ"ע ויגאלנו במהרה בימינו אמן.**

ג] לערך רוממות מעלת ראש המאמינים, הרגיש בדקות מעין פגם ע"ז בת' פרקים

בספה"ק שם משמואל' (במדבר תרע"ה, ע' ל"ז), כתב: הגיד כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה אהא דאמרו ז"ל כי מסכתא דע"ז דאברהם ד' מאה פרקי הוו, **הייט שיש דברים דקים שלאברהם אבינו ע"ה הי' גם הם נחשבים לע"ז, והוא לכל אחד ואחד לפי מדת הזדככו.** [והרי חזינן דאמרו חז"ל (שבת ק"ה) כל בכועס כאילו עע"ז, וכן (סוטה ד') כל שיש בו גסות הרוח כאילו עע"ז, וכהנה רבות על כמה וכמה ענינים, ומוכחא מילתא דכפי מעלת האדם ירגיש ביותר פגמים דקים שהם לערכו בגדר ע"ז ח"ו, ואאע"ה ראש המאמינים היה לו ת' פרקים בזה].

והשיב על פי דברי חז"ל בכתובות פרק ה' משנה ח', **המשרה את אשתו על ידי שליש לא יפחות לה משני קבין חיטין ונותן לה חצי קב קטניות וחצי לוג שמן וקב גרוגרת** וכו' **אמנם כל זה הוא אם הוא מתקוטט עמה אבל כד רחימותא הוי עזיזא, אז אפילו נותן לה פת חריבה היא שמיחה בחלקה. והנה בעידן דצלותא דמנחה רעוה דרעון אישתכח ולכך בעת רצון די בפת כזית.**

וכן אי' משמו בספר אמרי צדיקים (חלק טעם המלך אות ט') ובתוס' נופך: **שכיון שהוא הזמן שכביכול מתייחד עם כנסת ישראל כמו שאומרים אז "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד", על כן מרוב אהבה ורצון אנו שמחין בחלקנו ודי בכזית פת ואכילה מועטת.** וכן איתא בספה"ק **צמח דוד** (להה"ק רבי דוד מדינוב זי"ע, בליקוטים לשבת) ובספה"ק **שארית ישראל** (ווילעדניק, שער השובבי"ם דרוש ז') שכתב בתוך דבריו הק' **"סעודה זו הג' הוא בצימצום גדול", וכתב שם טעם על פי סוד שהוא מפני רוממות קדושת הזמן שהוא רעוא דרעוין.**

דף ס"ו

תאוות העולם הם כמים מלוחים, ומימי התורה כמים מתוקים. ועוד במעלתה ומתיקותה של תורתינו הק'

מתלין מתלא בירושלים, מלח ממון חסר. ידוע מה שפי' הגר"א ז"ל (הובא ב'פנינים משולחן הגר"א' עמ' שנ"ט) מהו "מלח ממון חסר". כי אם ישתה מים מלוחים, לא די שלא ירוה צמאונו אלא יצמא יותר. כמו כן ממון לחמדת עולם חולף, הם כמים מלוחים אשר כל מה שירבה לו יחסר לו עוד, **וכמו** שאמרו (קה"ר פ"א סי' י"ג) 'אין אדם מת וחצי תאוותו בידו'. וזהו 'מלח וממון שניהם חסר'. אבל **השותה מים חיים, מימי התורה,** וכאמוז"ל (תענית ז, ע"א) **דנמשלו דברי תורה למים דכתיב** (ישעיה נה, א) 'הוי כל צמא לכו למים'. **הם מים מתוקים המחיים ומרווים נפש כל חי, והגם כי יערב לחכו וישתוקק אליהם תמיד עוד ועוד, מ"מ ישביעו נפש שוקקה ו'נעשית לו סם חיים'** (שם בגמ') **כמה שנא'** (משלי ג, ח) **'רפאות תהי לשרך ושיקוי לעצמותיך', ואומר** (משלי ח, לה) **'כי מצאי מצא חיים'**, עכתו"ד הגר"א הידועים.

ומן הענין להסמיך לזה דבר נאה ומתקבל בשבח מעלת עסק תורתינו הק', אשר מצינו כי כתוב אחד אומר (משלי ג, טו) **"יקרה היא מפנינים"**, ועוד המשילוהו בפסוק (תהלים יט, יא) **'ומתוקים מדבש ונופת צופים'**. כי ע"כ מעלת הכסף והזהב היא הרבות מהם טוב מאד. אך כשיהיה להאדם רק מעט מהם לא יהיה מרוצה כלל. ולאידך גיסא דבש ונופת צופים הוא להיפך, דמעט מהם יערב לחיך, והרבות מהם לא טוב.

אך מעלת התורה הק' על כל דבר טוב ונעים בעולם, שיש בה שני המעלות גם יחד, דבודאי אם יזכה האדם שיהיה לו הרבה ממנו הלא הוא המאושר באדם, ובכך **'מתוקים - יותר - מדבש ונופת צופים'**. היינו שמתיקותה חשובה ממתיקות הדבש, כיון שאין הנפש קצה בריבויה ואדרבה. ומאידך גיסא **"יקרה היא – יותר - מפנינים'**. יש לה חשיבות יתירה מן הזהב וכל כלי חמדה, כי ע"כ אף כל מעט ממנה יש לה נעימות וחשיבות עצומה ונפלאה, ומשמח נפש כל חי, ואין טוב אלא תורה אשר כל חפציך לא ישוו בה אפילו חפצי שמים.

לעילוי נשמת

האה"ח מרת **מירל גוטמאן** ע"ה

בת הרה"ח ר' **מרדכי מנחם** ז"ל

נלב"ע ב' שבט

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י חתנה הרב **יהושע טעללער** שליט"א

קרית יואל יע"א

כ"ט טבת

הגה"ק רבי משה יהושע יודא לייב דיסקין אב"ד בריסק - [מהרי"ל דיסקין]

וזרח השמש

נולד ביום י' כסלו שנת תקע"ז, בעיר הורדנא לאביו הגאון ר' בנימין האב"ד, כבר במעלליו יתנכר נער, ונראו בו כוחותיו הרוחניים הגדולות, אביו הכניס לתוך ביתו מקרי דרדקי, ולמד את הילד אל"ף בי"ת, ואחר ידעו את האל"ף בי"ת, התחיל אביו בעצמו ללמוד אתו תורה, ואכן הילד תפס כל מה שלמדו אביו, ועוד יותר שהי' מבין דבר מתוך דבר, פ"א הי' מטייל עם אביו בין עצי היער, ואביו דיבר אז מגדלות ה', ובין היתר אמר לו שהשי"ת היא יחיד ומיוחד, נענע הילד ואמר, כי הדבר פשוט ויודע מזה כבר, שאלו אביו מנין לך שכך הוא, ענה הילד, הלא אמרתי לי לפני כמה ימים שהשי"ת מלא כל הארץ כבודו, וכיון שהעולם מלא מכבודו הרי אין מקום לזולתו, והילד עלה ונתעלה בתורה לא לפי ערך שנותיו, בהיותו בן חמש שנים נפל למשכב ונטה למות, אביו הזעיק את עדתו ואמר להם בקשו רחמים בעד גאון הדור, ואכן היתה יום תפלה גדולה והילד קם מחליו, – וככה כבר בימי עלומיו הפליא את רואיו בבקיאותו בש"ס בבלי וירושלמי, רמב"ם טור ד' חלקי שו"ע, ראשונים ואחרונים בחריפות נפלאה.

האיש מקדש

לפני הבר–מצוה בא בברית הארוסין עם בת אחת ממשפחת ברודא המיוחסת, ובן י"ד הי' בהכנסו לחופה, אחר נישואיו הי' סמוך על שלחן חותנו בוואלקוביסק, והי' יושב על התורה והעבודה בקדושה ובטהרה, ומשם נתגדל ונתפרסם שמו ברבים למרות רצונו, ותלמידים רבים התחילו לנהור אליו, ומשם התחיל להרביץ תורה לעדרים, אביו הגדול סמך עליו בכל, והרבה פעמים מסר לידו למרות גילו הרך ענינים עמוקים ומסובכים אשר הצריכו עיון רב, בהתקרבו לשנת השמונה עשרה אמר לו אביו שבדעתו למסור לו בימים הקרובים דבר גדול, ושיכין עצמו לדבר, עברו כמה ימים שוב אמר לו אביו כנ"ל, כך הי' כמה פעמים, עד שהגיע לו יום מלאות לו שמונה עשרה, קרא לו אביו ואמר לו בני קדוש אתה מרחם, זכית לכתרה של תורה, הגיע זמן לקבלת עול מלכות שמים באימה וביראה, והתייחד עמו ודרך לו דרך אשר לפיו כיון ר' יהושע לייב את כל הליכות חיין כל ימי חיין על האדמה, וממנו לא זע כל ימיו.

ימי ההילולא

כ"ט טבת

- **אברהם אבינו ע"ה - ב"א קכ"ג**
- **רבי נח שמואל ליפשיץ אב"ד טורבין וברעזין (תלמי החוזה) ב"ר יהודה לייב (זר זהב) - תקצ"ב**
- **רבי משה צבי (השני) מסאוואראן ב"ר ברוך מסאוואראן - תרנ"ו**
- **רבי משה יהושע יהודה לייב דיסקין אב"ד בריסק ב"ר בנימין - תרנ"ח**
- **רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר ב"ר יחיאל (ישמח ישראל) - תר"ע**

א' שבט

- **רבי יצחק שפירא ב"ר נתן נטע שפירא בעל מגלה עמוקות - ת"ט**
- **רבי אברהם משולם זלמן אב"ד אוסטראה ב"ר צבי אשכנזי חכם צבי - תקל"ז**
- **רבי נתן נטע מהלם ב"ר אברהם (נטע שעשועים) - תקע"ב**
- **רבי משה שיק ב"ר יוסף (מהר"ם שיק) - תרל"ט**
- **רבי יוסף מנירעדהאז ב"ר מרדכי מנדבורנא**

ב' שבט

- **רבי מנחם מנדל אב"ד ניקלשבורג ב"ר אברהם (שו"ת צמח צדק) -תכ"א**
- **רבי משולם זושא מאניפולי ב"ר אליעזר ליפמאן -תק"ס**
- **רבי שמחה בונם מווארקי-אוטבוצק ב"ר מרדכי מנחם מנדל -תרס"ז**
- **רבי משה משולם זוסיא מקיוב ב"ר בן ציון יהודה לייב מהארנאסטייפל- תר"פ**

על כס הרבנות

בשנת תר"ד נפטר עליו אביו שהי' אז אב"ד בעיר לאמזשע, ועיני העדה של העיר לאמזשע נתנו עיניהם עליו שיבא למלא את מקום אביו, ואם כי הי' ז"ך בשנים ניהל את העיר ביד רמה ובתקיפות, ולא קם ולא זע משום אדם, כבר זמן קצר אחד עלותו על כסא הרבנות ראו כולם את גבורתו כי נורא, וכך הי' המעשה, השלטונות גזרו בימים ההם לימוד חובה של שפת המדינה בבתי הת"ת, ומהרי"ל התנגד מאד לדבר ולא הרשה להכניס את הלימוד בשום פנים, והי' שם מלשין אחד שהלך להלשין אצל מושל העיר על בתי הת"ת שהם מזלזלין בפקודת החינוך של הממשלה, המושל הזמין את ראשי העדה ודרש מהם הסבר למה הם מזלזלין בפקודת הממשלה, והם השיבו שהדבר לא תלוי בידם אלא תלוי ברב העיר, אז הזמין המושל את מהרי"ל שיבוא אצלו, ואכן מהרי"ל בא אצלו, והמושל הגיש גליון כדי שמהרי"ל יחתום צו לבני קהלתו שלא יזלזלו בפקודת החינוך,

אבל מהרי"ל לא נכנע ולא חתם, המושל קם בחמתו ואמר לו שהיות שהדרך ירט לנגדו והוא צריך לנסוע מן העיר לרגלי ענייני, ואין לו עכשיו זמן לטפל בענין, אבל כשיחזור הוא כבר ינקוט אמצעים, שהוא יסכים לחתום, ונסע מן העיר ובאמצע הדרך עבר על גשר שעל פני נהר, והגשר נשבר תחתיו ומושל נפל לתוך המים ונטבע.

בשנת תרי"ט נתקבל לכהן בעיר מעזריטש לאב"ד, ולא ארכו לו הימים שם, ומשם עבר לקאוונע, ומקאוונע עבר לשקלאוו, ומשם עבר לבריסק ועל שם העיר הזאת נקרא בתפוצות ישראל, וע"י עלילה הוצרך לברוח מליטא ועלה לירושלים.

בשעריך ירושלים

כבוד גדול עשו לו בהגיע לשערי ירושלים כל העיר יצאו לקראתו אנשים נשים וטף ובראשם הגאו' ר' מאיר אוירבאך ור' שמואל סלנט זצ"ל, ובאותו זמן נתנו לו ה"קאפטין הירושלמי" אשר תפרו הנשים צדקניות שבירושלים לכבודו, גדולי הדור מסרו לו כתב רבנות ובקשו ממנו שיקבל עליו את עול הרבנות שבירושלים, אבל הוא ה' סרבן באותו זמן, ואם כי לו קיבל עליו את עול הרבנות אע"פ כן ע"פ ישק כל דבר שבירושלים, – גדולות ונצורות פעל ועשה בעיר, הוא הגבר אשר הקים את הבית דין הגדול שבירושלים, גם הקים בירושלים את בית היתומים הידוע "דיסקין" אשר מטרתה היתה כי באותו זמן הקימו הציונים בית יתומים אשר על ידה צדו ברשתם יתומים אז הקים גם הוא בית יתומים, הרבה כוחות השקיע בו, ומאות יתומים נצלו מרשתם של הציונים ע"י בית היתומים הזאת, אשר עמד תחת השגחתו המדוקדקת, גם הקים ישיבה בשם אהל משה אשר ע"י זכו ת"ח שבירושלים לעסוק בתורה בהרחבת הדעת, וגם הוא ה' נותן שיעור אשר רק העילויים ויחידי סגולה השתתפו בה, וגם הוא ה' אשר יסד ביחד עם רבי שמואל סלנט את ה"עד השחיטה של כל קהילות האשכנזים" שבירושלים, אשר עד אז ה' שכל כולל ה' להם ועד השחיטה משלהם וזה גרם הרבה סכסוכים שבין כולל לכולל, אשר שקטה ע"י התסידות של הועד הזאת אשר ה' מורכב מכל כולל וכולל, ובערוב ימיו הקים את הכולל "אמריקע" ליוצאי אמריקע אשר השתקעו בירושלים ולא הי' להם מקום איפה אשר יהי' מלוכדים, כמו כולל שומה"ח ליוצאי אונגארין וכדו'.

מלחמה לד' בעמלק

באותו זמן התחיל להתפשט נגע הציונות אשר כוונתה היתה להעביר הדת ישראל מדרך התורה הקדושה, והקימו חברות שונות בשמות נרדפים, כדי להפיק זממם, ואחד מן האמצעים אשר נקטו הי' שרצו לכבוש את החינוך הישן שבירושלים, ולשנותו בשינוים לפי רוחם, ושלחו לירושלים שליחם איש מוצלח מאד שהוא יבצע את משאת נפשם, והשליח כשבא לירושלים ראה שכל מעשיה של העיר נחתכין ע"פ של הגרי"ל, ע"כ בראשונה הלך אצלו ואמר לו שברצונו לדבר אתו דבר סתר, הגרי"ל כששמעו את דבריו פתח את החלונות ואמר אל יאמרו הבריות שדברנו דבר סתר והמתקנו סוד יחד, ואח"כ המשיך ואמר אם להקל את העניים ממצוקתם באת מהיכא תיתי, אבל אם באת לתקן תיקונים בדת וכדו' אומר אני לך שכאן אין בית ואין חצר אשר אין קול התורה נשמע בתוכה, ולא עליך לתקן, והשליח הלך ופתח בית מדרש ואמר שברצונו לקבוע מקום לתורה ולתפלה, במשך הימים נהפך הבית לבית ועד של משכלים ופוחזים וריקם, והגרי"ל בראותו שהבית מהוה סכנה להישוב הישן, קרא את אנשי ירושלים לעצרת רבתי, והגרי"ל עם כי ביתו הי' רחוק ממקום העצרת הגיע בשארית כוחותיו, ועמד על רגליו ואמר בקול בכי: על דתנו מרחפת סכנה, תורתנו בצרה גדולה, שמעתי כי שליח הציונים כונן לו מקום מיוחד לתפלה ולתורה והוא מין, כאשר העידו לפני , והבית הזה תצא ממנו מינות, על כן אסור לבוא אל הבית הזה, ואח"כ הכריזו איסור חמור לקרב את השליח ולהתקרב אל ביתו, והגרי"ל פסק שהאיסור הזאת הוא ביהרג ואל יעבור, ונתקבל האיסור בכל בתי ישראל הכשרים, עובדא הוי שאחד מיקירי ירושלים מת והשאיר אחריו אלמנה ושבעה יתומים, והשליח בשמע מן הדבר בא לבית האלמנה והציע לפניה עזרתו, ושלחה לשאול את פי הגרי"ל, לשמע השאלה הזדקף הגרי"ל מעל כסאו והשיב בקול גדול "יהרג

ימי ההילולא

ג' שבט

- **רבי יוסף ב"ר מרדכי גרשון כ"ץ** (שארית יוסף, גיס הרמ"א) - **שנ"א**
- **רבי אהרן ב"ר מרדכי מלעכוויטש - תקס"ו**
- **רבי יחזקאל שרגא פרנקל תאומים אב"ד קלאסנא-וויעליטשקא ב"ר יהושע העשיל מקאמארנא - תרמ"ה**
- **רבי יוסף מאמשינוב ב"ר מנחם - תרצ"ו**
- **רבי יחזקאל שרגא מציעשנוב ב"ר שמחה ישכר דוב** (התן מתן העצי חיים) - **תש"ד**

ד' שבט

- **אשר בן יעקב משבטי י-ה - ב"א ש"כ**
- **רבי משה יהודה לייב מסאסוב ב"ר יעקב - תקס"ז**
- **רבי אברהם הכהן מקאליסק ב"ר אלכסנדר - תק"ע**
- **רבי מנחם נחום מטריסק ב"ר אברהם - תרמ"ז**
- **רבי אברהם מוויעליפאלי ב"ר שלמה זלמן - תרס"ו**

ה' שבט

- **רבי חיים צאנזער מבראד ב"ר נחום - תק"מ**
- **רבי דוד מבאהוש ב"ר יצחק - תרמ"ה**
- **רבי יהודה ארי' לייב מגור ב"ר אברהם מרדכי** (שפת אמת) - **תרס"ה**
- **רבי מאיר שלום ב"ר יהוסף מקאסאני - תרע"ט**
- **רבי שלמה זלמן פרידמאן אב"ד ראחוב ב"ר ישראל חיים** (זכחי שלמה) - **תש"מ**

ואל יעבור", ואמר אני מבטיח להאלמנה שתגדל בניה לתורה ולחופה, ותראה דורות ישרים, וכך הוי, וכך הציל את הישוב הישן מלשלוט בו יד זרים וזדים, והוא ה' הראש והראשון במלחמה הכבידה אשר נמשך עד היום הזה.

אשכבתי' דרבי

ביום שלישי כ"ד טבת נחלה בדליקת הראיה והרופאים אמרו נואש ובראותו כי ששעותיו ספורות קרא להרבנית וביקש מים לנטילת ידים וכזית פת לאכילה כי רצה לקיים עוד מצות של ברכת המזון, בהודע ליהודי ירושלים כי הוחמר מצבו האספו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות להתפלל על מצב בריאתו הקשה וגם רבה הישיש של ירושלים הגאון רבי שמואל סלנט עמד על רגליו בשארית כוחותיו לפני ארון קודש פתוחה והתחנן בדמעות שליש על בריאותו של הגרי"ל ובשלשה ימים האחרונים הי' מעוטף בטלית ותפילין ורק שפתותיו מרחשין לפני השבת חלץ התפילין מניחם ונשקם כמה פעמים ומאז לא דיבר כלום, בשעת רעוא דרעוין נהרו המוני ירושלים לעבר בית מדרשו כי שמעו שרגעיו ספורות, אח"כ התפללו ערבית והבדילו כל הכוס, ואחר ההבדלה אור ליום כ"ט טבת ער"ח שבט נצחו אראלים את המצוקים במעמד תלמידיו ובקול אדיר פצחו כולם "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

כ"ט טבת

הגה"ק רבי ירחמיאל ישראל יצחק זי"ע
בעמח"ס "ישמח ישראל"

ואלה תולדות

נולד בשנת תרי"ג כבנו בכורו לאביו הרה"ק ר' ירחמיאל האדמו"ר הזקן מאלכסנדר בן אבי שושלתא דבית אלכסנדר ה"ה הרה"ק ר' שרגא פייבל מגריצא זי"ע (אשר רבו הרה"ק הרבי ר' בונם מפאשיסחא זי"ע העיד על יחוס משפחתו באמרו: עדיין לא ראיתי משפחה עם יחוס נקי כזה עד אברהם אבינו ע"ה) בעיר טורטשין, ויקרא שמו בישראל ירחמיאל ישראל יצחק ע"ש האדמו"ר הזקן מווארקי ה"ה הרה"ק ר' (ישראל יצחק) איציקיל ווארקער זי"ע (השם ירחמיאל נוסף לו על פי מצות הרה"ק ר' מענדל'ע ווארקער זי"ע עקב מחלתו), כבר מקטנותו נצטיין בכשרונותיו ובפקחותו, וגאוני הדור התפעלו מגאונותו העצומה, חכמתו הנפלאה היתה לשם דבר בכל קצוי ארץ, בני משפחתו כיבדו והעריצו אותו מאד בשל פקחותו ואצילות רוחו, גם אביו החשיב אותו מאד, והי' מתייעץ עמו בדרכיו, ולימים כאשר אביו קיבל את ההנהגה לא עשה שום דבר מבלי להתייעץ עמו ממש לא זזה ידו מתוך ידו, כבר מגיל צעיר לקחו אביו אל רבו ה"ה האדמו"ר הצעיר מווארקי ה"ה הרה"ק ר' מנחם מענדל מווארקי זי"ע (בן הרה"ק ר' איציק'ל זי"ע), להיות בסביבה של אויר מגדולי החסידים, פ"א כשהי' בן חמש ראהו אותו הרה"ק מווארקי כשהוא מהלך בחצר בית המדרש והסידור בידו, שאלו, מי למדך סדר התפלה אביך או רבך, השיב הילד: לא אבי ולא רבי אלא הסידור..., וכך נתגדל ונתחנך בסביבה של חסידות ווארקי וקלט וספג לתוכו מילדותו את יסודותיה של חסידות זו, ופלס לעצמו את דרכי ההתנהגות ששימשו לו אח"כ אבני יסוד בהנהגתו, כשנעשה ל"רבי" באלכסנדר, ובהתהלכו בין גדולי החסידים עם נועם הליכותיו ראו בו את המנהיג בעתיד.

האיש מקדש

בן חמש עשרה שנה נלקח לחתן לאחד מגדולי החסידים מעיר פולטוסק, הרה"ח ר' דב חייטשקע, זוגתו היתה אשה צנועה וחסידה ביותר, שכל ימיה התמסרה למעשי צדקה, בשנת תרכ"ח כשעבר ההנהגה להרה"ק ר' בעריש מביאלע זי"ע נעשה אביו מתלמידיו, וגם ר' ישראל יצחק נסע אליו, אבל כיון שהי' חשוך בנים רח"ל התחיל גם לנסוע ולהסתופף אצל הרה"ק ר' יעקב לייב מראדזמין זי"ע, שהי' מפורסם כבעל מופת גדול, כשבא אליו בפעם ראשונה אמר עליו הרה"ק מראדזמין: "מֵילַדי העברים הוא זה", בחינת מוליד נשמות ישראל, היינו עתיד הוא להיות מנהיג לישראל ויזרע בלבותיהם תורה ודרכי ה', ודבק מאד ברבו זו, וגם רבו חבב את תלמידו והי' מקרבו יותר מכל זקני חסידיו תלמידי פאשיסחא ווארקי, פ"א כשעמד בחברת חסידים פנה הרה"ק מראדזימין אל רב מופלג אחד ואמר לו: אתה תלמד "פשעטלאך", ובהצביעו על הצעיר ר' ישראל יצחק אמר: "ואחריו ינהרו אלפי ישראל" וקראו אליו ואמר: אברך בא ואלמדך כיצד קוראים "פתקא", אף את מטהו נתן לו במתנה, ואת מטה של רבו שמר מכל משמר והי' לוקחו כל מקום שנסע עד סוף ימיו. הרבה נצטער ר' ישראל יצחק על שלא היו לו בנים, והי' מזכיר ענין זה לפני רבו, פ"א כשהזכיר את עצמו לפני רבו, נחמו רבו ואמר לו: שיש לו נשמת ה"אור החיים" הקדוש, וכידוע שגם לו לא הי' בנים.

על כס הרבנות

כשעבר הנהגת חסידי ווארקי–ביאלא לאביו, נהג לנסוע להסתופף גם בחצרות צדיקים אחרים, ור' ישראל יצחק הי' מלווהו תמיד, וביקרו בין השאר אצל הרה"ק השר שלו' מבעלז, אצל הרה"ק מצאנז, אבל הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא, אצל הרה"ק המגיד מטריסק, זי"ע, ומכולם השכיל ומאביו ביותר ולא זזה ידו מתוך ידו כל הימים, הערצתו של אביו אליו הי' למופת, ובייחוד כשהי' אביו חלש וחולה בסוף ימיו, לא סר ממנו, ואפשר לומר שעוד בחיי אביו נהל את כל האדמורו"ת, שבפקחותו ובהתנהגותו משך לב כל רואיו, ועל כן לאחר פטירת אביו הק' נתנו החסידים עיניהם בו להכתירו לרבם, י"ד שבט נפטר אביו, ונמנו החסידים וגמרו להכתירו לרב ולרבי במקום אביו, אולם הוא סירב, ואמר שבכלל לא עלה על דעתו למלאות את מקום אביו, ובדעתו הי' לעלות לארץ ישראל, וכך אמר להגאון מסאכטשוב בעל "אבני נזר" זצ"ל שבא לנחמו בימי ה"שבעה", ומצאו יושב על הקרקע, אמר לו: תלמיד חכם אסור לו לשבת על הקרקע, אמר לו: אחרי אב כזה, אמר לו: אע"פ כן, אז נשמע להגאון, וישב על כסא קטן, שוב שאלו הגאון מה יש בדעתו

לעשות עכשיו, ענה: אומרים עלי שאני יודע קצת ללמוד, אסע לארץ ישראל ואהי' שם מלמד, שאלו הגאון: על מי יעזוב את החסידים, ענה, איננו יכול למלא מקום אבי, שאלו ומה יהי' על המשפחה, ענה, הקב"ה לא יעזבם כמו שעזר לכל ישראל, קם הגאון מסאכטשוב, ויצא אל קהל החסידים שהסתופפו בחצר ואמר להם: דעו לכם שהוא הרבי שלכם, אל תזזו מכאן עד שיקבל את האיצטלא, עוד תוך ימי "השבעה" כתבו את כתב הרבנות ומינוהו לרב דמתא תחת אביו, בשבת ראשונה באו אליו הבעל בתים לקרוא לו להתפלל עמהם ולדרוש לפניהם כנהוג, ואמר שאינו יכול, התרגזו מאד ראשי הקהילה, היתכן שמינוהו רב שאינו יכול ללמוד, עד שבאו גדולי החסידים והפצירו בו למען השלום שילך לדרוש, אמר להם כי עדיין לא למד הלכות ספר תורה בעיון ופן יקרא "שאלה" והוא לא ידע לפסוק, אבל הם לא הרפו ממנו עד שנענה להם, ואכן חששו נתקיימה כי נתעורר שאלה בספר תורה, ולא רצה לפסוק וביקש מהרבנים שבאו לכבודו לפסוק, אבל הם סרבו באמרם שהוא הרב, והוכרח לפסוק בעצמו.

הנהגתו

כשעברו ימי אבל השלושים אחרי פטירת אביו ואלפי חסידים ובראשם הרבנים הגדולים והחסידים הישישים באו לאלכסנדר אל החתונה של הנכד, בנו של אחיו בעל ה"תפארת שמואל", אז מצאו את ההזדמנות להכתירו לא רק כאב"ד באלכסנדר על מקום אביו אלא גם באדמורי"ת להנהיג את אלפי החסידים אלכסנדר בכל מקומות מושבותיהם, ובע"כ נענה לבקשתם, וכך נעשה "רבי" לחסידי אלכסנדר, אשר בימיו שגשגה עד למאוד ואלפי אלפי חסידים צבאו על פתחו לשתות בצמא את דברי תורתו וחכמתו המלהיב לבבות, ולקבל הדרכה בתורה ועבודה וליהנות ממנו עצה ותושיה, והי' לכולם אב רחמן, בקי במחסוריו של כל אחד ובני ביתו בגשמיות וברוחניות, הלהבים בנועם מתיקות תפילותיו, הושיעם בעצותיו אשר היו כאשר ישאל בדבר האלקים, מסר נפשו להמציא מזור ותרף לכל הנזקקים אליו בתפילה ועצה, בכח צדיק גוזר, וברב אהבה וחמלה פעל לנחם ולשמח את כל הבאים בצל קדשו, עד שאמר על עצמו שארבעים שנה פעל להכניס שמחה בקרב ישראל, ובצוואתו הק' כתב "אוהבי ורעי אשר מסרתי נפשי עליהם". אחד הכשרונות הנפלאים שלו מלבד חכמתו ופקחותו הי' כח זכרונו, והי' זוכר את כל אדם גם אם ראהו פ"א, ודבר מפורסם היא שהכיר את רבבות חסידיו בשמותיהם ואת שמות נשיהם וילדיהם, וכשקרה שחסיד אחד הי' שוכח להזכיר בפתקא אחד מילדיו הי' מזכירו, והי' מכיר כל כתב יד בפתקאות, אף שעברו תחת ידו עשרות אלפים פתקאות.

אהבת ישראל

ולא רק חסידי ואנשי מעשה מצאו את מקומם אצלם אלא גם פשוטי העם המוני בית ישראל נהרו אליו, והוא ע"י רוב אהבת ישראל אשר בער בקרבו לא רוחקם, וברוב חכמתו ותבונתו ע"י עצותיו ותשובותיו הנפלאות הצליח שיצייתו לו שישמרו שב"ק וכדו', ולקרבם ולהכניס בלבם אהבת הבורא, פ"א בא אליו חנוני והתאונן שאין לו פרנסה מן החנות, הבין שהאיש מחזיק את חנותו פתוח בשבת, אמר לו אם תרצה לשתף אותי בחנותך על חמש עשרה "פראצענט" מן החנות אני מבטיחך שתהי' לך פרנסה, החנוני שמח ואמר בוודאי, אמר לו אם כן החלק השביעי הוא שלי, ואני בורר לי שיום השבת יהי' שלי, ואני מצווה עליך שתסגור את החנות ביום השבת כי שלי הוא, ומשאר ימות השבוע יהי' הריווח שלך ותהי' לך הצלחה, וכן עשה ושמר חנותו סגורה בשב"ק, פ"א בא בעל עגלה לפניו והתאונן לפניו שהסוס אינו רוצה לאכול, שאלו וכיצד אתה נוהג באכילתך, השיב הבעל עגלה, מה פירוש כיצד, כמו כל שאר בעלי עגלות, אני נוטל ידי בבוקר, ובערב קודם שאני הולך לישון אני מברך, אמר לו "אם אתה מתנהג כבהמה, אין פלא שסוסך נוהג כאדם, תתחיל להתנהג כאדם אז סוסך יאכל כבהמה...".

גדלותו בתורה

ולא רק בדרכי החסידות ובדביקותו ובהתלהבותו הצטיין, אלא הי' גם למדן וגאון גדול, עודנו רך בשנים וכבר הי' בקי בש"ס ובפוסקים ובמדרשים ובזוהר הק' בעל פה, כי כח זכרונו הי' להפליא, ונתפרסם כאחד הלומדים החשובים בפולין, פ"א שלחו אביו באיזה ענין לווארשא, אל בעל "נפש חיה" זצ"ל, והי' אז בביתו רבנים מופלגים בתורה מאנשי ליטא, וביניהם גם הגאון המפורסם ר' יוסף בער זצ"ל מבריסק, והתפלפלו באיזו סוגיה, כשמוע את פלפולם קם האברך הצעיר בענוה ואמר, שלפי עניות דעתו אין הפשט כך בגמ' והביא מקורות לסברתו, והתחילו מתפלפלים עמו ולבסוף הודו לו כולם, ואמר אח"כ הגאון מבריסק "אברך זה הוא מן הלומדים הראשונים בפולין", גם כתב הרבה תשובות אבל מרב ענוותנותו לא פירסמן, ואע"פ שלא נשאר ממנו ספר שו"ת בהלכה, יצא שמו למרחקים ודבר ידוע הוא שהרידב"ז מצפת בא אליו לדבר עמו בדברי תורה, וכשיצא ממנו הי' מלא התפלאות מגאונותו ובקיאותו, ואמר לאברכים שישבו בבית החסידים שלא רק חסידות יכולים הם ללמוד מרבם, אלא הוא גם אחד הגאונים הגדולים בנגלה ובנסתר, ואע"פ שהי' בקי גדול היתה ענוותנותו כה רבה שלא רצה לסמוך על דעת עצמו בהוראת דין, כשבאה לפניו בשנה ראשונה לרבנותו שאלה חמורה בענייני אישות, בירר את ההלכה כדרכי הלימוד שלו ממקור התלמוד ורש"י ותוספות וראשונים בכתב, ושלחם אל הגאון בעל ה"שדי חמד" זצ"ל שהי' אז רב ב"רוסלאנד" ושאל את הסכמתו, ובקש ממנו שלא ידפיס את דבריו, והגאון בעל "שדי חמד" שלח לו הסכמתו בכבוד ובהערצה גדולה, וז"ל: כבוד קדושת הרב הגאון הגדול שר התורה והיראה הצדיק המפורסם פאר ישראל וקדושו נזר אלקיו על ראשו חכימא דיהודאי לעמא ומדברנא דאורייתא כקש"ת מוהר"ר ר' ירחמיאל ישראל יצחק אב"ד ורבי באלכסנדר שליט"א, דברי כ"ק גאונו וסברות עמוקות שלו נחמדים מזהב ומפז, ולא צריך לדידי ולדכוותי וד' עמו והלכה כמותו, ולהרגיע רוחו הטהורה שלא אעשה דבר שלא כרצונו חלילה הנני שולח בחזרה את גוף מכתבו ואבקש מכבוד קדושת גאונו להודיעני מקבלת מכתבו ותנוח דעתי, וכו', וחותם: דוש"ת וטובתו ומתכבד בקרבתו הצעיר חיים חזקי' מדיני, עכ"ל.

צדיק גוזר

ידוע ומפורסם הי' לבעל מופת ולצדיק גוזר, אבל הוא בחכמתו השכיל לחפות על כל פלאיו אשר חולל להושיע את המוני ישראל לאלפים, מסופר שעוד בחיי אביו הי' פ"א עם אביו בכפר אחד בגלל בריאתו, פ"א באמצע הלילה הורע מאד לאביו, והי' בסכנה גדולה, ושום רופא אל הי' בקרבתם, הצדיק חשב כי קרב קצו ובכה בכי רב, ניגש אליו בנו וחיבקו ונשבע לו כי לא יאונה לו כל רע, אח"כ יצא לתוך היער, וצעק לפני הקב"ה בבכיות ואמר: רבונו של עולם וכי כך תעשה להרבי מאלכסנדר ביער ואין איש, והלא אמרו חז"ל חס הקב"ה על כבודם של צדיקים, כשחזר מצא את אביו שהוטב לו, שאלו אביו כיצד נשבעת לי, ענהו: סמכתי על דברי הרה"ק מרוזין זי"ע, שפירש הכתוב, "עד אנה תסתיר את פניך ממני, עד אנה אשית עצות בנפשי", וכך פירש, דהנה הסתרת פנים אינו יכולה להיות רק בזמן שאדם יכול עוד לשית עצות בנפשו, אבל בזמן שאין לו שום עצה ורק ישועת ד' תוכל לעזור לו, אז לא תוכל להיות הסתרת פניו ח"ו, וכאן ביער שראיתי שאין לנו שום עצה רק ישועת ה' הייתי סמוך ובטוח שלא יאונה לנו כל רע ח"ו, ועל כן נשבעתי לך (סיפורי צדיקים), פ"א ראה גוי אחד את השורה הגדולה של החסידים העומדים אחרי החד להיפרד מרבם, צחק הגוי ואמר שגם הוא ידחף עצמו בין השורות ומי יבחין אם גוי הוא או חסיד, הלך ביער והלביש עצמו בשטריימל ובעקיטשע ועמד בין העומדים ליכנס להרבי, כשהגיע תורו פנה אליו ה"ישמח ישראל" ואמר לו: " דו זאלסט פייגערן", מאחורי הגוי עמד חסיד אחד, וכששמע הקללה, תמה מאד על כך, ואמר לעצמו שהוא חייב לתור אחריו, ומה יהי' אתו, הלך החסיד אחריו וראוהו יוצא ליער וראה שמוריד מעליו את השטריימל והבעקיטשע, והלביש עצמו בחזרה בגדי האיכר, ומיד כשלבש את בגדיו נפל כפגר מת, החסיד נתרגש מאד מהמעשה ובא לביהמ"ד וסיפר להחסידים מה שראו עיניו מופת גלוי שעשה הרבי, כששמע ה"ישמח ישראל" את זה, אמר, שאין זה מופת ממנו, אלא החסיד הי' לו אמונה חזקה כ"כ ברבו, וכששמע אותו אומר להגוי שימות הי' לו אמונה שכך יהי', ולכן מת הגוי (יהי אור).

ובא השמש

בימיו האחרונים לפני הסתלקותו אמר: כל ימי הייתי עובד על מדת שמחה, לשמח לבבות ישראל, במלים אלו כאילו סיכם בעצמו את מפעל חייו, הוא האיש החלש בגופו וידוע חולי הי', ובלי בנים רח"ל, הי' מחזק ומשמח את לב כל נדכא, מסופר שפ"א כשהי' חולה מאד, הזכירוהו לפני הגאון מסאכטשוב זצ"ל, אמר: אין פלא בדבר, הריהו "רבי" שבע עשרה שעות במעת לעת, כיצד יהי' בריא, שש עשרה שנה הנהיג את אלפי ישראל במסירות נפש, אך לדאבון לא האריך ימים שמתוך עוצם מסירות נפש על כלל ישראל נפטר ביום כ"ט טבת תר"ע והוא בן חמשים ושבע שנים בלבד כשהוא עדיין באמצע פעולתו, ומנוח"כ בביה"ח באלכסנדר, אם כי לא השאיר אחריו זרע של קיימא, אבל ספרו הק' שמלהיב לבבות ישראל ה"ה "ישמח ישראל" היא בלתי שום ספק לשם ושארית טוב אחריו, אחיו וגיסיו הוציאו לאחר פטירתו את חידושיו, וקראו את ספריו "ישמח ישראל" שכל ימיו עבד על מידת השמחה, לשמח לבבות ישראל.

א' שבט

הגה"ק רבי משה שיק זי"ע
בעמח"ס "מהר"ם שיק"

ואלה תולדות

הרה"ק רבי משה שיק זי"ע נולד בעיירא ברעזאווא, (ועל שמה חתם את עצמו תמיד בשולי מכתביו: משה שיק מברעזאווא) ביום כ"א אדר תקס"ז לאביו רבי יוסף ב"ר דוד שיק נכד הרה"ק בעל "תוספות יו"ט" זי"ע, מלפנים ציינו את שם המשפחה – שי"ק בסימן של ר"ת – ש'ם י'שראל ק'דש, ומסופר כי בשעה שיצאה פקודת השלטון לכל איש יהודי להוסיף שם משפחה, חשש אבי המשפחה לדברי הקדמונים שאסרו לשנות את שם ישראל לשם לע"ז, ועל כן בחר לו שם זה, המרמז בתוכו קדושת שם ישראל.

במעלליו יתנכר נער

כבר בשחר טל ילדותו כאשר עודהו נער כבן י' שנים כבר הי' בקי בתנ"ך ובששה סדרי משנה, וכשהי' בן י"א שנה כבר למד בישיבתו של דודו הג"ר יצחק פרענקל, וכשנעשה בן ארבע עשרה שנה עבר ועלה לישיבתו הגדולה של מרן החתם סופר זי"ע.

מסופר שכאשר נכנס למרן החתם סופר ובקשתו בפיו שיכניסו ויקבלו לישיבתו ושאלו החתם סופר איך קוראים לך, אמר לו, משה מברעזאווא, אמר לו החתם סופר בלשון חיבה: משה ברעזעלע [כי הוא הי' או בחור צעיר ולא הי' שם בחורים בגיל הזאת] האיך אני יכול להכניסך בישיבתי הלא בישיבתי לומדים רק בחורים גדולים שכבר מלאו כריסם ממעדני התורה, אמנם כאשר הפציר בו בחן אותו החתם סופר הדק היטב וכאשר ראה גדלותו בתורה הכניסו להישיבה וקירבו בקירבה יתירה, והבחורים הגדולים תמהו ע"ז שילד קטן יהי' בישיבה גדולה אמר להם החתם סופר בזה"ל: לקבל תורה הוא בא ואם קטן הוא בעיניכם אקוה כי אם יתמיד בלימודו ראש לשבטי ישראל יהי', ולמד אז בישיבתו של החתם סופר שש שנים ברציפות.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נשא את בת דודו הנגיד ר' פרץ פראנקל ז"ל לאשה, ומסופר שגם רבו החתם סופר רצה לקחת אותו לבתו ולא איסתייע מילתא י"א בגלל שמותיהם שהי' שוים, וי"א כי כבר הבטיח לדודו שיקח את בתו ורצה לקיים דברו, אחר חתונתו ישב כעשרה שנים על התורה ועל העבודה בקדושה ובטהרה וחותנו נתן לו די מחסורו, וכבר אז התחיל להרביץ תורה לעדרים ולמד עם בחורים ולא פסקה ישיבה מעל שולחנו עד יום פטירתו.

על כס הרבנות

בשנת תקצ"ח באו אל החתם סופר בני הקהילה של ק"ק

יערגין הסמוכה לפרעשבורג ואמרו לו היות שנתפנה כסא הרבנות של קהילתם נפשם בשאלתם שהחתם סופר יבחר להם אחד מתלמידיו שיבוא וימלא חסרונם, השיב להם החתם סופר בזה"ל: "אם תרצו לקבל רב גדול וצדיק אזי קחו לכם את הרב ר' משה שיק ואם תשמעו לעצתי אז תהי' מאושרים ומוצלחים בעזהשי"ת כל הימים" ויהי כשמעם את דברי קדשו יוצא מפי החתם סופר קבלוהו כל הקהילה לאב"ד כאיש אחד בלב אחד, וישב בעירה קטנה זו משך של כ"ד שנים, ועל רב גדלו בשנים אלו יעיד מכתבו של הגאון רבי שמעון סופר זי"ע אב"ד בעיר הגדולה קראקא לגיסו הגאון ר' זלמן שפיצער זצ"ל שהי' רב בעיר וויען, שר' זלמן שאלו למה מסרב לקבל על עצמו עול הרבנות בעיר קראקא השיבו בזה"ל: ה' היודע תעלומות לב יודע צערי כשאני רואה בעוה"ר עולם הפוך, עליונים למטה תלמידי חכמים צדיקים הראויים למלל גבורות ה' להשמיע כל תהילתו כגון רב מרא דכולא תלמודא מו"ה משה ברעזאווא וכיוצא בו יושבים בקהילות קטנות במצור ובמצוק וצעירים ירקדו בקהילות גדולות...

בשנת תרכ"א נתבקש לבוא לכהן בק"ק חוסט אשר בגליל התחתון (אינטערלאנד) והיות שביערגין הי' קשה לו להחזיק ישיבה גדולה כי היתה קהילה קטנה ולא הי' ביכולתם לשאת בעול ההוצאות וגדול הי' שאיפתו להרביץ תורה לעדרים ביתר שאת ויתר עוז לכן הסכים לקבל את הרבנות בחוסט, וכשעבר משם באו עמו הבחורים שלמדו אצלו ביערגין ושמה בחוסט גדל ונתרבה ישיבתו פי כמה, ויצאו מישיבתו זאת רבנים גדולי תורה והוראה.

עם מרן הייט"ל זי"ע

ידידות נפלאה שררה בין הגה"ק המהר"ם שיק זי"ע למרן הייטב לב זי"ע, וידוע מה שאמר שהיה לו כדאי לבא מעיירות אויבערלאנד (מקום מולדתו אשר שם שימש ברבנות בק"ק יערגי"ן יצ"ו עד שנתעלה לכהן פאר והעתיק מושבו) לחוסט שהיה באונטערלאנד, כדי להכיר אדם השלם כמו הרב מסיגוט.

והדברים ידועים שבעת שהרציא המהר"ם שיק את שיעורו בחומש רש"י לפני התלמידים היה אומר חידו"ת בשם ספר ייטב לב עוד בחיים חיותו, כל כך היה קשור אליו.

פע"א כאשר נחלה הגה"ק המהר"ם שיק נסע הייטב לב זי"ע לבקרו, ושאלו לו הייט"ל: חוסט'ער רב, וואס מאכט איר? ענה לו המהר"ם שיק שהוא אינו מרגיש בטוב, והוסיף ואמר לו: "סיגוט'ער רב זייט מתפלל איך זאל געזונד זיין, איך ווייס באמת נישט פאר וואס עס קומט מיר קראנק צו זיין, דאע"פ שאיתא בגמ' אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה "פון קיין ביטול תורה וויס איך ניקס", ונמשך שיח סודם באריכות, כשיצא הייט"ל שלח המהר"ם שיק את תלמידיו ללוותו, אז שאל הייט"ל את אחד מתלמידי המהר"ם שיק בזה"ל: איר זענט אַ מבין וואס דיין רבי האט געזאגט, והשיב לו בהתפעלות דהרי אמר שלא מרגיש שביטל תורה והוא אמת שאינו מבטל אפילו רגע כמימרא מדברי תורה, הניח הייטב לב את ידו על ראשו ואמר לו: דו בטלן, דו פארשטייסט נישט ער האלט דאך שוין ביי פשפש ולא מצא, דהחידוש הוא שהוא יכול להעיד ולומר על עצמו פשפש ולא מצא...

ויסופר שהמהר"ם שיק הזכיר את עצמו לפני הייטב לב שיתפלל בעדו לרפואה שלימה, ושאלו הייטב לב, מה חסר לכם הרב מחוסט, ענה המהר"ם שיק, רק כח, נענה הייטב לב ואמר, הנה כתיב (ישעיה מ לא) וקוי ה' יחליפו כח, והכוונה דהנה הקב"ה הוא הנותן ליעף כח, ואנו קנין את הכח מאת השי"ת על ידי קנין חליפין, על ידי שאנו נותנים לו הקיווי והבטחון, וזה שאמר וקוי ה' יחליפו כח שעל ידי שאנו מקווים ומייחלים לה', הוא מקנה לנו כח בחליפין.

פע"א באו להייטב לב שני בחורים תלמידיו של המהר"ם שיק מעיר חוסט, וטרם שנסעו אמר להם הייט"ל שיאמרו לרבם הרב מחוסט שאם רוצה שיהיה לו שכן טוב (חוסט היא קרובה לסיגעט) יתפלל עליו שישוב בתשובה שלימה.

סביבות עיר חוסט מקום מגוריו של המהר"ם שיק היו הרבה ערים עם רבנים מפורסמים, אך המהר"ם שיק לא היה ניחא דעתי' שבחורי ישיבתו יסעו אצלם, אמנם כאשר רצו לנסוע לסיגעט להייט"ל שמח מאוד ועודדם ובכל פעם שלח אתם פרוסת שלום מיוחדת להייט"ל וכמו"כ שלח הייט"ל בחזרה פריסת שלום להמהר"ם שיק.

כאשר הוציא לאור את ספרו הק' ייטב לב לא הזכיר את שמו על שער הספר, אולם בפנים הספר ראו שמביא ד"ת מאביו וזקינו הק' ובזה היו יכולים להבין מי הוא זה המחבר החפץ בעילום שמו, אבל מחמת ענוות קדשו לא רצה לפרסמו בשער מבחוץ. בימים ההם היה נהוג כאשר מאן דהוא הוציא לאור ספר מסויים היה שולח את הספר להבארון ראטשילד אשר היה רגיל לשלוח בחזרה סכום כסף נכבד לכבודו של המחבר, כאשר יצא לאור הספה"ק ייטב לב והשער נשאר ריק ולא היה כתוב שם המחבר, החליט איש אחד מעיר חוסט להרוויח כסף על חשבון ספר זה, והחליף את שער הספר, ובשער השני כתב את שמו ושם עירו חוסט ששם נדפסה הספר, כאשר קיבל הבארון ראטשילד את הספר וראה שהיא נדפסה בחוסט שלח את הכסף להרב מחוסט המהר"ם שיק אשר הבין מיד שהאיש הלז רצה להתלבש בטלית שאינו שלו והכיחו על כך ועי"ז לא הצליח הלה במעשה הגניבה.

התמדתו בתורה

רבות מסופר אודות התמדתו ויגיעתו בתורה עוד מימי נעוריו שהי' למעלה מהשגת אנוש, והיא היא אשר בזכותה זכה למה שזכה, כפי שהוא העיד לימים על עצמו: "בילדותי הי' לי מח חלש ורק בכח היגיעה הפכתיו", כל כך דבוק הי' בלימודו עד כי הורה להתקין קורה כעין זיז בולט במרחק ארבע אמות מבית הכבוד, כדי שבדרכו לשם יתקל בקורה ויפסיק מלהרהר בדברי תורה.

את גודל התמדתו בכל רגע פנוי מטיב לתאר אחד מתלמידיו המובהקים הגאון רבי זלמן שפיצער אב"ד ווינא וחתן החת"ס, המספר בזה"ל: בעת הולכו לבית הכנסת היה שונה את פרקו כל זמן הליכתו, וכן אחר מנחה וסעודה שלישית היה יושב אצל החלון ולמד עמי ספר העקרים כדי שלא לבטל עד צאת הכוכבים, וכאשר נסע לפעמים בזמן רחוק על עגלה הייתי יושב

עמו ומיד כאשר ישבנו התחיל עמי לחזור רשב"א תורת הבית משפה ולחוץ, עכ"ל.

בסגנון דומה מתאר תלמידו הגה"ק רבי שאול בראך מקאשוי זי"ע את סדר טיולו במקום ההבראה, שם שהה שבועות אחדים במשך זמן הקיץ, וז"ל בס' שאול בחיר ה': כשהתחלנו לטייל, התחלתי אני להגיד לו ארבע חמש דפים גמרא ותוס' עם מהרש"א ומהר"ם בעל פה, הרבי אמר את הראשונים על דפים אלו, אח"כ המשכתי שוב בגמ' ותוס' עם מהרש"א ומהר"ם בע"פ והרבי עם הראשונים, ובאופן לימוד זה טיילנו כל בוקר שעתיים, ולמדנו כל יום עשרים עד שלושים דפים גמרא תוס' עם הראשונים.

וסיפר רביה"ק זי"ע שהמהר"ם שיק ממש לא פסק מימ"ה מגירסא, וכאשר הי' לו ד"ת ואחד שמע את הטענת של הבעלי דין ופסק את פסק דינו תיכף חזר ללימודו ולא השגיח על הבעלי דין אם קבלו את הדין.

בחודשים האחרונים לימי חייו כאשר כהו עיניו מראות הבחין משמשו כי הוא בוכה, לשאלתו לפשר הדבר נענה ואמר: אילו הייתי יודע שאבוא לידי כך הרי הייתי לומד יותר, לתמיהת המשמש על דבריו אלו, השיבו: אכן, מיום עמדי על דעתי לא ביליתי אפילו רגע אחד אם היה אפשר ללמוד, רק אם הייתי יודע שאבוא לידי כך הייתי ממעט בלימוד, ומרבה לחזור על הלימוד.

אמנם על אף דברי ענוה אלו מספרים תלמידיו כי עמדה לו אז בימי חליו זכות התמדתו הנפלאה והיה זוכר בעל פה את כל תלמודו, באופן שהיה לפליאת שומעי לקחו, ואף בעת אומרו את שיעוריו בפני תלמידיו לא שינה אז מלשון רש"י ותוס' אף כמלוא נימא. ובעת השיעור היה לפניו גמרא והמהר"ם שיק סימן באצבעו על הגמרא בעת לימודו, כך שהציבור לא הבחינו שהוא סגי נהור, ופע"א רצה אחד מתלמידיו לראות אם אכן הוא סגי נהור, ופתח את הגמרא של המהר"ם שיק בעמוד אחר והמהר"ם שיק אמר השיעור וסימן בידיו על העמוד הזה כאילו הוא לומד שם.

הגה"ק ר' יהודה גרינפעלד אביו של המהרש"ג אב"ד סעמיהאלי, היה תלמידו של הכתב סופר והיה תלמיד חכם ובר אוריין והיה מקורב מאוד אצל רבו הכת"ס, וכאשר בא ר' יהודה לפרק האיש מקדש מצא את זיווגו מעיר חוסט ונשאר לגור שם אחרי חתונתו והתיידד עם המהר"ם שיק והיה מקורב אצלו מאוד. פע"א כאשר נסע המהר"ם שיק למרחצאות התלוה אליו ר' יהודה, ובאותו זמן שהה הכת"ס באותו מרחץ, ור' יהודה הלך לבקר בהיכלו של רבו הכת"ס וכמו כן הסתובב אצל המהר"ם שיק, ואירע שהכת"ס למד איזה ענין בטור אהע"ז על כן ביקש מתלמידו שכאשר יהיה אצל המהר"ם שיק יבקש ממנו אם יוכל להלוות לו טור אהע"ז. כאשר ביקר ר' יהודה אצל המהר"ם שיק שאל אותו אם יוכל להלוות לרבו הכת"ס את הטור אהע"ז, שאל לו המהר"ם שיק: האם הנך יודע באיזה ענין ובאיזה סעיפים בשו"ע זקוק רבך לעיין בו, השיב ר' יהודה ואמר לו את המקומות המדוייקים בהם צריך רבו הכתב סופר לעיין. אמר לו המהר"ם שיק שיחזור ממחרת ואז יתן לו את הטור אהע"ז, כאשר חזר למחרתו נתן לו המהר"ם שיק את כל הסעיפים בשו"ע שרשם והעתיק בעצמו על נייר. ר' יהודה התפלא מאוד על מה שלא הסכים להלוות לו את השו"ע בעצמו, אך מפני הכבוד לא אמר לו כלום. כעבור זמן מה כאשר נפגש הכתב סופר עם המהר"ם שיק, שאלו הכת"ס על כך למה לא הסכים להלוות לו את השו"ע כמתכונתו, והוכרח לרשום ולהעתיקו מחדש, אמר לו המהר"ם שיק דלא היה לו אז את הטור אהע"ז אצלו, על כן רשם בע"פ כפי זכרונו את הסעיפים האלו. והפליא הכת"ס מאוד את כוח זכרונו הנפלא, וכאשר חזר הכת"ס לביתו ראה איך שהמהר"ם שיק רשם את כל הסעיפים בדייקנות ולא היה נחסר אפי' אותו אחת.

בראש מערכות ישראל

עמד בראש המערכה בה"טיילונג" באונגארין ועל פיו חרדו כל גדולי דורו כאשר מעיד עליו הגה"צ בעל אפסי ארץ זצ"ל אב"ד נאנאש שהי' תלמיד החתם סופר במכתבו לקהילת סיגוט בעת המחלוקה הידוע בין הארטאדאקסין לבין הספרדים, וז"ל: עוד לבי חרד בקרבי בהעלותי על זכרוני בעת אסיפת הרבנים בפעסט בשנת תרכ"ט, אשר הי' אז יותר ממאתים רבנים גאונים וצדיקים ופתח הגאון המהר"ם שיק ז"ל את פיו בחכמה והזכיר את המשנה בסוטה כל הרוצה לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו וכל הגדולים חרדו לדברים הקדושים היוצאים מלבבו הטהור בלבת אש, ולחם בתוקף על שינוי בדרך אבותינו.

רביה"ק זי"ע סיפר שפעם הי' אחד מבני הגבירים שלא רצה ללבוש קיטל תחת החופה והמהר"ם שיק לא רצה לסדר לו קידושין ואמר לו אבי החתן שהוא יראה שיקדש בעל כרחו ע"י שילך להלשין עליו בערכאות, השיב לו המהר"ם שיק להוי ידוע לך שב' פעמים לובשים בגד לבן לאדם, הראשונה תחת החופה והשני' בעת הקבורה, עכשיו הברירה בידך מתי תרצה ללבוש עתה או בשעת הקבורה, אמר לו החתן בחוצפה שאותו לא יוכל להפחיד עם דברים כאלה שאני כבר מהדור החדש, ואחר החתונה כשנתעברה אשתו מת הבעל, וכשנולד הוולד מתה אשתו ר"ל.

ומש"ה עלה אל האלוקים

רבינו המהר"ם שיק נסתלק לגנזי מרומים בשב"ק פר' וארא בראש חודש שבט תרל"ט, והלוי' התקיימה ביום ב' פר' בא, ומרן הייטב לב זי"ע הי' ראשון המספידים וכך התחיל, ויאמר ה' אל משה בא, הקב"ה אמר להמהר"ם שיק שנקרא "משה" בא, ובתוך דברי ההספד אמר: היינו סגול, (ה"ה הגה"ק בעל צרור החיים מסעליש והמהר"ם שיק והייטב לב זי"ע שידוע גודל אהבתם זה לזה והיו קשורים בעבותות האהבה) כשנסתלק הרב מסעליש נשארנו צירי, ועכשיו נשארתי לבדי חיריק.

ובס' נפש יהונתן מובא וז"ל: שמעתי מפה קדשו של רבינו בעמח"ס הק' ייטב לב זצ"ל בעמדו לפני מיטתו של המהר"ם שיק זצ"ל להספיד אותו, ענה ואמר: כתיב בפרשתן הירא את ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, ופירש עפ"י מה דכתיב ובשר בשדה טריפה, ודרשו חז"ל בשר שיצא חוץ למחיצתו, ויש לפרש שאיש הישראלי הירא את דבר ה' צריך לעשות לעצמו גדרים לכל ענינים כדי להנצל מן היצה"ר, אבל איש אשר לא שם לבו לדבר ה' זהו בבחינת שדה, בלי גדר ומחיצה כלל, רק בהפקירא ניחא

לי', וז"ש ובשר בשדה מי שהוא בבחינת שדה זהו "טריפה", ופירשו חז"ל דבבשר שיצא חוץ למחיצתו הכתוב מדבר, דהיינו שאינו רוצה בשום מחיצה וגדר, וז"ש הירא את ה' "מעבדי פרעה" היינו היצה"ר, "הניס את עבדיו" אלו החושים שלו בתשובה, "ואת מקנהו" כל מיני קנינים שלו, "אל הבתים" לבחי' בית מוקף מחיצות דהיינו גדר סייג לתורה, ואשר לא שם לבו לדבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה בבחינת שדה בלי שום גדר וסייג.

מורשתו הרוחני

השאיר ברכה שו"ת מהר"ם שיק על ד' חלקי שו"ע ועל התורה פרקי אבות הגש"פ וחיבור גדול על מס' חולין, ועוד חיבר חיבור גדול על תרי"ג מצוות, ותלמידו הגדול הגה"צ ר' שמואל בראך זצ"ל אב"ד נ. מאדע שהוציא לאור את הספר כותב בהקדמה וז"ל, הנה בגדלות המחבר ובאיכות החיבור אין רצוני להאריך אך מוכרח אני להודיע את אשר נודע רק לתלמידיו כי זה רבות בשנים הי' וחיבור גדול על תרי"ג מצוות נשלם בתכלית השלימות וכאשר יצא בנתיים החיבור הגדול מנחת חינוך על תרי"ג מצוות אמר כי בחצי ספרו הקדימו המחבר בעל מנ"ח ואז גמר בדעתו לשנותו ולקצרו.

ד' שבט

הרה"ק ר' אברהם הכהן
מקאליסק זי"ע

במעלליו יתנכר נער

נולד לאביו רבי אלכסנדר כ"ץ בעיירה קאליסק שבליטא, בימי בחרותו למד אצל הגר"א מווילנא זי"ע, כבר בשנותיו הצעירות נחשב לגאון גדול, והי' נחשב בין בחורי וטובי המוחות של גדולי תורה תלמידי הגר"א, הגר"א חיבבו עד מאד והי' משתעשע עמו שעות רבות בפלפולה של תורה, וכל אימת שנפרד מעמו יוצא ומלוהו עד מחוץ לביתו מה שלא עשה לשום אחד מתלמידיו, הגר"א סמך ידיו עליו והי' משתפו בעריכת תשובותיו בהלכה, וביניהם את תשובתו בהלכה להגאון הגדול רבי חיים רפופורט זי"ע, פ"א בעודו בשנות צעירותו נפגש עם הגאון רבי חיים רפופורט, כדרך תלמידי חכמים החלו מתנצחים בהלכה עד שהגיעו לכדי ויכוח חריף, והגאון הצעיר הראה את כוחו הגדול, רבי חיים התפעל מאד מגאונותו וחריפתו של הצעיר, והפליט לעברו, "מדבריו נראה שהוא תלמידו של הגאון ר' אברהם מקאליסק", שאלו ר"א מהיכן אתם מכירים את הגאון מקאליסק, ענהו, שהגיעה אליו תשובה להלכה ממנו בפקודת הגר"א מוילנא, ר"א החל להתפלפל עמו אודות התשובה ההיא, עד שר"ח גזר עליו שיאמר מי הוא ואם הוא בעצמו לא הגאון מקאליסק... ר"א הוכרח להודות, לימים כשהתקרב ר"א אברהם לדרך החסידות סיפר בזיכרונותיו סיפר הזה, הוסיף ואמר: אז היה עדיין לפני התקרבותי לדרך החסידות והראתי את כוחי בתורה, ולא ידעתי עד כמה צריכים להתאפק... (אור הגליל), בהיותו כבן תשע שנים כבר היה שמעו הולך בכל סביבתו כגאון גדול, עד שעשיר אחד נגיד מפורסם מיהר לקחתו כחתן לבתו הצעירה, ואף הקציב עבורו נדן גדול.

במעלות החסידות

לאחר שמילא כריסו בתלמוד בבית מדרשו של הגר"א והוא עדיין במיטב שנותיו, חזר לביתו שבקאליסק, ונסגר בעליית קיר קטנה כשהוא עוסק בתורה ובעבודת ה' פרוש ומנותק מכל הבלי העולם, שבע שנים היה מסוגר בחדרו כשכל כולו יוקד ובוער בעבודת ה', ודאגה אחת בלבו כיצד לעלות ולהדבק בהש"ת, וקנה לו שם בעיירה כצדיק ופרוש, בעיירה קאליסק דר אז אחד מטובי האברכים שבעיר ר' אהרן שמו, שמע המגיד ממעזריטש זי"ע הגיע לאזניו והוא החליט לנסוע למעזריטש ולעמוד מקרוב ולראות את דרך החסידות, ר"א התפעל מאד מדרכי המגיד ומהנהגותיו, והפך לאחד מהתלמידים, לאחר שבועות וחדשים שהסתופף רבי אהרן שם חזר לעיירתו קאליסק, ושם פעמיו לביתו של רעו ר' אברהם כדי לגלות לו מהאור שנתגלה לו במעזריטש, ודפק אל הדלת של ר"א, אבל ר"א הי' שקוע בלימודו ולא שמע קול דפיקותיו, עד שנאלץ ר' אהרן לקפוץ דרך החלון כשכל כולו נרגש פרץ ר' אהרן ושאגה בפיו: מה לך יושב בסתר סגור ומסוגר, אור גדול בוקע ועולה במעזריטש, צא מארבע אמותיך ולך אחר האור, בעצמי שמעתי מפיו מפורש 'מלאה הארץ קנייניך' שהארץ מלאה קנינים בהם אפשר לקנות אלקות, ר"א הרגיש בדברי ר' אהרן ששם ישיג מבוקשו, גמר ואומר לנסוע ממעזריטש, אך מיד נעצר ואמר: "איידער מ'פארט צו א רעבין דארף מען לערנען", והתחיל מיד ללמוד דף אחר דף, עד שלמד אלף וחמש מאות דפים, אז אמר: "עצט בין איך א שאפע מיט ספרים קען איך פארן צו א רעבין", מיד בבואו למעזריטש חש מיד את האור הגדול ודבק נפשו בהמגיד ונעשה לאחד מגדולי ומובחרי התלמידים, רבו שלמדו תורה בצעירתו הגר"א מווילנא זי"ע בשמעו על התקרבותו לדרכי החסידות, התאנח והפטיר, אוי, ואמר, "מה שאבד בזה היו מבקשים גדולי הדור למצוא אפי' מן המקצת, ואף זה תהיה להם למציאה גדולה", ולבסוף הוסיף ואמר: "אמנם מובטחני שדג גדול כמוהו אינו נאבד אפי' בים", כשחזר ממעזריטש עבר דרך ביתו של הגר"א, פנה אליו הגר"א ושאלו: מה נתחדש לו במעזריטש, השיב לו בקצרה: "כי שם ראה בחוש את ה'וחי בהם', יותר לא דברו ביניהם, היתה זו פגישה האחרונה בין הגר"א לתלמידו לשעבר, ושוב לא נפגשו.

בראש חבורה

בחזרו לעיר קאליסק התחילו להתלקט אליו בני הנעורים והאברכים אשר אש תמיד תוקד בקרבם וימנוהו עליהם לרב ומנהיג ומדריך בדרך ה', בימים ההם הלך לבית עולמו רבה של העיירה רבי שמשון גיסו של ר"א, אז מנוהו כל העיר את רבי אברהם כרב בעיירה קאליסק, אש האהבה ויראת השם יקדה בלבו של ר"א ותצא האש חוצה, ובכל תפילותיו ועבודתו הי' שואג כארי ורוקד ומכרכר בכל עוז מדביקותו בבוראו, התלמידים השוהים במחיצתו החלו אף הם לעלות במעלות היראה ואם הם קבלו עליהם את הנהגותיו להתפלל ולעבוד את השם בהתלהבות

גדולה, סיפר היסוה"ע זצ"ל כי אנשיו של הקאליסקער זי"ע בכל יום לפני התפלה נתנו צוואה לביתם כמי שהולך למסור נפשו עקה"ש, ובערב שב"ק נהגו לעשות צוואה פעמיים פ"א בבוקר ופ"א במעלי שבתא קודם 'הודו'.

עלייתו לאה"ק

בשנת תקל"ג נסתלק רבו הגדול המגיד ממעזריטש, התקשר ר"א בעבותות אהבה עם הרה"ק רבי מענדל'ע מויטעפסק זי"ע אשר ידידותם כבר התחיל אצל רבם המגיד זי"ע, ונסע אליו עם חבורתו וקבלו את מרותו, בשנת תקל"ז כשהרה"ק מויטעפסק זי"ע עלה בעלייה הידוע של תלמידי הבעשטה"ק (זו היתה שניה מעליית תלמידי הבעשטה"ק, הראשונה היתה אחר מספר שנים אחר הסתלקות הבעשטה"ק ע"י הרה"ק רבי נחמן מהורודענקא זיע – נאמן ביתו ומחותנו של הבעשטה"ק, והרה"ק רבי מנחם מענדל מפרעמישלאן זי"ע) לאה"ק נצטרף ר"א ועמד לימינו של רבי מענדל – שהי' מנהיג החסידות ומרא דארעא דישראל – לאורך כל ימי חייו עד לרגעיו האחרונים, ותמיד חתם לימינו על האגרות שנשלחו לחו"ל לחסידיו של רבי מענדל, נפלאה היתה אהבתם של הני תרי צדיקיא, תמיד לא זז ידו מתוך ידו, הם מרעיפים איש על רעהו כינויים של חיבה ושל שבח על האגרות, (עיין בפנים האגרות הנדפס בספר פרי הארץ מהרה"ק מויטעפסק זי"ע). גודל אהבתם נמשכת עד יומו האחרון של רבי מענדל, שכמה פעמים בימי חולי האחרון כשרצה לצוות ולכתוב צוואתו, אמר "רופט מיר מיין גוטער ברידער, מיין הארץ פריינט", על צוואתו של רבי מענדל שנכתבה במעמד רבי אברהם חותם רק הוא, ואצל העד השני כתב בזה"ל: "והעד השני לא חתם כי ירא לנפשו לבוא בחת"י עם הרה"ק מקאליסק".

מרא דארעא דישראל

את מקומו של רבי מענדל בהנהגת החסידות בטבריי' ששם התיישבו ירש רבי אברהם בהסכמת כל גדולי החברי', וז"ל של הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע בעל התניא באגרתו המלאה דברי חיזוק עם הסתלקותו של רבי מענדל וזה אשר כותב שם בין היתר: והמתקדשים והמטהרים מקדושת וטהרת הקודש אדמו"ו מו"ה אברהם הכהן הגדול מאחיו שיחי', הממלא מקום קדושת רבינו הקדוש זללה"ה בחכמה ובירא", אחד מן החברייא רבי אשר אשכנזי ז"ל כותב וז"ל: כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', וכלם מקשיבים לקול שפתי כהן של מרן הק' אדומו"ר בוצינא קדישא נ"י כי כל דרכיו כגחלי אש בוערת ושלהבת עולה שרפים עומדים ממעל לו, ומי יתן והי' להשיג אחד מן אלף אלפי אלפים מיראתו ותורתו הק' יום ליום יביע אומר אמרות טהורות, וממש לו דומי' תהלה כי אפי' אם יהי' כל הימים דיו וכו' אשרינו מה טוב חלקינו שזכינו להדבק בעפר רגליו, עכ"ל, ר"א הי' נערץ ונקדש אף בעיני תושביה הותיקים של טבריי' שרובם היו ספרדים, הם היו חרדים לכל מוצא פיו, ונוהגים לבוא ולהתבשם מתורותיו ותפילותיו שהרקיעו שחקים, ואף הסבו לשולחנותיו, ר"א אף עמד בקשרים עם תלמידיו שבחו"ל והורם דרך ה' ע"י מכתביו ששגר אליהם מדי פעם.

בשנת תקנ"ו מינה הרה"ק מקאליסק את הרה"ק ר' מרדכי מלעכעוויטש זי"ע לממונה על מעות של החזקת ישוב ארץ ישראל, אהבה רבה שררה בין הרה"ק ר"מ מלעכעוויטש ובין הרה"ק הכהן הגדול מאחיו ה"ה ר' אברהם מקאליסק זי"ע, על אף שמעולם לא ראו זה את זה, היו קשורים זה לזה, עד כדי כך שהרה"ק מלעכאוויטש הי' מצייר את דמות דיוקנו של הרה"ק מקאליסק, קומתו ותואר מראהו, וגם את המלבושים אשר הוא לבוש בהם, ומאידך הי' הרה"ק מקאליסק מצייר דמות דיוקנו של הרה"ק מלעכאוויטש, הרה"ק מקאליסק הרבה לדבר אודות גדולתו של הרה"ק מלעכאוויטש, יסופר שפ"א שמע רבי אברהם את תפילתו של אחד מבאי בית הכנסת, נענה ואמר: מן הנראה ביקר הלה בלעכאוויטש, בדקו אחריו ומצאו שכן הוא הדבר.

זכותי' דאברהם

בין תלמידיו הרבים של ר"א היו גם כמה מנכדי הרה"ק ר' גרשון מקיטעוו זי"ע מגדולי חכמי הספרדים, פ"א נסע אחד מהם – ר' חיים שלמה שמו – אל עבר הים לאסוף כספים עבור יושבי הארץ, לפני צאתו בקש שמירה מאת ר"א רבו, אמר לו : הננו מוסר לך שמירה זו, שכל אימת שתהא שרוי בצרה תאמר: "אלקא דאברהם דיתיב בטבריה עננ", ר' חיים שלמה הגיע לאיטליא בעת משבר, בצורת קשה פקדה אותם בשנה ההיא, וסכנת רעב רחפה עליהם, מיד בבואו התנפלו לפניו יהודי הארץ והתחננו לפניו שיבקש רחמים עליהם למען לא יכלו ברעב ובוודאי לא ימאס א–ל בתפילת חכם מארץ ישראל, רח"ש נעתר לתחינתם, הוא נשא עיניו השמימה ומלמל בשפתיו כמה מלים, ולא עברה השעה והשמים נתקדרו בעבים ומטר עז ניתך ארצה, בני העיר לא האמינו למראה עיניהם הם הודו לו וחבקוהו מרוב התרגשות והמטירו עליו הון תועפות, על שאלתם מה לחש בשפתיו ענה כי אמר "אלקא דאברהם דיתיב בטבריה עננ".

כבה נר מערבי

כל ימיו התפלל כי יזכה לישון מעט קודם פטירתו, כדי להפטר מהעולם בדעה צלולה, וכדי לפייס במעט את גופו שכל כך יסרו כל ימיו, ביום רביעי ד' לחודש שבט תק"ע נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, באותו רגע נפלה המנורה שם הרחק בחו"ל בביתו של הרה"ק מלעכאוויטש, מיד הכריז הרה"ק מלעכאוויטש באנחה כבידה "כבה נר המערבי", ביום ה' י"ב שבט הגיע אגרת להרה"ק מלעכאוויטש אותה שגר הרה"ק מקאליסק זי"ע לפני פטירתו, אשר כל תוכנה היתה "מחר תהי' אתי עמי במחיצתי"..., ואכן למחר ביום י"ג שבט כשרבי מרדכי בדרכו לנשואי אחד מצאצאיו נתבקש לישיבה של מעלה (אור הגליל), רבי אברהם נטמן בבית החיים בעיה"ק טבריה בסמיכות לרבו ורעו בעל "פרי הארץ" זי"ע, נדפס ממנו מדברי תורתו בשם "חסד לאברהם", וע"פ הוראתו של הרה"ק מרוזי'ן זי"ע להדפיס עם הספר גם כתבי הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, ובסוף ספר פרי הארץ נדפס ממנו הרבה מכתבים מלאים מוסר ויראת ה'.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרכותינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

ב'
שבט

הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע

רבינו נולד לאביו הצדיק רבי אליעזר ליפמאן, ולאמו מרת מירל. בשנת תס"ב, [ט"ו שנה קודם ללידת אחיו הק' הרר"א בשנת תע"ז]. מימי נעוריו הצטיין הרבי רבי זושא בתכונה של חיפוש האמת, תמיד ביקש ושאל במה יעשה נחת רוח להבורא יתברך, וכל מה שנראה לו כמסייע למטרה זו, לא הרפה ממנו (ראה לקמן במדור סיפורי קודש מענין זה). כך עלה ונתעלה במעלות עבודת ה'. שמע הבעש"ט הק' הגיע אליו והוא החליט ללכת אליו ואף יצא לדרך. אך לבסוף התיישב בדעתו שאין הליכה זאת כדאית, בשל ביטול תורה ותפילה שבדרך, ושב לביתו. כעבור תקופה החליט שוב לבוא אל הבעש"ט ולקבל תורה מפיו, אך אז שמע שהסתלק כבר הבעש"ט לשמי רום. התקרבותו למעשה לדרך החסידות החלה כאשר נפטר אביו הצדיק, והוא עבר להתגורר אצל דודו, ר' אלימלך פיילט ממעזריטש, משמשו בקודש של המגיד הגדול הרבי ר' בער זי"ע. ואז דבקה נפשו במגיד ונעשה מחשובי תלמידיו, וכאשר ראה אחיו הצעיר הרבי רבי אלימלך את עבודת אחיו הק' נתפעל הימנה, ומאז נקשרה נפשם ביותר ובצוותא חדא נהנו ממקור מים חיים. והרבה סיפורים קשורים להני תרי צנתרי דדהבא בעבודתם את השי"ת במסירות נפש. לעיתים כאשר באה לפני המגיד שאלה קשה, או כשהיה צריך לקרב אליו מי מגאוני וצדיקי הדור, שלחם אל הרבי רבי זושא, היושב בבית מדרשו מאחורי התנור ועובד את בוראו במס"נ וקדושה עליונה. כידוע, קיבל על עצמו גלות יחד עם אחיו הרבי רבי אלימלך, נע ונד היו בארץ, ובעת ההיא החזירו נשמות נדחות לשורשם ורבים השיבו מעוון. ועוד טובא גניז ביה בפעולות נוראות בגלות זה כידוע. רבינו האריך ימים, ונסתלק ב' בשבט תק"ס, כבן ע"ז, י"ג שנה לאחר אחיו הרר"א. ומנו"כ באניפאלי סמוך ונראה לרבו המגיד. מדברי תורתו הובא בספרים רבים, וחלקם קובצו בספרים 'מנורת הזהב', 'זהב המנורה', 'תורת הרבי ר' זושא', ועוד, ולאחרונה בספר 'תורת הרמ"ז'.

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

הורתו ולידתו בקדושה

איש יהודי היה בכפר "לאפאחי", שליד טיקטין, ושמו רבי אליעזר ליפמאן, פעם הגיעה לביתו חבורת עניים, ור' אליעזר ליפמאן וזוגתו קיבלום בסבר פנים יפות. אחד מהם היה חולה ומנוגע בנגעים רבים, עד שאפילו חבריו התרחקו ממנו, אך הם טיפלו בו במסירות רבה. ברכם העני: "יהי רצון שתלדו בנים כמוני" ופרח לו איש האמת. ויהי לפלא. ואכן נולדו להם בנים ובנות גדולים וצדיקים ביניהם ידועים ביותר הרבי ר' זושא מאניפאלי והרבי רבי אלימלך מליזענסק.

דרכי ציון

בחד קטירא אתקטר

בעיני ראיתי ממורי ורבותי שכבר נתבקשו בישיבה של מעלה, ומנוחתם כבוד בעולם העליון בצרורא דחיי דלעילא, ובפרט מאדומו"ר הרה"ק איש אלקים נורא מוהר"ר משולם זושא זצ"ל, אשר כמה פעמים בהעלותו להתדבק בהבורא ב"ה וב"ש, היה מפשיט עצמו לגמרי מן העוה"ז עד היותו ממש קרוב להתבטל במציאות, עד שהוכרח לנדר נדרים ונדבות שיתקיים נפשו בו.

ספה"ק באר משה (קאזניץ. פר' חיי שרה)

אורייתא סתימאה

הרה"ק רבי פנחס קאריצער זי"ע אמר: הר' רבי זוסיא היה שלש עשרה שנים רב בעיר אחת, ופלא שכל העולם שכח זאת, שכידוע לא החזיקוהו ללמדן.

סיפורי הרמ"ח מסלאנים ז"ל (מערכת הרר"ז אות י"ב)

הגה"ק רבי שמעון מזשעליחוב ז"ל היה אומר כי אין באפשרות לאדם אחר להגיע אל שליש גדולתו של הרבי ר' זושא אם לא שיזכור ויהיה חקוק במוחו כל התורה כולה.

'נהרי אש' (אות קע"א)

תורתו מכרזת עליו

ידוע כי בספה"ק נועם אלימלך פר' בהר הובא דבר תורה 'בשם אחי החסיד המפורסם' (הובא לקמן במדור 'מילי דהילולא) וצדיקים הרבו לקלס קדושת המאמר ותקוף הימנותא המאיר ממנו, וסיפר הרב בן ציון אוסטראווער זצ"ל ששמע מהגה"ק מרן החידושי הרי"מ זצוקללה"ה שאמר בשם הגה"ק הרבי ר' זושא זצוקללה"ה הפי' וכי תאמרו וכו', וסיים הגה"ק מרן בעל החי' הרי"מ זצוקללה"ה בזה"ל: "הנה העולם אומרים על הרבי ר' זושא זצ"ל שלא הי' למדן ובאמת לא כן הוא מוכח מדברי תורה הזה שמשמע ומוכח מתורה הזה שהי' גאון" עכלה"ק.

'שיח שרפי קודש' (פרשת בהר)

שמעתי מפ"ק זקני [החי' הרי"ם] ז"ל שאמר: העולם אמרו על רבי ר' זושא ז"ל שלא היה למדן; מתורה זו ניכר שהיה למדן. שאמר על פסוק 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' לא נזרע וגו' וצויתי את ברכתי' אם לא נשאל מה נאכל, פשיטא שישפיע לנו יתברך שמו כל צרכינו שהוא המכלכל חיים, אך כשנעשה שאלה יוצרך לצוות ברכתו ביחוד על ידי ירידה מאמונה ע"כ.

'שפתי צדיק' להגה"ק רבי פנחס מנחם מפילץ ז"ל (לראש השנה אות כ"ז)

ידוע שהרה"ק בעל ה'תניא' ז"ל היה בידידות רב עם הרבי ר' זושא ז"ל, וכתב עליו התואר 'הגאון האמיתי', או 'שר התורה', ואמר שהוא גאון בנגלה ובנסתר, אבל כשבאו בפני בעל ה'תניא' לחקור על גדלותו של הרבי ר' זושא, עשה הבעל ה'תניא' כפי רצון הרבי ר' זושא ולא גילה מאומה מנגלות התורה שלו, אלא אמר שהוא גאון אמיתי ביראת השם.

'קול אמונה' (גליון של"ו עמ' ב',ועי' עוד במדור הסיפורים מענין זה)

שר היראה

אין לנו השגה כלל ביראת שמים של הרה"ק הרבי רבי זושא זי"ע. ועובדא ידענא ממקור נאמן כי פעם אחת ישב הרה"ק הרב המגיד זי"ע ולמד עם הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, ופתאום ראו שהחלון רועד, אמר הרה"ק הרב זי"ע שיש לברר אם הרה"ק הרבי רבי זושא זי"ע עובר עכשיו בחוץ, בדקו ומצאו שכך הוה. הסביר הרב זי"ע כי מגודל היראת שמים של הרבי רבי זושא זי"ע נופלת יראה ופחד בכל סביבתו גם על הדומם, לכן רעד החלון מפחד יראת ה'.

'אמרות טהורות' (דברים עמ' קפ"ז. וב'שם הגדולים החדש')

הגה"ק בעל אבני נזר מסאכטשוב זצ"ל אמר בשם חותנו רבינו זצ"ל [הרה"ק מקאצק זצ"ל] כי זה ברור אשר הרבי ר' זושע זצ"ל היה גאון באהבה ויראה, ואיזה חילוק יש באיזה הלכה אדם מפורסם לגאון, הוא היה גאון בהלכות אהבה ויראה.

'אמת ואמונה' (אות תת"ע"ב)

גדול בגדולים

אמר הרה"ק המגיד הגדול הרבי ר' דוב בער ממעזריטש ז"ל על תלמידו הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי זי"ע שלא ינהיג עדה, שהוא כבר למעלה מענין זה.

"ארץ צבי" (מועדים, ע' רפ"ז)

אחים גם יחד

קבלה בידינו אשר שם הספר הקדוש 'נועם אלימלך' ניתן לו הן כדי להזכיר בו את שם מחברו הרה"ק רבי אלימלך, והן כדי להזכיר בו את שם אחיו הרה"ק רבי זושא, שכן 'נועם' פירושו בלשון אידיש הוא 'זיס' וזהו גם משמעות השם 'זוסיא'. ובא שם הספר לרמז ולכלול אף את שם אחי המחבר בשבת אחים גם יחד.

משמיה דהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים, וסיפורי נפלאות וישועות

ככל היוצא מפיו יעשה

הרבנית מרת ציזא חנה הרבנית של הרה"ק רבי מרדכי מראחמאסטריווקא זצ"ל היתה אשה צדקנית ומעוטרת בעטרת יוחסין, נינה היתה לצדיק הקדוש הרבי ר' זושא מאניפאלי (אביה היה אדמו"ר רבי דוד מטאלנא זצ"ל, חתן האדמו"ר רבי ישראל אברהם מטשארני–אוסטראה זצ"ל, בן הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע), ושמעתי מפיה סיפור על האי סבא קדישא, מה ששמעה מאמה, פתחה וסיפרה, שני האחים הקדושים, הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק והרה"ק הרבי רבי זושא ישבו פעם בחדרם ושוחחו כסוד שיח שרפי קודש, לפתע פרצה אנחה מלבו הקדוש של הרבי רבי אלימלך וקרא, 'אוי ואבוי הנה הוא כבר בא'. לא חלפו שניות מועטות ואל החדר נכנס יהודי והחל שופך את ליבו לפניהם באומרו כי שקע בחטאים כבדים ועתה התעורר ליבו בחטרה עמוקה על מעשיו הרעים ומבקש הוא לשוב בתשובה.

נענה הצדיק רבי אלימלך ואמר לו: צר לי, אך שערי תשובה ננעלו בפניך, אין באפשרותך לעשות תשובה. כשמוע האיש את דברי הצדיק, נפרצו סכר דמעותיו ופרץ בבכי תמרורים, אנא רבי הושיעה, יילל בקול ייאוש הנני מוכן ומזומן לקיים כל אשר תאמר לי ובלבד

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

עקב ענוה יראת ה'

כמו שאמר הרה"ק מו"ה זושא זצלה"ה: ארץ, ארץ, את טובה ממני, אמנם למה אני הולך ודש עליך, הלא יבא עת שאשכון תחתיך.

דעת משה להרה"ק רבי משה א"ב מקאזניץ זי"ע (פר' כי תצא)

❋

"שמעתי בשם מנורה הטהורה הרב הקדוש הר"ר זוסיא מאניפאלי כשהיה מושיט ידו לאש ונכוה, אמר על עצמו כמה נתגשם גופו של זוסיא, שירא מאש".

מנרת זהב (פר' פנחס, בשם ס' כבוד התורה)

❋

"הנה, אדם שיהיה לו יראת הרוממות כמו מלאך ה' צב- אות, לא מצאו כי אם חד בדרא או תרי בדרא, ושמעתי מפה קדוש הרב בוצינא קדישא ר' זושא זצוק"ל, שהיה מתפלל כמה שנים שישיג יראת הרוממות כמו מלאך ה' צבאות".

מאור ושמש (פר' מסעי)

❋

"שמענו משמיה דהרב הקדוש ר' זושא זלה"ה שביקש שתהיה לו יראה כמו מלאך, ומילא ה' משאלותיו ונפל עליו יראה ופחד עד שנעשה כאבן דומם בל יתנועע בשום אבר מרוב הפחד, ואז פירש הפסוק (שמות כ, יח): 'וירא העם וינועו' בתנועה, שיכלו לזוז אז עדיין, 'ויעמדו מרחוק', כי מגודל היראה בל יתנועע כלל וכלל".

ייטב פנים (מאמר "אבני זכרון" לר"ה אות עב).

❋

הוי מרגלא בפומיה שהרר"ז התפלל להשי"ת "שיתן לו היראה כמו שהיה להבעש"ט, ונתנו לו", ולא היה יכול לסובלה (עיי"ש טעם הדבר כפי שנתגלה לו משמים), "ואעפ"כ גם הרבי ר' זוסיא כשהיה מגביה עיניו לשמים, היה הדם נוטף ממנו יוצא מגופו מחמת פחד השי"ת".

הקדמת אמרי יוסף

וראה כעין זה מה שהביאו בספה"ק "ישמח ישראל" דברים (ליקוטים) מה שסיפר עליו הרה"ק מהאראנסטייפל בשם הרה"ק מלאדי בעל ה"תניא" זי"ע

❋

שאזכה לעשות תשובה. ברם דמעותיו של האיש לא הועילו מאומה, רבי אלימלך חש והרגיש בחטאיו העצומים המשטינים ומקטרגים כנגדו, לא נענה מאומה להורות לו דרך תשובה. אותה שעה החזיק הרבי ר' זושא מקטרתו בידו וביקש להעלות בה עשן, הוא פנה אל נכדתו ששהתה שם וביקש ממנה שתביא לו גחל אש מן התנור הבוער, כששבה והגישה לו את הגחל, נענה הרבי ר' זושא ואמר לאיש הרואה אתה גחל זה שבידי כשם שיעלה בידך לעשות תשובה, כך גחל זה שבידי יצמיח עשב.

כשמוע האיש את דברי הרבי ר' זושא ונוכח כי אפסו סיכוייו, נזדעזעו ארכובותיו ונפל תחתיו מתעלף, כשעוררוהו מעלפונו זעק בקול גדול, אם לא מועילה לי תשובה למה לי חיים וצנח שוב בעלפונו, כל המאמצים לעוררו לא הועילו והוא חזר והתעלף שוב ושוב. נכמרו עליו רחמיו של הרה"ק הרבי אלימלך והוא פנה וקרא באוזני האיש, 'נעניתי לך אערוך לך סדר תשובה מועילה', אך עליך להתכונן לעמוד בסדר של סיגופים למשך תקופה של שנה תמימה, באם אכן תצליח לעמוד בכל אלה, אז תמצא מזור לנפשך ותתקבל תשובתך לרצון לפני אדון כל. הנכדה שהיתה נוכחת באותו מעמד וראתה את הדברים, חדורה היתה באמונת חכמים איתנה, היא האמינה בכל ליבה כי אם יעלה ביד האיש לעשות תשובה אז ללא ספק יתקיימו דברי הסבא והגחל יעלה עשב. היא נטלה עמה את הגחל ושמרה עליו מכל משמר, והיתה ממתינה ומצפה לראות כיצד ייפול דבר, כעבור שנה התרחש הפלא הגדול לנגד עיניה המשתאות, מן הגחל השרוף בצבצו ועלו עלי עשב ירוקים ולחים. הגחל היה שמור במשפחתי, סיפרה הרבנית מראחמאסטריווקא, והוא עבר אל אמי, וממנה הגיע לידי, עם השנים נבלו עלי הדשא ואינם אך את הגחל עצמו אוכל עודה עמדי באוצרותי. ולצדיקים שהיו מבקרים אצל בעלה הרר"מ זצ"ל היתה מוציאה את הגחל השמור והראתה אותו לפני האורח.

'משה איש האלוקים' ח"ב

לחם אבירים אכל איש

סיפר לי מורי חמי, הצדיק המפורסם מוהר"ר אברהם מרדכי מפינטשוב ששמע מאיש אלהים קדוש, מוהר"ר ר' זוסיא מאנפאליא שסיפר לו. היאך בעניותו היה שמש בעיר אוסטרהא, והיה דרכו להתענות שנים ושלשה ימים, ואחר כך היה הולך לבקש מאיזה בעל הבית, שיתן לו על לחם להשיב נפשו. ופעם אחת אמר בלבו, שזהו חסרון אמונה לילך ולבקש לחם, אלא יבטח באלהיו באמונה שלימה, שלא יחסיר מזונו. ופעם אחת התענה שלשה ימים כדרכו, ואחר התענית לא היה מי שיתן לו מעט לחם, והתענה והלך עד שהיה קרוב למות, ולא היה מי שיתן לו שום דבר, והיה רעש גדול למעלה, ולא היה בכל המקום מי שיזדמן לפניו זה המצוה הגדולה, לקיים נפש קדוש כזה כי לא היה אפילו אחד שיהיה ראוי לזה, אף שהיה שם אנשים כשרים הרבה, לא היו ראויין למצוה זאת, שישלח לו השם יתברך דורן כזה, כמבואר בזוהר (ח"א דק"ד ע"ב, ח"ב

דקצ"ח) וברא לו השם יתברך שני דדין בפיו, אחד הוציא דבש ואחד הוציא חלב ושלשה חדשים היה ניזון מזה הדבש וחלב, שהיה יונק מן הדדין שבפיו ואחר עבור שלשה חדשים בא אליו אחד, ואמר לו, זוסיא, קח לך ששה גראשין וקנה לך לחם, אזי כרגע נפסק זה הדבש וחלב. כך סיפר הצדיק בפיו למורי חמי.

'מעשה השם' (קאמארנא) עמ' קל"ה

ענוה סגולה לשמחה

הרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב זי"ע היה מספר, שבעירו של הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע היה גר איזה מו"צ ת"ח, פ"א שאל אותו ת"ח את הרבי ר' זושא בטעם הדבר שהוא בשמחה תמיד, ענה לו הרבי ר זושא הנה לפני זמן מה עשה גביר פלוני חתונה לבנו וקרא את כל אנשי העיר להשתתף בשמחתו וחשבתי שלפי ערכי כלל לא יקרא לי להשתתף, וכשבא משמשו לקרוא לי שמחתי מאד ונזדרזתי ללכת כרבע שעה לפני הזמן כי ידעתי שאם אאחר לא אמצא מקום לשבת, וכשהגעתי הרי היה ריק מאנשים והגביר הושיב אותי בראש השולחן וא"כ נתמלאתי שמחה, וגם היה לו מנה יפה לכבדנו וכן במתנת יד הגון, וכשהגעתי לביתי הייתי מלא שמחה שקבלתי מה שכלל לא שערתי.

אך לעומת זה אתה, שחשבת כבר כמה שבועות קודם לכן שהגביר יקרא אותך לחתונה ובכל יום ציפית להזמנה וכשזה התמהמה מחמת איזה סיבה לא יכולת לישון בלילה ורק סמוך מאד לחתונה נזכר לקרוא לך והצטערת וכשהגיע ליל החתונה הרי חשבת שאין זה מן הראוי שתהיה מעשרה הראשונים, ולכן נתאחרת מלהגיע, וכבר לא היה מקום ראוי בראש השולחן, ורק בקושי גדול דחפו לך כסא לשבת ואף מנה יפה כבר לא היה ומתנת יד הגונה לא נתן לך כי כבר פיזר ונתן לראשונים, ונמצא כשהגעת לביתך היית מלא מרירות ועצב על כל הקורות אתך, ולכן תלמד כלל גדול, שתדע תמיד שאין מגיע לך כלום, וע"ז כל מה שנותנים לך תשמח מאד. וזו היא הסגולה הגדולה להיות מלא שמחה תמיד.

צילא דמהימנותא

אם יסתר איש במסתרים

מעשה שהיה בימי המגיד הגדול מוהרר"ב ממעזריטש זי"ע שאיש א' היה סגור במערה אחת כמה שנים ועסק שם בתורה ועבודה עד שהרגיש בעצמו שנתעלה מאד, וכשיצא מן המערה ושמע שמרעישין את העולם עם המגיד הגדול, התפלא בעצמו האיך יהיה גדול יותר ממני שהייתי טמון במערה ויגעתי הרבה שנים על התורה, ונסע אל המגיד ז"ל והוצרך להמתין אחורי הפתח, והתרעם גם ע"ז האיך אדם חשוב כמותי צריך להמתין כאן על הפתח, בחשבו זאת שמע שהרב המגיד ז"ל שאל מהרה"ק ר"ר זושא: זושא מה אומרים בשמים, ענה ואמר 'אם יסתר איש במסתרים ואני', היינו אף שמסתתר א"ע במסתרים ואעפ"כ 'ואני' שחושב א"ע ליש אז 'לא אראנו נאם ה', ובשמוע האיש הדברים הבין שעליו מתכוין הדברים ולא נכנס אז להמגיד רק חזר הביתה והתייגע עוד כמה שנים להגיע לשפלות עד שעלה בידו להסיר הגאווה

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

"פעם אחת בא הרב הקדוש הרבי ר' זושא זצללה"ה אצל הרב הקדוש הרב ר' שמעלקי מניקלשבורג זצללה"ה וביקש ממנו שילמד עמו. השיב לו הרה"ק הר"ר שמעלקי: אם אתם תלמדו עמי בחכמת הנסתר אלמוד אני עמכם בנגלות התורה. ונתרצה הרבי ר' זושא לזה ואמר: לו יהי כן כדבריכם. וישאל אותו הרר"ש איזה לימוד הוא רוצה, והשיב לו הרב ר' זושא, כדרכו בקודש בענותנותו הגדולה, בזה הלשון הנה זושא הוא עם הארץ גדול, וצריך ללמוד עמו משניות ולפרש כל תיבה ותיבה בפני עצמה בלשון אשכנז. והתחילו ללמוד מתחילת מסכת ברכות, ופירש לו תיבה הראשונה: מאימתי פון ווען קורין את שמע. אז הפיל הרב ר' זושא את עצמו לארץ באימה ופחד גדולה, ואמר להרה"ק הרבי ר' שמעלקי, מאין אתם יודעים שתיבת 'מאימתי' פירושו הוא 'פון ווען' דלמא פירושו מלשון אימה ופחד 'פאר פארכט' מחמת אימת השם יתברך צריך לקרות את קריאת שמע.

לקוטי תורה וש"ס להרה"ק ר"א מזידיטשוב זי"ע (בהקדמה לספר דברים)

וכמו שלמדתי מרבותי ובפרט מאדומו"ר המובהק מו' משולם זושא זלה"ה, שלימד אותי דרך ה' בזה הלשון בני, תיכף בהשכמת הבוקר בהקיצך משנתך, קח בידך הציצית הקדושים, ותן לבך ודעתך לעיין ולהסתכל בגודל רוממות וגדולת הבורא ית"ש, ותהא ירא מפניו מגודל היראה והמורא והפחד שהיא אמיתת היראה יראת הרוממות, ולא כמצות אנשים מלומדה.

באר משה (פר' בראשית)

וצויתי את ברכתי

ידוע כי בספה"ק נועם אלימלך פר' בהר הובא דבר תורה 'בשם אחי החסיד המפורסם', דברי הרר"ז הובאו גם על ידי הרה"ק רבי פינחס מדינאביץ בספרו 'שפתי צדיקים' (פר' מצורע), ומחמת שבהסברת הדברים נוסף שם נופך העתקנו דיבור זה כלשונו:

וזל"ק: "על דרך שביאר הרב הצדיק וכו' ר' זיסיא ז"ל אומרו 'וכי תאמרו מה נאכל וציתי לכם ברכתי ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע ותשבו בטח' כי מתחילת הבריאה היא שהשפע יורד תמיד להחיות כל חי, ואם האדם הוא בעל שכל זך יבין זה וישב בטח ולא ידאג כלל על פרנסתו כי בוודאי השפע יורד תמיד בלי הפסק רגע כמימריה. רק בזה שהאדם נופל ממדרגתו והוא מקטני אמנה ומתחיל לדאוג על פרנסתו

בזה נסתמים צינורי השפע, עד שברוב השתדלותו בתורה ובתפילה פותח לו הש"י הצינור מחדש כי הצינור שמכבר נסגר מחמת קוטן אמונתו וצריך הש"י לפתוח ולצוות על פתיחת הצינור מחדש.

וזה אומרו 'וכי תאמרו מה נאכל' אזי תיכף בהכנס דאגה זה בלבבכם ותהיו מקטני אמונה תגרמו בזה שיוסתם צינור השפע עד שאהיה צריך לצוות מחדש על ירידת השפע. וזהו 'וצויתי את ברכתי' היינו ציווי מחדש על הברכה, ולא כן אם תהיו בעלי שכל זך ותאמינו כי 'ונתנה הארץ יבולה' היינו הארץ העליונה דרכה ליתן יבולה תמיד, וזהו 'ונתנה' לשון הווה, ומתחילת הבריאה היה הציווי על ככה ואז 'ותשבו לבטח' בלי דאגה כלל כי אין השפע נפסק על דרך אמרם ז"ל 'הטל אינו נפסק לעולם' עכ"ל".

שפתי צדיקים

[הרה"ק מקאמארנא בספרו הק' 'היכל הברכה' (פרשת בהר) מצא מפורש כדברי הרר"ז בפסוקי התהלים (עח, כא כד): "לכן שמע ה' ויתעבר ואש נשקה ביעקב וגם אף עלה בישראל. כי לא האמינו באלהים ולא בטחו בישועתו. ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכל ודגן שמים נתן למו". שהמקרא מפרש והולך שהקב"ה כעס על ישראל מחמת זאת שלא האמינו ולא בטחו, אך מכל מקום הוא פותח להם מחדש את צינורות השפע כדי שיהיה להם די חיותם]

'הוכח תוכיח' מתוך 'ואהבת לרעך'

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. ואהבת לרעך כמוך וגו' (ויק, יז- יח) "י"ל דבא להורות, כי בטרם יבוא איש להוכיח את עמיתו ולייסרו, הוא צריך לבדוק בנפשו אם זה נובע מרוב אהבה לחבירו באמת ובתמים, או אולי מחמת שאין לבו שלם עמו כראוי, זהו הגורם שהוא רואה עליו חטא ורוצה להוכיחו. ולדוגמא, כאשר ייסר איש את בנו בוודאי אין רצון האב כלל להכאיבו ולצערו כי אם להדריכו בדרך הישר, ורק מרוב אהבתו אליו אינו חושך שבט תוכחתו ממנו. ולזה נסמכה בתורה ענין האהבה למצות התוכחה, כדי שידע כל אחד ואחד לשער בנפשו ולשקול במאזני שכלו, דלפי מדרגתו בקיום 'לא תשנא את אחיך בלבבך ואהבת לרעך כמוך', באותו מדה יקיים 'הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא'.

מתוך כתי"ק דהרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע
(הוצג ב"כרם שלמה" שנה יא קו' ד' עמ' מ')

אופן קבלת תלמיד מרבו

ששמעתי מפי הקדוש הרב דק' זלאטשוב הרה"ק רבי אברהם חיים זי"ע בעל ה'אורח לחיים' חתנו בזיוו"ר של רבינו ההפלאה בשני האחים הקדושים הידועים הגאון מוהר"פ בעל המחבר ס' הפלאה ואחיו הגאון הקדוש מו"ה שמעלקא שבאו לבוצינא קדישא הרב המגיד הגדול מו"ה דוב ז"ל ואמרו לו רבינו ילמדנו אורחות חיים, והשיב להם שילכו אל חדר א' מחדריו אשר שם היה יושב הרב הקדוש מוהר רבי זושיא זללה"ה בהיותו עדיין מלבו, ונסע עוה"פ להמגיד. ושמע עוה"פ מאחורי הפתח האיך ששאל המגיד מר"ר זושא מה אומרים עכשיו בשמים, ענה ואמר ג"כ 'אם יסתר איש במסתרים' כנ"ל, "ואני לא" היינו שיודע מיעוט ערכו אז 'אראנו נאם ה' כי אז מקובלת עבודתו לפניו יתב"ש.

במעלליו יתנכר נער

מסופר על הרבי ר' זוסיא זי"ע ועכ"י, שבימי ילדותו היה עקשן גדול, ובעת שהיה מתעקש שיניחו לו לעשות דבר מה, היה מתעקש עד כדי כך שהיה צם ולא אוכל כמה ימים, עד שנתמלאה משאלתו. באחד הימים שמע מהחסידים שמשוחחים ביניהם אשר כל מידה אף רעה הטבועה באדם מראה לו את שרשו בקדושה אלא שנאחז בה הרע ח"ו, ודייקא עם מידה רעה זו הוא יכול להמליך את בוראו ולהתקרב אליו באופן נפלא. מיד בשמעו זאת, החל להתבונן ולעשות חשבון נפשו: הרי בי טבועה מידת העקשנות, ואני עקשן ונצחן גדול, מה טוב שאבוא בזה אל המלך מלכו של עולם ב"ה, לנצח את יצרי ולהדבק בהשי"ת בחד קטירא.

ומה תואם זה עם מה ששמעתי מאנ"ש שאמר פעם רבינו (מוהר"ן) ז"ל, שהרבי ר' זוסיא היה מהלך עם התהלבות הלב של התחלת התקרבותו (כידוע הפתגם "אין חוזק כתחילת החסידות") במשך כ"א שנים רצופות. ועיין בחיי מוהר"ן (אות תקי"ח) מה שאמר רבינו עליו, שבענין זה היה חידוש גדול וכו' עיי"ש. וזה מוכיח על גודל עוצם עקשנותו בקדושה, ששום דבר לא הסיטו כמלוא נימא, ושום 'דורעכגאנג' לא פגע בו ולא השפיע עליו אפילו כזיו כל שהוא בהתלהבותו הרבה שנמשכה זמן רב כל כך ללא הפסק כל דהו.

לקט אמרים" (ח"ב, עמ' נ')

את האלקים אני ירא

סיפר אדמו"ר הרה"ק בעל קדושת ציון זצוק"ל, אשר בעת שהלך הרה"ק הר"ר זושא זי"ע בגלות ביחידות בלי לוויית אחיו הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע, נתארח פעם אצל גביר שהי' בעל מכניס אורחים ביד רחבה וברוח נדיבה. בכל לילה, בעת ששאר העניים כבר הלכו לישון, הי' הרבי ר' זושא זצ"ל ער עד שעה מאוחרת, ובהצנע ובהסתר עבד עבודתו הקדושה בעריכת תיקון חצות ושאר סדרי לימודיו באופן שלא יודע לשום אדם. והנה אירע פעם אחת שנאבד חפץ יקר בבית הגביר, ואחר הרבה חיפוש בחורין וסדקין, החליטו בני הבית שודאי נגנב ע"י א' העניים מהארחי פרחי שנמצאו שם, ומיד נפל החשד על הר"ר זושא זצ"ל כיון שתמיד הניח את עצמו על משכבו בשעה מאוחר מאוד.

נגש אליו הבעה"ב ובקש ממנו שיחזיר לו החפץ, ואחר שענה לו הר"ר זושא ז"ל שהוא לא שלח ידו במלאכת רעהו, תבע ממנו שילך אתו לדין לפני רב העיר שהי' גדול בתורה ואיש צדיק ובעל מקובל. הסכים הר"ר זושא בדבר וילכו אל הרב. וידבר הרב על לבו שיראה להודות על חטאו, כי עם מעשה הגניבה שלו ינעול דלת בפני העניים, שמעתה לא יפתח הבעה"ב שערי ביתו לפני האורחים מפני החשש שמא

יגנבו את חפציו היקרים. אבל הר"ר זושא זצ"ל עמד בשלו, שהם חושדים בכשרים ושלא הושיט אף אצבע בדבר שאינו שלו. הוציא הרב א' מספרי הקבלה והראה להר"ר זושא זצ"ל כמה שמות הק' הכתובים שם, והזהיר לו: "ידוע תדע שיש גיהנם ששם דנין את הרשעים בשריפה ר"ל, ואני מזהיר לך, אם לא תתודה על הגניבה תיכף ומיד, אשליך אותך בעמקי השאול תחתית ר"ל בכח שמות הקדושים אלו הכתובים על ספר". ענה הרבי ר' זושא זי"ע: "אזוי זאגט איר! אויב איר קוקט אין אזעלכע הייליגע ספרים דארפט איר דאך זיין א מבין! זאלט איר וויסען, איך האב א סאך מער מורא פאר דעם לא תגנוב, ווי פאר אייך מיט'ן גיהנם צוזאמען! עובר צו זיין אויפ'ן "לא תגנוב" איז ערגער ווי דאס גיהנם"!

ויהי כאשר שמע הרב דברים אלו מפורש יוצא מפי הרה"ק הר"ר זושא מעומק הלב בכל הפשטות והתמימות, וניכרים דברי אמת, נתרגש עד מאד, והסתכל עוד הפעם על הר"ר זושא, ואמר: "אוי, נכשלתי ולא ראיתי לנכון, חשדתי בכשרים בצדיק וישר", ובקש ממנו מחילה. וצוה להגביר שילך לביתו ויחפש עוד הפעם את הגנב, אבל את הצדיק הזה תניחו לשלום. "האיש הזה אינו מתיירא לא ממני ולא מהזשאנדארע"ן, וגם לא מהגיהנם עצמו, הוא מפחד מן ה"לא תגנוב"! את האלקים הוא ירא"! וסיים כ"ק מרן מבאבוב זצוק"ל: "דער הייליגער רבי ר' זושא האט געוויסט אז עובר זיין אויף די תורה הקדושה איז ערגער ווי גיין אין גיהנם. דאס גיהנם איז נאר א תיקון אין א צירוף אויב מ'האט נעבעך עובר געווען אן עבירה, אבער דער פגם פון די עבירה אליין, איז דאס ערגסטע וואס ס'קען נאר זיין.

פרי הכרם (בשלח תשנ"ט, עמ' ה')

ובכן תן 'פאקדיך'

בזמנו של הרה"ק הר"ר זושא זצ"ל נהגו המלכות לחלק את הצבא לשני חלקים, שילחמו בינם לבין עצמם, כדי ללמוד להכות ולהלחם, ואלו שנצחו קבלו מתנות וכדו'. הכלל, רשעים אלו שקבלו המתנות היו מלאים שמחה. פעם באו אלו הנוצחים לאיזה עיר, ונכנסו לתוך ה"קרעטשמע" שהיה שייך ליהודי, ובקשו ממנו שיתן להם יי"ש, והוא נתן להם ככל משאלותם, עד שנשתכרו, ואז לא רצה ליתן להם עוד. עמדו ממקומם והתחילו להכותו, ושברו את החלונות וכלי הבית. כשראו בניו של בעה"ב את אשר לפניהם, מיהרו אל הר"ר זושא וסיפרו לו מהנעשה. ויהי כשמוע הר"ר זושא כי ח"ו יכולים הם להרוג את היהודי, קם ממקומו וחיש מהר רץ אל המקום, וכיון שהחלונות היו פתוחים נגש הר"ר זושא והתחיל לצעוק בקול רם "ובכן תן פחדך ד' אלקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת", וחזר ושנה דיבורים אלו כמה פעמים, ונפל פחד גדול על הרשעים וברחו דרך החלונות ששברו וכן דרך הפתח, ונעלמו, כי נפל פחד היהודי עליהם.

בדיוק באותו רגע הזמין הקב"ה ברחוב ההוא את השר שלהם, וירא את המחנה שלו שאך נצחו רצים כמו משוגעים, ואף כשצעק לעברם שיעצרו מלרוץ, לא עצרו ואף לא ראו אותו מגודל הפחד שאחזתם, והלה צעק עוד והתרה בהם, עד שרק בשנים והוא ילמדם אורחות חיים, והלכו אצלו והוא היה יושב על הפעקליך וכבואם לפניו ואמרו לו כמו שאמר להם הרב, שאל אותם פירוש הגמרא על פסוק (מלאכי ב, ז) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה צבאות הוא', אם הרב דומה למלאך ה צבאות תורה יבקשו מפיו ואם לאו אל יבקשו (מו"ק יז), ושאל אותם וכי מי ראה את המלאך לדמות הרב אליו.

ואמר להם ביאור הענין הוא למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בתים גנות ופרדסים נאים גם יש לו עיירות ומדינות וכאשר משבחין את המלך בבתים ובגנות ופרדסים, הפקח אומר מה שבח הוא זה הלא יש לו עיירות מרובים, וכן כאשר משבחין בעיירות אומר הלא יש לו ג"כ מדינות רבות עד שלא נודע במה לשבחו. ובפרט למלאך ה' צבאות שאין להגביל גדלו ולא לידע ענינו כי מי ראה או ידע אותו, וכן אם הרב דומה למלאך ה' צבאות בהפלגת חכמתו שאין להגבילו, אזי תורה יבקשו מפיו משא"כ כאשר יגביל את הרב בהפלגת החכמה אזי אל יבקשו ע"כ והבן, כי הם דברים עמוקים וכל אדם אשר ירצה לבקש תורה מפי רבו באורחות חיים צריך לכלל זה.

אור התורה (להגה"ק רבי שלום תאומים זצ"ל ברבי אהרן אחיו של ה'פרי מגדים' פר' במדבר ד"ה ואתכם יהיו)

[ויש לציין דפירוש זה בשם הרבי ר' זושא מובא בשם אומרו בספרו של המגיד בעל 'עבודת ישראל מקאזניץ (בפ"ד מפרקי אבות), שהיה תלמידו של הרבי ר' שמעלקא, ומסתמא שמע ממנו את הביאור בשם אומרו]

חסד נעוריך

נאמר לי ממגידי אמת ששמעו מכבוד חסידא סבא קדישא כבוד דודי זקני מו"ה משולם זושא זצוק"ל [שאמר] שאינו מצפה לתשלום גמול עולם הבא על מה שעבד את השי"ת בעת שכבר נתוודע לו אמיתיות גדולתו ית"ש, רק שמצפה לתשלום על מה שעבד את הש"י באמונת אומן מדרך הקבלה וכו'. ומה שאמר שנתוודע לו, הוא הכוונה שעל ידי הזדככות גופו הטהור ראה עין בעין אמתיות מציאותו ית"ש. עם כל זה שיבח ביותר את העבודה של ימי הנעורים כו'.

אגרא דפרקא (אות ג. עיי"ש באריכות)

אך טוב לישראל

"הרב הקדוש מורי ורבי מו"ה זושא זצללה"ה, היה מרגלא בפומיה לברך כל בר ישראל בלשון זה: "תהיה בריא וחזק כמו גוי", ואמר ז"ל הפירוש, שרצונו לומר הגם שהאדם אינו כדאי לזה, מכל מקום ראוי [האיש] הישראלי להיות בריא וחזק, כי הלא הגוי שאינו עושה שום מצוה והוא בריא כאולם, ומכל שכן הבר ישראל", עכל"ק.

שאחד מהם הראה לחבירו, כי הלא הגענעראל נמצא כאן, אבל ללא הועיל, כי רובם רצו הלאה כמשוגעים, ומיעוט אלו שעצרו ספרו לו את אשר עשו להיהודי מפני שמיאן ליתן להם עוד י״ש. רצו הגענעראל שיקחו אותו אל בית היהודי, אבל הם מיאנו ללכת עמו מחמת רוב הפחד, ויתפלא השר מה כל הפחד הזה לחיילים מזויינים, ויספרו לו, שבא לשם יהודי אחד ומבעד החלון צעק ״פאקדיך פאקדיך״, ומאז הם עדיין חלים ורועדים, ואחר יום כשעלה אחד להבוידעם מצא סאלדאט אחד מתחבא בקרן זוית, ונבהל מאד, ושאל אותו החייל אם ה׳פאקדאך׳ עוד כאן. וכמובן שצוה השר עליהם שישלמו במיטב כספם על ההפסד שגרמו. וידוע לכל שהר״ר זושא הי׳ במדריגה גבוה במדת היראה.

שיח שלמה ע׳ ס״ז. - החכמה מאין

ובודאי שיחתן של תלמידי חכמים צריכין לימוד, ובודאי מרומז זה בתורה, וכאן רמזו הכתוב (ז, טז): 'ואכלת' שתאכל כל טוב, ושמא חלילה יהי מקום למדת הדין לחלק שאינו כדאי, לכן גמר אומר 'את כל העמים', הלא כל העמים ההולכים איש בשם אלוהיו יושבים שלוים ושקטים דשנים ורעננים, מכל שכן שראוי לנו כל טוב, שאנו בני קל חי ואנחנו נלך בשם אלקים חיים ומלך עולם, אמן".

דעת משה (להרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע) **פר' עקב** (ד"ה ואכלת את כל העמים, עיי"ש)

"דרכו של הקדוש הרבי ר' זושא זי"ע היה להתפלל תמיד להש"י שישראל יהיה להם כל טוב העולם הזה והרחבה גדולה, ועל ידי זה יוכלו לעבוד את הש"י. והיה רגיל לפרש בזה לשון הכתוב: 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך' (דברים ח, יד) שכשיהיה לכל ישראל התרוממות הלב ורם לבבך על ידי עושר וכבוד, ובני חיי ומזוני וכל טוב, אז ושכחת את ה' אלקיך יהיה הש"י שכיח אצלך, מלשון הגמרא (ב"מ כט:) משכה שכיחי. היינו שתדע איך השי"ת הוא אלקיך, ותדע איך לעבוד אותו ית"ש".

מנרת זהב (פר' עקב)

"שהיה נוהג הרב הקדוש איש אלקים המנוח מו"ה משולם זושא זצוק"ל שהיה אומר בבוקר בבוקר תיכף בקומו ממטתו צפרא טבא על כל ישראל, ואמר הרבה ברכות ותפלות בעדם".

מאור ושמש (פר' שלח)

"שמענו בשם הרב הקדוש מו"ה זושא זללה"ה, כי בכל יום אחר ברכות התורה היה הולך לשוק לחפש אחר איש מזרע ישראל כדי להעניקו מברכותיו מי שהיה זוכה להיות ראשון, יהיה מי שיהיה".

תפארת שלמה (פר' כי תצא)

(ומובא בבוצי"ק אות סב, ומציין לה"אגרא דפרקא" אות רסז שמביא לכך דברי הזוהר חדש בפר' בראשית: "בקדרותא דצפרא מסוגל לברך את ישראל כל משאלות לבבם" וכו')

יתיצב על דרך טוב

"קבלה מאת כבוד דודי זקני סבא קדישא מורנו הרב משולם זושא זצוק"ל, הא דאין רשאי [אדם] לילך ד' אמות בלי נטילה בשחרית, אמר הוא ז"ל דיש ליזהר שלא להציג רגליו על הארץ בלא נטילה וכו'. ואמר על זה רמז הפסוק (תהלים לו, ה): 'יתיצב על דרך לא טוב', אזי ח"ו 'רע לא ימאס'.

אגרא דפרקא (אות ט)

ומובא בבוצי"ק אות ס', ושם בהג"ה "וראוי לפרסם בזה את מ"ש בענין זה בס' משמרת שלום להרב הצדיק בעל דברי שלום (מקוידנוב) בסי' א' ס"ב מספרו, שהקפידא מצאה מקום לנוח בין אם מציג רגליו על הארץ, אפילו כשאינו עומד זקוף, כגון שיושב על המטה ורגליו נוגעות על הארץ, או שעומד זקוף אע"פ שאינו נוגע ברגליו על הארץ, כגון שעומד על המטה, ע"ש, ולכן הירא את דבר ה' יטול ידיו בעודו מושכב במשכבו, ולשומעים יונעם ועליהם תבא ברכת טוב".

דבר בעתו

פעלתן וסגולתן שבתות השובבי"ם

לקט מאמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, מגודל קדושת הימים וסגולתן

העיקר הוא בימי השובבי"ם לדבק עצמו בקדושת שבת, ולשמור השבתות שבתוך ימי השובבי"ם בקדושה נפלאה, והוא תיקון לכל ימי השובבי"ם.

(אמרי נועם)

◆◆◆

יש לרמז דהנה בימי השובבי"ם צריך לתקן בחינת יסוד שהוא בחינת מט"ט, ועיקר ע"י השבת, ויש בהם שש שבתות.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

תשובתו ויקבץ נידחיו כמו ע"י השופר רמז על שובבי"ם דאיתא בס' הקדוש להרב ר' חיד"א על דאיתא בשל"ה הקדוש ובהאריז"ל דתשובה ר"ת ת'ענית ש'ק ו'אפר ב'כיה ה'ספד, אמנם שזה הי' בדורות הראשונים שהי' להם גופים חזקים אבל עתה בדורות האלו שחלושים מאוד, הר"ת של תשוב"ה ת'ורה ש'בת ו'ידוי ב'ושה ה'כנעה, נמצא לפני דבריו הקדושים דש"ק יש כח לתקן מה שבדורות הראשונים היה לנו תיקון ע"י סיגופים, ע"כ נ"ל שמש"ה שובו בנים שובבי"ם, הכיון על הצירוף שאמרנו שבר"ת תשוב"ה דעתה ש"ק הוא תיקון כמו מאז סיגופים, כי הר"ת של שובבי"ם הוא ב'א ש'בת ב'א י'ום מ'נוחה, והיינו לנפש ור"ל בזמן הזה שאי אפשר לנו לעשות סיגופים לתקן הנפש ע"כ הקב"ה נתן לנו הש"ק שהוא ג"כ תיקון לנפש.

(רביד הזהב)

◆◆◆

איתא בתיקוני זוה"ק מאן דמשקר בברית מילה אסתלק מיניה הוי"ה, ושריא עליה שטן דאיהו אל אחר באתר דהוי"ה, עיי"ש, והנה מבואר בספה"ק כי ארבע תפילות של שבת הרי הם נגד ארבע אותיות של שם הוי"ה ב"ה, ואפ"ל כי בכח ארבע תפילות של שבת קודש זוכה האדם לתקן הפגם ולהחזיר אותיות שם הוי"ה למקומו.

(ברך משה)

◆◆◆

שובבי"ם הוא הזמן לתיקון כמ"ש האריז"ל, וכבר אמרנו שעיקר זמן התיקון בשבתות שבהן, דשבת ברזא דברית, כמו שכתוב בזוהר הקדוש (חלק ב צב, א) צדיק איהו שבת, וקדושת השבת שמתחדש בכל שבת היא קדושת הפרשה שקורין בה, ופרשת שמות מורה שאף שהיו ישראל מושקעים בקליפת מצרים כעובר בבטן אמו, מכל מקום עלתה צעקתם, כמו שנאמר "ואת צעקתם שמעתי" וכתיב "ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי", והוא תיקון לפגם זה, כמו שאמרנו במה שנאמר "פני ה' בעושי רע" דקאי על פגם זה שנקרא רע בעיני ה', כמו שכתוב בזוהר הקדוש (חלק א ריט, ב) ובגמרא (נדה יג:), וכתיב בתריה "צעקו וה' שמע" דצעקה מועיל לפם זה, ובזוהר הקדוש פרשה זו: צעקה גדולה מכולן, שצעקה היא בלב, הדא הוא דכתיב "צעק לבם אל ה'" וכתיב אחר כך "קרוב ה' לנשברי לב", והזמן לזה בשבת שנעשה הישראלי עני ונכה רוח כשחושב נותן אל לבו כל העובר עליו בימי המעשה.

(פרי צדיק)

◆◆◆

וזה הוא שרמזו בת קול יוצאת היינו שבא הרהור תשובה לאדם מהר חורב שביהמ"ק חרוב הנקרא הר אבל השכינה אומרת שובו בנים שובבי"ם בימים הללו תתקנו הניצוצות מתחילה ובפרט בימי השבתות כנרמז וזה שובבי"ם היינו שו"ב בי"ם שהים נקרא בינה שהוא עלמא דחירות והוא ש"ק ואח"כ תדעו מהו גלות השכינה.

(תולדות אהרן זיטאמיר)

◆◆◆

וביותר צריך להזהר מדבור של חול וק"ו מדיבורים אסורים ר"ל, ויענג השבת במה שהוא עונג שבת לאכול לכבוד השבת דוקא, וללבוש בגדי שבת לכבד השבת, ולקבוע למוד בשבת כי לא נתן השבת אלא לעסוק בתורה, ואם כה יעשה נמחלים עוונותיו, ובכלל אשר חטא בפגה"ב, ושב ורפא לו.

(יוסף לחק)

◆◆◆

ויאמר תיקוני שבת וזמירות והוא תיקון גדול להכרית ולזמר חלאת הזוהמא והסט"א ר"ל, ובמוצאי שב"ק יאמר כל הזמירות.

(שארית ישראל)

◆◆◆

להכות כף אל כף בלכה דודי מסוגל לתקן חטא הידוע.

(תהלות חיים עמו' רצ"ו בשם הגה"ק משינאווא זי"ע)

◆◆◆

ואם שמירת שבת מועיל עאכ"ו שלימוד הל' שבת מועיל מאוד. (אגלי טל בהקדמה)

מנהגי ליל ניטל - שחל בשבוע הבעל"ט

תקופת "אותו האיש"

רוב אומות העולם - כהיום - מאמינים לפי דרכם ב**"אותו האיש"** הידוע לשמצה, והרוצה לדעת באיזה תקופה חי, ומה היו מאורעותיו הסוערות הידועות לנו אודותיו, שומה עליו, לחזור אחורנית לתקופת התנאים, אלפי שנים לפנינו.

מן הראוי לציין שלאומות העולם אין כמעט ידיעה על אותו האיש, והמעט מן המעט שידוע להם נלקטו מספרי היהדות, ממה שהובא בכמה דוכתין בש"ס לפני הצנזור, [כי בתקופה ההיא, הוציאו מהגמרא ומהרבה ספרים אחרים ענינים שונים שהנוצרים העלילו, שזה נגד אמונתם] וכיום הדפיסוהו שוב בשם **"חסרונות הש"ס"**, ואכן משם לקטנו עד כמה שידינו מגעת.

שם רשעים ירקב

בגמרא סנהדרין (דף ס"ז ע"א בחסרונות הש"ס) איתא, ששמו של "אותו האיש" היה **"ישוע בן סטדא"** ובספרים רבים ואף בש"ס גופא מוזכר שמו פעמים מספר **"ישו הנוצרי"**, [ודורשי רשומות הורידו האות ע' משמו ישוע, שהרי **ישו** ר"ת **י**מח **ש**'מו **ו**'זכרו], וכינוהו **"בן סטדא"** ע"ש מעשה שהיה כי אמו שנקרא בשם **"מרים"** היתה אשתו של **"פפוס בן יהודא"**, והלכה והיתה לאיש אחר, דהיינו שנישאה לגוי בשם **"פונדירא"** מבלי שהתגרשה מבעלה, ומהם נולד ישו הנ"ל, ולכן קראוהו **"בן סטדא"** לאמור שסטתה מן הדרך והתחברה לגוי בחטא.

הכינוי "ניטל"

הגה"ק בעל "בני ישששכר" בספרו "רגל ישרה" (אות י') מבאר שהכינוי **"ניטל"**, ע"ש נטילתו ועקירתו מן העולם. ונרמז שמו בתורה, **ו**'נוקב **ש**'ם **י**' ראשי תיבות **"ישו"** ימ"ש, ומסיים שם: ושמענו ממגידי אמת שאירע לאנשים שלמדו בליל ניטל שבא כלב לביתם.

ויש שכתבו, משום שלא אבו להזכיר את שמו, דשם רשעים ירקב, לכן כינוהו בשם **"ניתל"**, דהיינו "נהרג ונתלה" על עץ.

ובספר "לב שמח" (אלעסק) כתוב, שהר"ת של ניטל, **י**'ודן **ט**'ארן **נ**'ישט **ל**'ערנען (ראה ע"כ להלן).

לעומת זאת ב"תשובות וביאורים" (סי' קמ"ו) מבאר שברומית נקרא "יום הולדת" בשם **"נאטאל"**. וביום הזה נולד ישו.

ובשו"ע (או"ח סי' תק"פ) מפרט הימים שמתענים ואת אשר אירע בהם ואחד מהם הוא יום ט' טבת, וכתב שם המחבר שלא ידוע מה נעשה בו, אך בפי' תוס' חדשים שם כתב שהוא יום הולדתו של אותו האיש שהיה בתקופת טבת, חל אז באותה שנה, בט' טבת, ולכן גזרו תענית באותו יום, ויתכן שלכן לא כתבו הטעם בפירוש, מפני פחד הנוצרים.

עת לעשות... הפרו תורתיך

הטעם הפשוט שאין לומדים בליל זה, לפי שבימים הראשונים היו צוררי היהודים אורבים להם ברחובות קריה, ומכים בהם וכמה מהם אף נהרגו רח"ל, בלילה זה, ולכן גזרו חכמי הדור על אחב"י, שישבו בבתיהם ולא ישוטטו ברחובות קריה, ובהסכמת גדולי הדור התקינו שעל המלמדים והתלמידים להישאר בבתיהם בליל ניטל (עיין בטעמי המנהגים עמוד ת"ק).

ויש אומרים שאסור ללמוד בליל זה, משום פקודי ד' ישרים משמחי לב, ויש להתאבל ביום שנולד הנוצרי, ואבל אסור בתורה.

ומנהג רוב גדולי ישראל וכן נהג מרן החת"ס (ח"ז סי' ל"א) שהיו עולים על משכבם בתחילת הלילה, והיו קמים בחצות לילה ללמוד תורה, והגה"ק מקאמינקא זי"ע לא היה ישן כלל, וטעמו ונימוקו עמו כי אינו יכול לישון מבלי לחלום בדברי תורה.

"תיקון ליל ניטל"

דבר נאה ומתקבל מובא ב"ערוגת הבושם" (פר' שמות) וז"ל: "דביטול תורה מחמת מנהגו של ישראל, תורה היא, בבחינת עבירה לשמה ובביטול תורה של לילה זו, יכולים לתקן ולהעלות כל הביטולי תורה של כל השנה, אשר היו באיסור" וכו'. "ויש לזה רמז נאה מהגה"ק משינאווא זי"ע, שמקובל אצלו מהר"ר שמואל העליר אב"ד צפת זצ"ל, ד**"עת לעשות לד' הפרו תורתיך"**, בגימטריא **"זו שעה שתקופת טבת נופלת אצלו"**, עכ"ל. ומסופר מתלמידיו, שהגה"ק בעל "קרן לדוד" זצ"ל (אחיו של ה"ערוגת הבושם"), היה מיקל קצת מהאיסור ללמוד בליל ניטל, ובחן אז את תלמידי ישיבתו, ומאז שראה את דברי אחיו הנ"ל, חדל מלבחון ובטל הלימוד בליל זה.

בספר ישראל והזמנים סי' פ"ב מביא המנהג (מס' המנהגים לר' אייזיק מטורנא) שבליל ניטל היו אומרים תפילת עלינו לשבח אחרי תפילת ערבית בקול רם יותר מבכל

השנה, וע"ז כתב דאולי הטעם משום שאומרים: "שהם משתחוים להבל ולריק ומתפללים אל אל לא יושיע", וכידוע שמרומז על אותו האיש ימ"ש, ולכן הוציאו הצענזור קטע זו מהסידורים.

ובשו"ת "דברי ישראל" מביא בשם הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע טעם עמוק על ביטול תורה, עפ"י דברי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע שפי' את דברי הגמ' (ברכות דף ל"א) אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, שפירושו כך הוא שהאדם צריך תמיד להיות במחשבתו דבוק בהשי"ת, אולם בעת לימוד התורה, פטור מדביקות הבורא, בכדי שיוכל להתעמק בלימודו, וזהו אל יפטר אדם "מחבירו" דהיינו מחיבורו ודביקותו בהשי"ת אלא מתוך דבר הלכה, רק כשעסוק בלימוד הלכה וכדו', רק אז מותר לו להפסיק ולהיות פנוי מדבקותו יתברך שמתוך כך זוכרהו, ע"כ. וע"ז הוסיף מהרי"ד זצ"ל שלכן נהגו לא ללמוד בליל ניטל כי אז יש התגברות הקליפות, וצריך מאד מאד להתדבק בבורא כל עולמים, ולא להתעסק אפילו בלימוד תורתינו הק'.

מועלת הלילה

שמעתי שהרה"ק הרבי ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע היה בשמחה בליל ניטל, לפי שבר"ה הקב"ה דן את באי עולם, ושרי אומות העולם באים בטענה שרק היהודים יודעים שזהו יום קדוש, אבל אומות העולם אינם יודעים שזה יום קדוש, אך כשמגיע ליל ניטל שזה אצלם יום קדוש, ועושין בו כל מיני עבירות והוללות, מתאשר בכך הפסק דין של ר"ה של "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", ולכן הוא שמח בלילה זה.

תשובות והנהגות (ח"א, סי' תקנ"א) **להגאון רבי משה שטערנבוך שליט"א, ראב"ד העדה החרדית ירושת"ו**

המנהגים בליל ניטל

יש שעיינו בס' **סדר הדורות** [ודילגו על הד"ת המובא שם] או **בס' הברית וס' יוסיפון** (בדברי חנה השלם מביא שהגה"ק מקאלשיטץ זי"ע עיין בנערותו בליל ניטל בספר יוסיפון ובספר הברית, וזקינו משינאווא זי"ע אמר עליו מדחזינן שאינו מבטל זמן ש"מ שעתיד להיות אדם גדול).

*

גדולי ישראל הניחו דברי חול הנחוצים להם לעשותם בליל ניט"ל, השפת אמת הי' נוהג בליל ניטל **לעשות חשבונות** מכל הצטרכותו ומכל ענייניו מכל השנה.

*

יש שלמדו אז את **חכמת התכונה וחכמת העיבור**, או **בספרי מוסר שאין בהם ד"ת**, הגאון רבי יוסף ענגעל זצ"ל **כתב חרוזי שיר** למעלת הענוה ובסיפורי צדיקים.

*

בענין **לספר סיפורי צדיקים** עי' בס' תולדות ערוגת הבושם שהגאון בעל הערוה"ב ז"ל, הורה **להתיר לעיין ולספר סיפורי צדיקים**. אך בס' מרא דשמעתתא (להגה"ק הגאב"ד רמ"א פריינד ז"ל) הביא בשם זקינו הגה"ק מנאסאד זי"ע **דאסור לספר סיפורי צדיקים**, דהרי המדרשים מלאים בסיפורים, ומ"מ תורה היא, ע"כ, וכן אמר הגה"ק ר' מרדכי מנדבורנא זי"ע, שגם סיפורי צדיקים בכלל האיסור, ודורשי רשומות מצאו רמז נאה בפסוק (איכה ג') ישב בדד וידום כי "נטל" עליו.

*

ובענין **שנים מקרא ואחד תרגום**, עי' בס' דרכי הישר והטוב החדש (עמ' של"ב) שפע"א כשחל ניטל רצה הגה"ק מליסקא ז"ל להעביר את הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום, וכאשר ישב ורצה ללמוד, נפלה עליו תרדמה וגם כבה הנר ולא הספיק לעבור שמו"ת, והבין כי מן השמים עכבוהו ורגלי חסידיו ישמור, ע"כ, [ופלא היא שהרי מדינא גם אבל בתוך אבלו, ובת"ב שחל בשבת מותר להעביר את הסדרא, וכנראה שזה חמור].

*

בשו"ת הד"ר מובא שהרה"ק מסטרעטין זצ"ל היה **עוסק אז בצרכי הקהל**, וכן נהג הערוגת הבושם ז"ל נהג **לקבוע אסיפות לחיזוק הקהילה** בליל ניטל, וכן הי' רגיל **לעיין בספר שם הגדולים** מהחיד"א.

*

ולענין **לשחק במשחק השא"ך** או בקלפים, ידוע על רבים וטובים שנהגו היתר בליל זה, ואמרו שבזה מקיימים בכל דרכיך דעהו, ומחדדי טפי ומוסיף חכמה, ועי"ז יכלו להבין יותר דברי תוה"ק, לעומת זאת היו מגדולי ישראל, ביניהם החת"ס שהתנגדו לזה נמרצות. ויש להטעימו בטעם לשבח, כי בדורות הקודמים כשההמון עם היו ראשם ורובם במשחק הקלפים, וכדו', ואז אסרוהו גדולי ישראל, ומרוב הרגל ההמון, התירו לעצמם בימים מספר בשנה כגון ניטל (וחנוכה), והיה קשה לעכבם גם בתקופות אלו, אכן בהמשך הזמן עקרוהו לגמרי, ולא יזכר ולא יפקד עוד.

מנהג ליל ניטל אצל מרן רביה"ק זי"ע

בס' "מבצר תורה ויראה" (ח"ג) מתאר מנהגו של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל ובישיבתו הק' בליל ניטל:

מנהגו של רבינו היה שלא ללמוד בליל ניטל, בליל השייך ל-7 בינואר, [וע' בס' ישראל והזמנים מביא בשם רביה"ק זי"ע שאמר שהיות שבעירו היה רוב דיירי העכו"ם גריכישע קאטאליקן שהם החזיקו חגם הטמא ביום 6 ינואר לעת ערב מיום 6 על יום 7, על כן הוא מחזיק גם עכשיו זה הניטל, דהיינו שמתחילין מביום 6 ינואר בערב וממשיכים עד חצות לילה שאז מתחלף היום לאוה"ע ונעשה 7 ינואר].

וע"ע בס' ישראל והזמנים שמביא ששמע משמו' דרביה"ק זי"ע שצריך להפסיק ללמוד מיד בשקיעת החמה, והקשה שאינו מתקבל על הלב, למה אותן שלכתחילה מתפללים בכל יום תפילת מנחה (ועורכים ס"ג דשבת) זמן רב אחר שקיעת החמה, למה פתאום בזה שאינו אלא מנהג יחמירו לחשוש שמא בין השמשות מתחיל משקיעת החמה.

בשנים קדמוניות לא למדו בישיבה בליל ניטל עד חצות, והסדר היה שהבחורים הלכו לישון בשעה מוקדמת והשכימו במוקדם כחצות הלילה ולמדו ו' או ז' שעות ברציפות עד התפילה, וכן נהג רבינו בעצמו שלמד אחרי חצות.

ואחר שת"ש-כ"ח של רבינו בשנת תשכ"ח, אמר פעם רבינו למקורביו שרוצה שיחזיקו ניטל עד העלות, והם אמרו לו שידוע כבר לאנ"ש שרבינו מחזיק ניטל עד חצות ושכן נהג רבינו בעצמו, אמר לו רבינו שבבעלזא נוהגים שלא ללמוד מחצות היום ואנו לומדים עד מנחה אבל עד העלות רצוני שלא ילמדו, וקראו להרב הגאון רבי נתן יוסף מייזלעס שהי' אז מנהל הישיבה שיבוא לבית רבינו, ואמר לו רבינו שימסור להבחורים שלא ילמדו עד העלות, וכן עשו.

עוד סיפרו מקורבי רבינו, כי בשנה אחת באו ואמרו לרבינו שלפי החשבון יחול ניטל בשנה ההוא בין 7 ל-8 בינואר, ואמר רבינו שילכו לכומר ממדינת רוסלאנד לשאול אותו מתי הולך לבית התיפלה (כי הרוסים החזיקו החאגע של "קראצמעך" בינואר, משא"כ רוב הגויים שם חגגו את יום אידם ביום 25 דעצעמבער), וענה שהולך בלילה שבין 6 ל-7, ואמר רבינו א"כ יחזיקו אז ניטל, באמרו שבכגון דא הרי הגוי הבעל הבית לפסוק.

א' מתלמידי הישיבה נכנס פעם לרבינו בליל ניטל למסור לו סכום כסף וראה על שולחן רבינו הספרים "שם הגדולים" ו"סדר הדורות", וכשמסר לרבינו הכסף, אמר רבינו: "א פאסיגע צייט אין ניטל צו נעמען געלט...".

ופעם אחת שאל א' את רבינו אודות המנהג שלא ללמוד תורה בליל ניטל, שאין לה מקור בספרים, והוא מוזכר רק בספה"ק רגל ישרה מהרה"ק מהרצ"א בעל בני יששכר ז"ל, וענה לו רבינו: "דער רבי ר' הערש אלימלך איז געגנג א מקור", היינו שדי לנו שנזכר הדבר בדברי מרן מהרצ"א ואין צורך למקורות אחרים.

ליל ניטל של 25 למספרם הנקרא ניטל של החתם סופר, לא החזיקו בישיבתינו הק' ולמדו כרגיל, והיה רגיל רבינו להורות שלא לעשות חתונות בליל זה, וכן בשאר ענינים החמיר בליל זה.

וסיפר הגה"ח ר' מענדל פריעדמאן ז"ל ר"מ בישיבה"ק, שבעיר סאטמאר ניסה רבינו לסדר את זמנו שלא יצטרך למסור את שיעורו בליל ניטל של החת"ס, ואע"פ שרבינו לא אמרו אבל כן ראו הבחורים, וכששאל אותו ר' מענדל אם מקפיד ע"ז, לא ענה לו רבינו על זה, ואמר לו: שאחרי חצות בוודאי יכול ללמוד. אך בארה"ב מספרים תלמידי הישיבה שרבינו למד את שיעוריו אפי' בהישיבה ולא הקפיד על ליל ניטל של החת"ס.

תחל שנה וברכותיה

כמו כן מתאמרא משמי' דהרה"ק מאפטא זי"ע, שהיה אומר בראשית השנה של אומות העולם (ניי יאהר), כתיב (תהלים פט, ו) ה' יספור בכתוב עמים, שיתן ה' שמהיום תחל שנה טובה לישראל. ויש לבאר הדברים, כי לפעמים בר"ה התפילה אינה מתקבלת מחמת המקטריגים, אך בהגיע ר"ה של הגויים ורואים ההבדל ביניהם, שישראל אומרים בליל ר"ה בקול וביראה לה' הארץ ומלואה, ואומות העולם מבלים ליל ר"ה שלהם בהוללות, רואים אשר ישראל לגבי אומות העולם הם תמיד בתכלית השלימות, וממילא מתבטלים כל המקטריגים כנגדם, ולכן מבקשים אנו שכל התפילות שלא נתקבלו בר"ה יתקבלו ויעשו פעולה לטובה ולכל הפחות תתחיל מהיום שנה טובה לישראל.

אהלי יעקב (דף ק"כ) להרה"ק רבי יעקב מהוסיאטין ז"ל

~ נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על עניני שבת ~

וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד

מאכלי שבת

מאכלי השבת המיוחדים לשב"ק ◇ קדושת המאכלים

מאכלי שבת

מקורם

המאכלים של שבת שנהגו בכל תפוצות ישראל, מקורם מן האנוסים שבשפניא, שהיה להם סימן ביניהם שיכירו זה את זה (לקוטי פרדס).

(ספר המטעמים – ערך שבת אות פא)

טעם שבת

בשם הגה"ק רבי מאיר אלמאשד ז"ל שמעתי, שמפרש עפ"י גמרא דשבת (קיח.) א"ל לריב"ח לקיסר יש לנו תבלין ושבת שמו וריחו נודף, דהיינו דקאמר משה רבע"ה ויאמר משה אכלוהו היום, שאת היום השבת טעמו ירגישו כי שבת היום לה', אמנם זה דווקא למי ששומר שבת כהלכתו, וזהו היום לא תמצאוהו בשדה.

(אלף כתב – ח"א אות תרכח)

מאכלים חמים

זקיני הקדוש זי"ע היה רגיל לומר בשם אביו אא"ז זי"ע, שאף עפ"י שבימי החול אם אוכלים מאכלים חמין ביותר, יכולין להזיק לבריאות, אבל בשבת ווי הייסער איז אלין חשוב'ער וכו', והטעם כי ידוע שבשבת פרוסה אור קדושת שבת על כל העולם, וחמימות האור הזה נכנס תוך מאכלי השבת, לכן יש חשיבות מיוחדת לאכול מאכלים חמים.

(עבודת עבודה, טאהש – שיחות קודש ח"א עמוד קנא)

הגאון מאוסטראווצא זי"ע אכל בשב"ק מאכלים חמין מאד, וכשאכל ראו עליו איך המאכלים עוברים דרך הקנה, כי היה ממש עור ועצמות מרוב התענויתים.

(אוצר ישראל - עמוד רמו אות ד)

עשרה מאכלים

בכתבי הרה"ח ר"י פראנקפורטער מביא בשם הרי"מ מקאמארנא, שאמר בשם העטרת צבי, כי בסעודת מצוה צריך להיות עשרה מאכלים.

(זמירות עבודת הלוי, טאהש - ילקוט שבת קדשיך עמוד ט)

עשרה מאכלים

יש לדרבות בליל שבת בתבשילים מוטעמים בריח טוב, כל אחד כפי יכולתו, אם הוא ביכלתו יעשה עשר מיני תבשילים בליל שבת וכו'.

דרך לאכול בשבת יותר

פי' כפולות, שכל סעודה שיורדת בשביל שבת יורדת כפולה בלחמה, וכך היו עושין, ביום הששי שחרית היו עושין מחצי העומר לחם אחד, ובשהיו אופין לאפיית העומר וכו' בשביל שבת היה כל חצי העומר נכפל לשני לחמים, הרי לך ששה לחמים מעומר וחצי ובכל השלשה סעודות היו אוכלין שני לחמים, כי דרך לאכול בשבת, יותר מסעודות של חול, מפני נשמה יתירה.

(דעת זקנים, לבעלי התוס' - שמות טז כז)

ולפי מה שנתבאר [לפי דברי המאור ושמש במאמרי חוה"מ סוכות] שמעם וריח של המאכלי השבת הוא ג"כ אחד מששים בעוה"ב לפי ערך חלקו שם בגן עדן, ומי שזוכה להתעלות בימי השבוע ונכנס לתוך השבת בקדושה, אז המאכלים המה מבושמים, וממילא גנוז טובא בברכה זו, עליית האדם במעלה יתירה, אשר על ידו זוכין שהמאכלי שבת יהיו מבוסמים.

(שמן ראש, וויען - חלק י פרשת בשלח דף קטז)

מאכלי שבת יש להם שייכות ליום השביעי

בשבת קודש מצוה להתענג בתענוגים בשר יין ודגים, מורי חמי הגאון זצללה"ה אמר שהם שייכים לשבת קודש מצד

בחינת חיבוב השביעיות (ויק"ד כט, יא), שהיא בחינת שבת, והיינו שכל אחד מהשלש אלה עולה במספר ז'. "דג" כפשוטו בגימטריא ז', "בשר" במספר קטן עולה ז', וכן "יין" במספר קטן ג"כ עולה ז'.

(חזון למועד, פוטשאטש - דרושים לשבת דרוש ב)

על דעת היודעים והמכוונים כהוגן

עצה היעוצה, לכלול א"ע וכוונתו, הן בתפלה והן במצוה או בכוונה אכילתו בחול, ומכ"ש בשבת בשלשה סעודות דשבת, ישתתף כוונתו עם שאר שלומי אמוני ישראל, היודעין כוונת התפלה והמצוה ועל סוד כוונת אנשי כנסת הגדולה, וכיו"ב.

(בן פורת יוסף - הקדמה עמוד ה-ט)

לטעום מכל התבשילין

ובלילא דשבתא בעי בר נש לאטעמא מכלא, בגין לאחזאה דהאי סכת שלום מכלא אתכלילת, ובלבד דלא יפגים מיכלא חדא ליומא, ואית דאמרי תרין לתרין סעודתי אחרנין דיומא ושפיר, וכל שכן אי סליק יתיר ליומא, ויכיל למטעם ממיכלין אחרנין, ולזעירי בתרי תבשילין סגיא, ואוקמוה חבריא.

(זוהר הק' - בראשית ח"א דף מח ע"ב)

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

שנה שיצאו ממצרים היתה שנה מעוברת ור"ח שבט חל אז בשבת

ולא יכלו החרטמים לעמוד מפני משה מפני השחין, משמע לפני זה עמדו לפני משה בכל מכה, בדם וצפרדע כנים ערוב דבר, וי"ל הטעם כי אמרו חז"ל בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים ובניסן נגאלו ש"מ שמכת דם הי' בר"ה כידוע מהמדרש ביום שהתחילו עשר מכות לבא על מצרים בטלה עבודה מאבותינו עיי"ש, וא"כ צפרדע בר"ח מרחשון [כדאיתא במד' פרשה זו שבין כל מכה ומכה הי' חודש, רביעית החודש שימשה המכה והשאר הי' להתראה לחד מ"ד ולאידך מ"ד בהיפוך]. כנים ר"ח כסליו, ערוב ר"ח טבת, דבר ר"ח שבט, ולפי"ז ע"כ הי' שנת עיבור והי' שחין ר"ח אדר וברד ר"ח אדר שני וארבה ר"ח ניסן, וכ"כ רמב"ן בפ' בא בד"ה הנני מביא מרח ארבה יעוין שם וחושך סמוך לפסח ממש. ופסח שבו יצאו בנ"י ממצרים יום ה' הי' כדאיתא במס' שבת בפ' ר"ע **ולפי"ז הי' ר"ח שבט בשבת ובשבת לא יכלו החרטומים לעשות מעשה** [כדאמרינן בגמ' סנהדרין ס"ב בעל אוב יוכיח], **ע"כ לא יכלו לעשות שום מעשה ביום ר"ח שבט שחל בשבת**.

(תורת משה חת"ס)

כקדושת הקרבנות

קדושת המאכלים בשבת גדולים כל כך כאכילת הקרבנות בבית המקדש, ויש מן הגדולים שאמרו כי עוד גדלה מעלתם יותר מקדושת אכילת הקרבנות והטעם כי דבר מגושם כאשר אדם מזכך ומטהר ומכניסו להקדושה, גדלה מעלתו יותר מדבר שבקדושה אשר הוא קודש בעצם בקדושה דמעיקרא, והקרבנות כאשר הביאו לבהמ"ק נודע כי האדם הי' בעת ההוא בחי' התפשטות הגשמיות וממילא חל קדושה על הקרבן בחי' עצם הקדושה, אבל האדם אשר אוכל סעודת שבת בעולם הגשמי עולם התלאות, אזי מביא הגשם להקדושה ומוציא היקר מזולל, ולכן עי"ז גדולה מאור הקדושה שבמאכלי שבת ביתר שאת.

(עבודת יששכר, וואלברזו – לקוטים אות ט)

סעודות שבת שנתיחדו לסעודתא דמלכא ודחקל תפוחין קדישין ועתיקא קדישא וזעיר אנפין הם דוגמת קרבנות דנקראים לחמי לאשי ובגמרא דביצה (כ' ע"ב) שלא יהא שולחן רבך ריקם, וכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים כי הם שלוחי דרחמנא ושלוחו של אדם כמותו וכאילו הקב"ה אוכל.

(פוקד עקרים, לרצ"ה - לקוטים מכתב יד)

אכילת שבת הוא רוחני ונבלע באיברים

דע כי כל מה שאדם אוכל בתוך השבוע הרוב הולך אל החיצונים ואין בו רוחניות וכו', ומה שאדם אוכל בשבת הכל הוא רוחני, אעפ"י שיאכל יותר מן הצורך, הכל הוא רוחני ונבלע באיברים.

(נעד ומצוה - דברים השייכים בסעודה עמוד פה)

אמרם בשם החידושי הרי"ם, למען תלמד ליראה, מאכל שיוכל ללמד האוכלו יראת שמים, אנו אין לנו מאכל כזה רק סעודתא דמהימנותא.

(שפתי צדיק – פרשת ראה אות נד)

קדושת המאכלים

כאכילת קדשים

סעודת שבת נחשב כאכילת קדשים, והוא תופס לילו עמו כדין אכילת קדשים שהלילה הולך אחר היום, ולפיכך יסדר אדם שולחנו במוצ"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכזית.

(עשרה מאמרות - מה"ד ח"א פכ"א)

כאכילת הקרבנות

שבת הוא יום העונג להתענג באכילה ושתיה, וצוה לנו השי"ת ב"ה להתענג באכילה ושתיה, והוא קודש כמו שהיה אכילת הקרבנות.

(הגר"א - אדרת אליהו בראשית ב ט)

קדושה ואלקות גמור

כי אכילת ימי החול נהנה ממנו ג"כ הסטרא אחרא, אבל מאכילת שבת אין חלק לסטרא אחרא כלל, כי אכילת שבת נעשה קדושה ואלקות גמור בלא תערובות סיגים כלל, ויכול לפעול באכילת שבת מה שפועל בתענית, היינו להפיל אויביו לפניו בזכות עונג שבת, כמו שפועל בצום, ועל שם זה נקרא "שבת" כי בסגולתו להשבית אויב ומתנקם.

(ליקוטי מוהר"ן - סי' נז אות ה)

סעודת שבת גבוה יותר מעבודת המלאכים

מה שבאים הצדיקים מעולם העליון לעוה"ז הוא משום דאין קידוש אלא במקום סעודה דכתי' (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בנ"י ולא בתוך המלאכים, אף שהם עומדים ומספרים תמיד כבוד אל וקדושתו. משום שלמעלה אין יצה"ר כמבואר בכל הספרים. וז"פ אין קידוש אלא במקום סעודה, היינו אצל בני אדם שהם אוכלים לשם קדושת שבת. ועבודה זו יותר גבוה מעבודת המלאכים וק"ל.

(תפארת שלמה, שבת קודש – בד"ה אמר רב ענן)

אכילה צער לנשמה חוץ משבת

שמעתי, כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, כי אכילה צער לנשמה והתענית לנוף, חוץ משבת ויום טוב.

(תפילה למשה - תהלים כט יא אות ו)

וידוע מספרי הקודש, שבשבת קודש כל הניצוצות שבמאכלים הם גבוהים מאד, ובקלות יש להם עליה, ובימים טובים וראשי חדשים אין להם כל כך עליה כמו בשבת קודש.

(מאור ושמש - פרשת שקלים הפטרה לשבת ור"ח בד"ה או)

גם ה'לכם' הוא קודש

בזוה"ק (ח"ב רה.) שבת יומא דנשמתא איהו, ולאו יומא דגופא כלל, ולכאורה אם כן איך אוכלים בו, אלא שבשבת קודש הרי גם האכילה היא ענין של קדושה ועבודת ה', וזה מאמר הכתוב (שמות לא, יד) 'ושמרתם את השבת כי קודש הוא לכם',

שבת בשבתן

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

למחר יהיה האות הזה - אות שב"ק, שהוא פדות הצלה והבדלה בין ישראל לעמים

ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה, וי"ל דהיינו מצות שבת, שאלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין, ומצות שבת הוא המבדיל בין ישראל לעמים שגוי ששבת חייב וכו' זהו בין עמי ובין עמך, והוא נקראת אות כמו שנאמר '**ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם**', וניתנה במרה, זהו שאמר '**למחר יהיה האות הזה**' היינו במרה, וזהו שהוא מרומז בפירוש רש"י ושמתי פדות שיבדיל וכו' היינו כמו שאנו אומרים בברכת הבדלה במוצאי שבת קודש 'המבדיל בין קודש לחול בין ישראל לעמים' וכו' והבן.

ובזה יונה אומרו ושמתי פדות לשון עבר, ולכאורה הוי ליה למימר ואשים פדות, להבא כמו שאמר למחר יהיה וכו'. **אלא דידוע משה תיקן להם במצרים את יום השבת לנוח, זה שאמר ושמתי פדות מכבר, אמנם במצוה ועומד לא היה עד שבאו למרה, זה ושאמר למחר יהיה האות הזה, היינו במצווה ועומד כמו שנאמר שם שם לו.**

(דברי ישראל)

ר"ל שגם ה'לכם' דהיינו הענינים הגופניים קודש הם, כי שבת יומא דנשמתא.

(תורת אמת, קאברין – שבת אות לד)

בירור הניצוצות ממאכלים אינו בשבת

כוונת האכילה להוציא הניצוצות הקדושים אינו בשבת, כמו שכתב בעץ החיים, שזה הוה כמו הבורר אוכל מתוך הפסולת, ובורר הוא אב מלאכה בשבת, רק כל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאי תליין, ולכך מצוה לאכול בשבת, שמהאוכל יצא מאכל, שעל ידי שבני ישראל אוכלים בשבת, הם ממשיכים שפע וברכה לעולם.

(תפארת שלמה – פרשת עקב בד"ה ואכלת)

ממאכלים נמשך שפע גשמי ומהזמירות שפע רוחני

ידוע זאת אשר בכח קדושת שבת קודש משפיעין ברכה, רוחניות וגשמיות, כי מתענוגי מאכלי שבת ממשיכין שפע גשמיות, וממה שמזמרין שירות ותשבחות של שבת ממשיכין שפע רוחניות, והוא תורה וגדולה במקום אחד.

(אמרי נעם – פרשת תולדות בד"ה א"י מה זה מהרת)

ולכן סעודת שבת נקרא סעודתא דמהימנותא, שע"י נמשך כל האכילות שבימי המעשה אל השורש. בשם מו"ז ז"ל כי כל תרומה ומעשר מניח הכח בהשיריים. כמו כן אכילת שבתות ויו"ט שנאמר עליהם זה השולחן אשר לפני ה' מביא יראה וקדושה לאכילות כל הימים. זה בבחי' המקום וזה בבחי' הזמן כמ"ש.

(שפת אמת – פרשת צו שנת תרנא)

סעודת לויתן הוא מה שישראל אכלו כבר בסעודת שבת ויום טוב והכנסת אורחים ושאר סעודות מצוה, זה המאכל יאכלו לעתיד.

(קדושת לוי – לקוטים בד"ה או יבואר ואכלתם [הד'])

שב"ק נקרא יום חמדתו, חמדת ימים אותו קראת (שמו"ע דשב"ק), שמסיר חמדת ותאוות כל ימי המעשה ומסייע להביאם

אל הקדושה, וג"כ מכח הביטול שנתבטל מאור שב"ק, וכאשר יבטל כח הגוף והחומר ממילא אכילתו אכילת ש"ק, וכל עניני חמדת עוה"ז המה בקדושה, וכל העונג שיש לו בשב"ק הוא מה שכל הדברים האלה מחזקים כחו להודות ולהלל בתו"ת, וע"ז נאמר (שמות טז, כה) ויאמר משה אכלוהו היום, היינו שתאכלו ותמשיכו לתוככם את מעלת וקדושת היום, כי שבח ושיר של יום השבת הוא שבו טוב להודות לד', וזה כל מעלת ושבח שב"ק והאכילה שלכם יהי' ג"כ למען שתוכלו להודות לד', וממילא מעלה ע"י האכילה הזאת כל התאוות וחמדת הזמן משׂשׂת ימי המעשה.

(ישמח ישראל - פרשת קדושים אות ג)

בשבת קודש נח"ר לפניו מהנאתינו הגשמית

בימות החול יש נחת רוח להשי"ת מהברכת המזון שמברכים אחר הסעודה, ואילו בשבת יש נח"ר להשי"ת, אף מהנאתינו הגשמית בשעת הסעודה.

(מחזה אברהם להגה"ק מבוטשאטש זיע"א חלק חזון למועד בשם הזוה"ק)

צדיק אוכל לשובע נפשו, שהאכילה דשבת אינה כשל חול לברר בירורים, כמ"ש ובטן רשעים תחסר (משלי יג, כה), ר"ל לברר ניצוצות מהקליפות הנקראים רשעים להוציא בלעם מבטנם, אבל בשבת בורר אסור, אלא האכילה היא כמ"ש רישי' דקרא צדיק אוכל לשובע נפשו ר"ל ע"י העונג באכילה ממשיך תענוג העליון ואז עולה המאכל ונכלל בתענוג העליון דאא"ס ואין זה בדרך בירור טוב מרע שזה אסור כנ"ל אלא דרך העלאה שמעלים הטוב למעלה יותר, וכנודע שיש ב' מיני בירורים א' בירור ראשון להפריד הטוב מהרע, ב' בירור שני שהטוב הנברר הנק' מ"ן מבררו מ"ד והוא ענין העלאה וע"ד בירור ב' הוא אכילה דשבת כו'.

(דרך מצותיך, מהצ"צ – מצות לא תבערו אש דף צ ע"א)

וישראל קדושים במה שמכינים א"ע בקדושתם ובתשובתם הם מורידים קדושת המן בתבשילם ובלחם.

(זכרון שמואל, תלמוד מקאזניץ-לובלין – פרשת בראשית עמוד יח)

✧ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ✧

חוזר ואוכל לכבוד שבת

הרה"ק רבי יאסעל'ע ראשקאבער זי"ע היה אומר להכין לו את המאכלים של סעודת שב"ק במדה כפולה, והיתה דרכו לאכול ב' פעמים מכל תבשיל, באומרו: ביז יעצט האבן מיר גיגעסן ווייל מ'איז געווען הונגעריג, און יעצט וועלן מיר עסן לכבוד שב"ק.

(מזקנים אתבונן - ח"א דף קעט)

מאכלי שבת בשולחן הטהור של הרה"ק מצאנז זי"ע

עובדא הוה אצל רביה"ק בעל הדברי חיים זי"ע, אשר המנהג היה שכל מאכל שהעלו על שולה"ט בשב"ק אפי' פעם אחת, היו מניחין על שולחנו מדי שבת בשבתו, ובימי זקנותו היה כמה וכמה מאכלים מונחים על שולחנו ולא אכל מהם. ופ"א היה רביה"ק דבוק בשרעפיו ורביה"ק מגארליץ שישב אצל שולחנו ראה עני אחד שהכיר בו שלא הכניס אוכל לפיו זמן רב, ונתן לו מהמרק שעל השולחן להחיות את נפשו הרעבה שאביו הק' לא אכל מזה כבר כמה שנים. תיכף לאחמ"כ התעורר הדברי חיים וביקש את המאכל אשר העניק בנו לעני זה, ורביה"ק מגארליץ נחרד ולא ידע לשית עצות בנפשו - אח"כ התבטא הרה"ק מגארליץ זי"ע ואמר בזה"ל: הבוכ"ע חנן אותי דעה - וקרא את העני ושאל אותו האיך היה המרק, ונענה העני ואמר החייתני ממש, וכששמע הדברי חיים את דברי העני נענה ושתק.

(זכרונם לברכה - מהדו"ב א' אדר עמוד מד)

ברכה שיהיו לו המאכלי שבת מבושמים

שמעתי מהרה"ח ר' שמעון רייך ע"ה, שפעם הי' רביה"ק מסאטמאר זי"ע על שבת קודש בעיר נייפעסט, ואמר לו הרה"ק מוהר"א מבעלזא זי"ע, שהיות שאתה תלמיד מהרב מסאטמאר, שלמד אצלו באורשיווע, לכן תיסע אליו על שבת קודש, ואמר לו שימסור לו פריסת שלום, און אז ער וואונטשט אים שהמאכלי שבת יהא לו מבושם.

(נועם שיח, סאלקא - דף קלא)

עונג שבת במאכלי שבת נמשך ממדריגת הבעה"ב ושמחתו בקדושת שבת

יהודי אחד שהיה מרבה בנסיעות לרגל מסחרו הגיע פעם בעש"ק לקאלמייא סמוך לכניסת השבת והספיק למצוא לו אכסניה ללינה אך לא למזון, הוא קיווה שבעת התפלה בביהמ"ד בודאי ימצא מאן דהוא שיזמינהו, ואכן בעת קבלת שבת ניגש אליו א' והזמינו לבוא אליו, אשר לפי חזות פניו הבין כי בביתו אין שוררת רחבות יתר, אבל הוא בעל צורה שיראתו ניכרת על פניו, ומשהזמינו בחמימות לבוא אליו נעתר להזמנתו.

בהכנסו לבית קטנה שבקצה העיר, ראה האורח שעל השלחן מונחים פמוטות דלים שבהם דלקו נרות קטנים, מפה פשוטה פרוסה על שתי חלות קטנות, וצלוחית קטנה המכילה יין, והבין מכך כי מהרבה גשמיות לא יהנה כאן, ברם הוא חש באור רוחני שהציפו וגרם לו קורת רוח רבה. והנה מיד לאחר ברכת 'גוט שבת' החל בעל הבית לזמר ולרקוד בהתלהבות ובשמחה רבה כשפניו בוערות כלפיד אש, הסוחר התפעל ממראה עיניו והרהר בלבו כי אם כך, הרי כבר השתלם לו להתגלגל לאכסניה זו.

לפני הקידוש התנצל בעל הבית כי יען שיש לו יין רק בצמצום על כן יתכוון לצאת ידי חובה באמירת הקידוש שלו, גם לפני נטילת ידים התנצל, כי אין לו לחם משנה למענו, לכן יבצעו יחד על הלחם משנה שיש לו. לאחר אכילת פרוסת המוציא שוב יצא בעל הבית בריקוד סוער ומרגש, בסיימו ביקש מזוגתו שתגיש דגים, ולפי בקשתו הביאה שתי צלחות שהכילו בעבלעך קטניות מבושלות. הוסיף בעל המספר באזני בעל שיחו ר' פייביש הרי אני נוסע הרבה בארץ ומזדמן לי לאכול סוגים שונים של דגים אבל טעם כל כך טוב של דגים כמו באותן הקטניות מעולם לא טעמתי.

בסיימו זימר בעל הבית 'כל מקדש' בנעימות שאין כמוה עד שהאברים כמעט נמוגו מרוב מתיקות. לאחר כמה זמירות נוספות ביקש שזוגתו תביא את המרק והנה הביאה מרק קטניות. שוב העיר האורח 'הרי כבר אכלתי כל מוני מרק, של עוף תרנגולת, של אווז, ושל תרנגול הודו, של כבש ושל עגל, אבל אף פעם לא נעמו לחכי כמו אותו מרק קטניות'. בתום אכילת המרק המשיך המארח בזמירות שירות ותשבחות להשי"ת ברוב שמחה וחדוה בדבקות עילאית עד כי אפשר היה לחוש בעין את נועם הנשמות עונג הרוחות ועדן הנפשות.

כאשר סיים ביקש להביא בשר, גם הפעם הביאה בעלת הבית שתי צלחות עם הבעבלעך הללו. וחזר בעל המעשה והדגיש, 'בנדודי הרבים הספקתי לאכול סוגי בשר לרוב, שונים ומשונים, אך לא טעמתי בהם אותו טעם נפלא שהרגשתי בקטניות הללו', הדבר הלך ונשנה גם בצימעס ובקיגל. ברם מלבד מההנאה הגשמית נהניתי פי כמה מההתרוממות הרוחנית בביתו של אותו יהודי. הנכם מבינים ר' פייביש, אם יהודי נוהג בדרך נשגבה כזו בשבת, אזי משפיעים מן השמים טעם כזה במאכלים שבביתו. אני מבקש מהשי"ת, שאזכה עוד להרגיש טעם כה נעים בשבת קודש כמו שחשתי באותה שבת. שנים חלפו מאז והתחוור לי מיהו אותו מארח, הלא הוא הרה"ק אהבת שלום מקאסוב זי"ע.

(כתר מלכות, קאסוב - עמוד מז)

זכות הוצאות הגליון

נתנדב ע"י ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר שלום יצחק וויינבערגער הי"ו

אב"י בקרית יואל יע"א

לע"נ זקינו הרה"ח ר' אהרן צבי ב"ר משה מאיר ז"ל

נלב"ע א' שבט

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרוות מכל יו"ח רב תענוג ונחת,
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וכל טוב סלה

הגאון רבי ברוך בער לייבאוויטץ זצ"ל

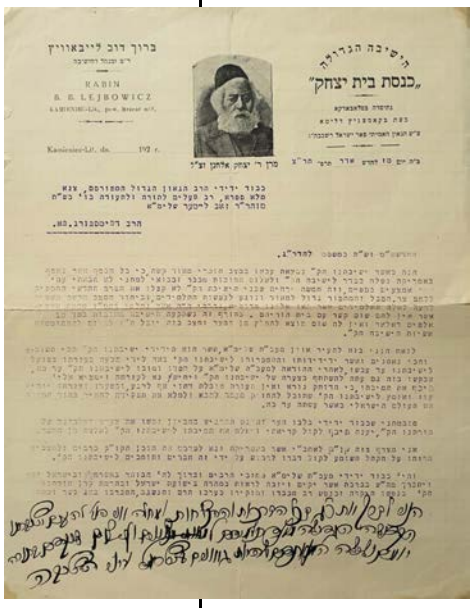
עדיף לשרת בצבא הפולני

פעם הגיע אחד מבחורי הישיבה אל רבי ברוך בער זצ"ל, וסיפר לו שקיבל צו גיוס לצבא הפולני, והי מאוד מודאג איך יצליח לשרוד שנתיים בצבא הפולני בגשמיות וברוחניות, לכן ביקש מרבי ברוך בער שייתן לו מכתב המלצה שיתנו לו לנסוע לארץ ישראל, ובכך ישתחרר צו הגיוס.

ולתדהמת הנאספים אמר לו רבי ברוך בער בתוקף: **"בשום אופן לא אתן לך מכתב המלצה לכך, בשום אופן"**, וסיפר שבשנה החולפת נתן מכתב המלצה לאחד מבני הישיבה שקיבל ג"כ צו גיוס לבא הפולני, ולא אכן השתחרר ונסע לארץ ישראל, ולאכזבתו וצערו של רבי ברוך בער שמע שאותו הבחור לדאבוננו לא הצליח לעמוד בניסיונות קבוצות הציונים וירד מ הדרך לא עלינו.

רבי ברוך בער אמר לאותו בחור: **"עדיף שתלך לצבא הפולני, ואנחנו נדאג לך מכאן, ונשלח לך חבילות מאכלים כשרים וכיוצא בזה, והשי"ת יעמוד לימינך שתעבור את התקופה בשלום, אבל לארץ ישראל אל הציונים אל תיסע"**, וכן היה הבחור נכנס בלית ברירה אל הצבא, ובמשך כל הזמן דאגו בשבילו בכל סוגי האופנים להקל מעליו את עול סבל הצבא, ולאחר שנתיים חזר הבחור שלם בגופו ותורתו.

הגזירה הנוראה ביותר הוא התחברות אל הציונים

ברוך דוב לייבאוויטץ
RABIN
B. B. LEJBOWICZ
„כנסת בית יצחק"

בשנת תרצ"ו כשאגודת ישראל בפולין חשבו להתחבר ביחד עת תנועות הציונות, בחשבם שיכול להיות טובה ללחום נגד גזירת הדת מלאי שנאת ישראל שנגזרו על ידי מלכות פולין, התנגד רבי ברוך בער נחרצות וכתב מכתב נלהבת נגד מהלך זה, וכותב בין השאר: **"ח"ו לעשות חיבור אל הפארטיי בעניין להשתדל עבור כלל ישראל, כי הוא גזירה שיותר גדולה מגזירות אחרות וכו', צריך להשמיע קולות בהעיתונים של היראים, וגם לעשות קול קורא ולהדביק ולהשליך בכל מקום לזעוק מרה על בעלי הפארטיין שרוצים למכור את כלל ישראל והתורה בשביל דברים פארטיינים אשר יסודתו ומקורו כפירה רח"ל, כמו שידוע כבר היטיב דבר זה ע"י רבותינו שבדור לפנינו זצוקללה"ה זיע"א, ואין מה להוסיף על דבריהם שהמה כגחלי אש"**.

באבוד רשעים

כשהציוני דיכטער ביאליק ימ"ש התפגר ומת, ובכל עולם הציונות ביכוי אותו ושרו לכבודו, דיבר מזה רבי ברוך בער בכאב באומרו: **"הם נותנים לו עכשיו כבוד גדול, ומאי בידינו לעשות?, באפשרותינו היא רק להתאנח!, אבל זה שצריכים אנו לדעת שאנחתינו היא בבחינה המבואר בגמ' (פ"ב עה:) "תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינם מחשבין (שיצא אש מהצדיקים וישרפו את הרשעים), אנחתינו לוקחת מהם את הכבוד"**.

הגה"ק בעל קדושת ציון מבאבוב זצ"ל

הגה"ק רבי בנציון האלבערשטאם זצ"ל הי"ד אבד"ק באבוב, קיבל את מלחמת הקודש נגד הציונות, בירושה מאת אביו הקדוש הרה"ק מהר"ש זי"ע, שלחם בכל עוז ותוקף נגד קליפת הציונים מעת היווסדה, וציווה להוריד את כל סממני המגן דוד שפיארו את בית מדרשו,

ובמכתבו כותב המהר"ש על פעילי חובבי ציון שרצו אז להשתלט על קהילות ישראל וכה כותב: **"הרשעים אינם יכולים להיחשב כפושעי ישראל כיוון שיצאו לגמרי מעדתישראל ואין להם חלק באלוקי ותורת ישראל".**

גם בנו אבד"ק באבוב בעל הקדושת ציון, השריש בקרב תלמידיו את האמונת האומן בביאת המשיח, והרבה ביאורים פירש בפסוקים ובמדרשים שלא להיגרר אחר כיתת הציונים ואין כאן המקום להאריך, רק נביא פירוש אחד בפסוק (מיכה ז טז) 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', בהקדם מ"ש חז"ל (סנהדרין צז.) שמשיח יבוא בהיסח הדעת, כשישראל יסיחו דעת מלחשוב ראודות הגאולה, זקיני הקדוש מצאנו

זי"ע אמר עד"ז בשם רבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע, שמשיח יבוא פתאום, בשעה שהחנוני עומד ועושה חשבונותיו, וסוחר היין עומד ומודד את יינו, פתאום ישמעו את הקול שבא משיח, [בשעת די געוועלבער וועט שטיין אין רעכענען אין זיין חשבונות ביך, אין דער מוזג וועט שטיין אין אין גיסן אין מעסטן וויין, פלוצלינג וועט מען הערן א קול אז משיח איז דא], ועל יסוד זה חיבר רבינו ז"ל זמר ידוע, כן היה במצרים, בני ישראל עמדו אצל היום ולא ידעו מה לעשות, וארבע כיתות נחלקו מה לעשות, פתאום כהרף עין בא הישועה מאת השי"ת, נטה ידך על הים ובקעהו, בלא הכנה מציד כלום, כך לעתיד לבוא אין אנו יודעים איך יבוא הישועה, ואיך נצא מהגלות, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל סוף הל' מלכים לא ידע אדם איך שיהיה עד שיהיה, אין אנו צריכים לעשות כיתות ולבקש עצות למהר את הגאולה ע"י קיבוץ גליות, וכו', אלא אנו צריכין לבטוח ולהישען ("אינגאנצן פארלאזן") על השי"ת שהוא יביא ישועה פתאומית באמצע יום מן הימים.

ובזה ביאר הכתוב 'כימי צאתך מארץ מצרים', כמו אז שיצאנו מארץ מצרים לא עשינו שום השתדלות כלום, ולא עשינו את הכנה לזה, ופתאום באה הישועה, 'אראנו נפלאות' כן בגאולה הזאת שאנו מחכים, יבוא משיח צדקינו פתאום, בלי שום השתדליות והכנה מעשיות מצידינו.

וכשהרב הראשי הציוני הר' קוק פתח את האניווערזיטעט בירושלים, התמרמר הקדושת ציון מאוד על טומאת והחרבת ירושלים וכמובא בקדושת ציון מועדים:

"הנה בעוה"ר גברה והצליחה ידי הפושעים בארצינו הק' והקימו להם אוניווערזיטעט בעיה"ק ירושלים על הר צופים, אשר לא היתה כזאת מעולם, ואם היה נעשית נבלה הזאת בארץ נכריה היתה גם כן לצרה ולפוקה וכדי בזיון וקצף על חילול כבוד שמו יתברך הנורא, כ"ש וק"ו בפלטרין של מלך שבאו זרים ויחללוה ויטמאו את הארץ, אמנם זאת נחמתינו בעניינו שזה סימן מובהק כי עת קץ ממשית ובא, והשי"ת יגאל אותנו בקרוב, דידוע כי טרם ביאת משיח צדקנו שהוא התגברות צד הקדושה, יתגבר צד השני למאוד, כי מאחר שהגאולה היא התגלות סיטרא דקדושה שאז יעביר ה' את רוח הטומאה מן הארץ וכו'".

המשך יבוא א"ה

פנימי תרכ"ט בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור גומלין אצל הגאון רבי שמעון יצחק שלעזינגער שליט"א

רב דק"ק קהל אנשי ירושלים בארה"ק – חבר הבי"ד ע"ה העדה החרדית ירושת"ו

בבית האכסניא – בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת לך לך תשפ"ב לפ"ק

רבינו שאל את בעל האכסניא הר"ר מרדכי שבתי ווערצבערגער חי"ו: ווען האסטו זיך ארויסגעצויגן דא אהער (בגלילת עיר קרית יואל)?

בעל אכסניא: נאך זומער, יעצט ממש...

רבינו: מאכסטו יעצט א חנוכת הבית דא?

בעל אכסניא: דער רב (הגרש"י) האט געזאגט מ'זאל נישט מאכן קיין גרויסע זאכן.

רבינו: דאס חייסט יא א גרויסע זאך, רש"י זאגט (בראשית כא, ח) ויעש אברהם משתה גדול, וואס חייסט משתה גדול? שמסובין בה גדולי הדור.

ביים ערוגת הבושם איז געווען ווען ער האט התונה געמאכט די טאכטער, (עם הגה"צ רבי אהרן זילבערשטיין ז"ל בן הגאון בעל מעשי למלך מווייטצען ז"ל, לימים שימש כאב"ד ור"מ ק"ק בעלעד יצ"ו) האט ער געלאדנט דעם זיידן ז"ל דעם קדושת יום טוב צו די התונה, ס'איז דא א בריוו ווי ער לאדנט איהם איין צו די התונה,[1] מאיזה סיבה איז דער קדושת יום טוב נישט געפארן צו די התונה קיין חוסטע, אבער ער איז געקומען צופארן אויף א שבע ברכות.

די סעודת שבע ברכות איז געווען נאכמיטאג, איז דארט געווארן א שאלה צי מ'דארף דאווענען מנחה קודם און נאכדעם מאכן די סעודה, האט דער זיידע דער קדושת יום טוב געזאגט אויף דעם אזא ווערטל, אז מ'זאל פרעגן דעם חוסטערר רב (הערוגת הבושם ז"ל) אויב ער האט צוגעגרייט א סעודה גדולה, דעמאלטם דארף מען דאווענען מנחה קודם אזוי ווי די הלכה איז.[2]

---

1 וז"ל ראשית המכתב: "לעת תשובת השנה, יבורך מן קדם מעונה, בברכות מי מנה, מתוך שמחה גילה דיצה ורנה, האדם הגדול בענקים, היה לראש פינה, ה"ה כ"ק הרב הגאון הצדיק המפורסם בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, מופת הדור והדרו, תפארת ישראל ועזרו, עמוד הימינו, פטיש החזק, נר ישראל, כקש"ת מוה"ר חנניא יו"ט ליפא ט"ב שליט"א האבדק"ק סיגוט יע"א עם כל המסתופפים בצל קדשו יצ"ו.

אודה השי"ת בכל לבב כי בחסדו הגדול הגיענו לתור כלולת בתי הבתולה הכלה מ' שרה יוכבד בת יזכל ת' עם ב"ג הבחור החריף המו"מ בתו"י מו"ה אהרן נ"י בן הרב הגאון מוה"ר ישעי' נ"י אבדק"ק ווייטצען יע"א אשר נחוג למז"ט בשטומ"צ ביום ג' פר' כי תבא ט"ו אלול הבעל"ט.

ובאתי בשורות אלו להעלות זכרונינו לטובה לפני הדרג"ק נ"י יועיל נא בטובו ובצדקתו לישא בעדינו רבה ותפילה לפני המרומם על כל ברכה ותהלה י"ש שאזכה לראות מהם נחת ושיהי' זיווגם עולה ואזכה אני וביתי לראות מהם דור ישרים זרע ברך שלשים גם רבעים ת"ח יראים ושלמים, וייתקיים בי ברכת גבר ירא ה' האמורות ע"י נעים זמירות ישראל אבי"ר.

והנני בזה לחלות פני הדרג"ק אנא תיקר נא נפשינו בעיניו לכבדינו נגד זקני עמנו להופיע אלנו הדרג"ק לקחת חבל בנעימים בשמחתינו, ואם אין יוצא בגיני יצא נא בגין הבחור החתן שהוא מתלמידיו של הדרג"ק הלא המה בבחינת בנים, ואם אזכה ליותרת הכבוד הזה אמרתי אך עשרתי מצאתי הון לי....

2 וז"ל הרמ"א בשו"ע או"ח (סימן רל"ב): הגה ויש חולקים וסבירא להו דסעודה קטנה מותר ואינו אסור רק בסעודת נשואין או מילה (טור בשם ר"ת), וי"א דאפילו סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה שרי (בעל המאור והג"מ פ"ק דשבת) וי"א דסעודה קטנה אפילו סמוך למנחה קטנה שרי (טור בשם ר"י). ונהגו להקל בשתי הסברות דהיינו בסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ובסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ואפשר הטעם משום דעכשיו קוראין לבית הכנסת לא חיישינן דלמא יפשע ולא יתפלל (אגודה פ"ק דשבת) (וע"ל סימן פ"ט) מיהו בסעודה גדולה יש להחמיר אפילו סמוך

איז מען געגאנגן פרעגן דעם ערוגת הבושם, האט ער געענטפערט "אוודאי האט מען אנגעגרייט א סעודה גדולה, רש"י זאגט דאך אין פרשת וירא דארט אין פסוק (בראשית כא, ח) ויעש אברהם משתה גדול, וואם מיינט א משתה גדול 'שהיו גדולי הדור מסובים בה', במילא אויב דער סיגוט'ער רב איז דא איז עס זיכער א משתה גדול..."

איז דא אויך אזוי, אז עס קומט אזא חשוב'ער גאסט (הגרש"י) איז א עס א גרויסע זאך, א משתה גדול.

הרה"ג ר' וואלף אהרן טעללער שליט"א מראשי מכצר הכוללים בקרית יואל: דער רב האט אסאך תלמידים ביי אונז אין כולל, אסאך יונגעלייט האבן זיך געלאזט פארהערן, ער האט געזאגט אסאך שיעורים אין כולל במשך פון די יארן.

וחציג הגרש"י לרבינו את בעל האכסניא שלו בבארא פארק הרבני הנגיד ר' יושע מרדכי שלעזינגער הי"ו מחשובי אנשי שלומינו בב"פ, שנתלווה אליו

הגרש"י: עם האט מיר געאהרט א קשיא אין קידוש לבנה, צוויי יאר נאכאנאנד איז מיר געווען שוועך די קשיא, און צוויי יאר שפעטער האב איך געמאכט אויפן זעלבן פלאץ קידוש לבנה, איז מיר עס דארט פארענטפערט געווארן. דער מגן אברהם זאגט א לשון 'לכל קשיא יש תירוץ', אזוי שטייט אין מגן אברהם אין סימן כ"ז.[3] דער רמ"א זאגט אין הלכות קידוש לבנה אז מ'פירט זיך ביי קידוש לבנה זאגט מען שלום עליכם פאר דריי אידן, פאר ראובן, פאר שמעון, פאר לוי. און אז מ'ענטפערט פאר אנדערע עליכם שלום, דארף מען שוין נישט זאגן שלום עליכם.

רבינו: 'ומשיב הוי כשואל' זאגט דער רמ"א דארט (סי' תכ"ו סעי' ב).[4]

הגרש"י: יא, אזוי זאגט דער רמ"א, אבער מ'פירט זיך נישט אזוי, כלל ישראל פירט זיך אז אפילו אויב כ'האב געענטפערט פאר דריי אידן עליכם שלום, זאגט מען נאכאמאל שלום עליכם. ס'איז באמת נישט אזא גרויסע קשיא, מ'מעג זאגן שלום עליכם, אבער מיר איז שוועך געווארן פשוט פארוואם פירט מען זיך נישט ווי דער רמ"א. דער חתם סופר זאגט דאך די מליצה 'ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א', עס איז געדרוקט אין שולחן ערוך אין אורח חיים, אין תכ"ט אויפן גליון.

און צוויי יאר שפעטער ביי קידוש לבנה איז מיר איינגעפאלן א תירוץ, ווייל אין בית יוסף שטייט, און אין פרישה און אין מגן אברהם, אז פארוואס זאגט מען שלום עליכם, ווייל מ'זאגט די פסוקים תפול עליהם אימתה ופחד, זעהט עס עפעס אוים ווי מ'זאגט ארויס קללות, פארדעם איז מען מדייק אז דאס וועט זיין אויף די אומות העולם, אבער אויף אייך אידן זאל זיין שלום עליכם.

רבינו: איך האב געקלערט דער טעם איז, ווייל די שלוחים וואם זענען ארויס געגאנגען מבשר זיין אז ס'איז ראש חודש, האט מען פאר די שלוחים געזאגט שלום עליכם.[5]

הגרש"י: יא יא, ס'איז דא עטליכע טעמים, אבער לויט ווי דער בית יוסף זאגט איז די פשוטע סיבה ווייל מ'זאגט תפול עליהם, זאגט מען שלום עליכם.

אין שולחן ערוך שטייט אין סימן כ' אז א ברכה וואם מ'איז נישט רגיל צו זאגן טאר מען נישט זאגן אויסנווייניג, מ'דארף דאס זאגן אינעווייניג, אמאליגע צייטן איז דאך נישט געווען קיין לעקטער, איז געווען א חזן וואם ער האט געזאגט בקול רם און אלע האבן מיטגעזאגט, און וועז מ'האט געהאלטן ביי דוד מלך ישראל חי וקים האבן אלע געהאלטן גלייך, און מ'האט געזאגט שלום עליכם עליכם שלום, און שוין, אבער היינט אז מ'האלט אינמיטן תפול עליהם אימתה ופחד שרייט יענער אריין שלום עליכם, זאגט ער עס נאכאמאל, דארף ער האבן א נייער שלום, און אז עס מאכט זיך שוין אז ער האט שוין געענדיגט זאגט מען שוין אויך וועגן לא פלוג, מ'קען שוין זאגן שלום עליכם. אבער

למנחה גדולה ואפי' אם התחיל קודם לכן כשמגיע מנחה קטנה והשעה עוברת צריך לקום ולהתפלל (טור וב"י בשם הפוסקים).

3 זהו החילוק בין קשיא לתיובתא, עי' בספ' הערוך ערך תיובתא.

4 הנה המקור לאמירת שלום עליכם ג' פעמים בקידוש לבנה הוא ממסכת סופרים (פרק כ הלכה ב) "ואומרים לחבירו ג' פעמים שלום, וילך לביתו בלב טוב", וכן כתב באור זרוע (הלכות ר"ח סי' תנו) "ואומר לחברו שלום עליך, שלום עליך, שלום עליך, וילך לביתו בלב טוב".

5 וכעין דבריו של מרן שליט"א עיי' בס' נר ערוך על ספר הערוך (ערך זה) מהגאון רבי יעקב שור זצ"ל שכתב בזה"ל: "...ועפ"י האמור נשכיל לדעת על נכון מה שקבעו בקידוש לבנה המאמרים כשם שאני רוקד כנגדך וכו' תפול עליהם אימתה ופחד וכו' דוד מלך ישראל וכו' שלום עליכם וכו' סימן טוב וכו', והיינו לפי המבואר בש"ס ר"ה הנ"ל שהיתה גזירת המלכות על קידוש החודש, וכשרצו לקדש החודש היו מקדשין בהסתר, והיו מעמידין שומרים להיות צופים אם לא יבואו האויבים אורבי המלך. ולזה כאשר באו לקדש היו השומרים מודיעים להם תחילה ברמז כשם שאני רוקד כנגדך וכו' לסימן שאין להם לחוש להאויבים, והאימה ופחד שהיו להם מביאת האויבים היו מהפכין בדרך קללה עליהם, תפול עליהם אימתה ופחד וכו', וכשקידשו החודש הודיעו להם בסימן דוד מלך ישראל וכו' שזה היה הסימן שקידשוהו כמבואר בש"ס ר"ה הנ"ל. וכשרצו לילך היו שואלין להם שלום עליכם מחשש אורבי המלך, והן משיבין עליכם שלום, ולזה היו מסיימים סימן טוב ומז"ט וכו' להיות כי היה נעשה ונתוודע רק בסימנים. וזה ג"כ המאמר קול דודי הנה זה בא וכו' לרמוז על השליח שהיה רץ ממהר לבשר להכמים שקידשו בי"ד החודש, ונכנסו בשלום ויצאו בשלום, והדבר קרוב לאמת לדעתי.

ס׳איז נישט אז מ׳האלט נישט ווי דער רמ״א, נאר אפילו לויטן רמ״א וויבאלד ער האלט אינמיטן תפול עליהם אימתה ופחד זאגט מען אריין שלום עליכם, און אז ער זאגט נאכאמאל די פסוקים, דארף מען האבן א נייער שלום עליכם.

דער רבי איז מסכים צו דעם?

רבינו: יא, ס׳קען זיין.

דער מהרי״ל (שו״ת סי׳ מ״ז) זאגט אז דאס האט מיט דעם, אז קידוש לבנה איז קבלת פני השכינה.[6]

הגרש״י: יא יא, פאר דעם וואונטשט מען זיך בשמחה, ס׳איז דא עטליכע טעמים דערויף.

רבינו: פון אר״י הק׳ שטייט אז דאס איז א ברכה פאר די לבנה, וועגן קיטרוג.[7]

דער בני יששכר (על חודש אדר מאמר ד׳) ברענגט דאס אראפ און ער זאגט אויך א טעם לויט דעם אר״י הק׳.[8]

הגרש״י: כ׳האב געזעהן א מורא׳דיגער חתם סופר אין סוף פרשת בראשית, אין תורת משה, ער ברענגט א קשיא, אין ב״ח שטייט די קשיא, אין מגן אברהם, אין טורי זהב, ער זאגט די אחרונים פרעגן די קשיא, יעדן טאג מאכט מען אינדערפרי א ברכה שלא עשני גוי, פארוואס מאכט מען בשלילה, מ׳האט געדארפט מאכן בחיובא, שעשני ישראל, נאר די גמרא זאגט דאך אין עירובין (דף יג:) נח לו לאדם שלא נברא, במילא אבער שלא עשני גוי קען מען זיכער מאכן, ווייל דער שוואכסטער איד איז בעסער ווי דער בעסטער גוי. פרעגט דער חתם סופר א קשיא, אז יעדן טאג ביים דאוונען, נאכן דאוונען זאגט מען ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, און דארטן איז דאך שוין יא א ברכה בחיובא, שבראנו לכבודו.

רבינו: ער זאגט אז ס׳איז א חילוק פארן דאוונען צי נאכן דאוונען.[9]

הגרש״י: יא, אזוי זאגט דער חתם סופר, פארן דאוונען איז נח לו שלא נברא, אבער נאכן דאוונען איז נח לו שנברא.

דער חתם סופר רעדט נישט פונעם רבי׳זם דאוונען... ער רעדט אפילו פון אזא דאוונען ווי איך, דאס איז אויך נח לו שנברא.

רבינו: דער רבי ר׳ שמעלקא זאגט דאך (הובא בנועם מגדים פ׳ בלק) אז פארוואס איז נח לו לאדם שלא נברא, זאגט דער מהרש״א (חידושי אגדות מכות כג:), ווייל נמנו וגמרו, מ׳האט געזעהן אז ס׳איז רבו לא תעשה על העשה, אבער אזוי ווי מחשבה טובה הקב״ה מצרפה למעשה, איז שוין דא צוויי מאל רמ״ח, קומט דאך אוים אז באמת איז נח לאדם שנברא.

הגרש״י: דער נצי״ב פרעגט א קשיא אויפן חתם סופר, שבת אוז יו״ט ביי מנחה זאגט מען פארן דאוונען ברוך אלקינו שבראנו לכבודו.

רבינו: מ׳האט דאך שוין געדאוונט שחרית...

הגרש״י: דער נצי״ב לייגט צו נאך א קשיא, אויב אזוי אויב מ׳וועט גיין מיטן ערשטן תירוץ אז מ׳האט שוין געדאוונט, וואלט דאך געדארפט זיין אז א בחור נאר דעם ערשטן טאג פון דרייצן יאר, זאל ער זאגן שלא עשנו גוי, און נאכדעם די גאנצע הונדערט און צוואנציג יאר האט ער דאך שוין געדאוונט, איז א גאנצע הונדערט און צוואנציג יאר זאל ער זאגן שעשני ישראל. איך דעם איז דער תירוץ אז ער האט זיך געלייגט שלאפן, איז דאך ווייטער אחד משישים במיתה, ער זאגט דאך נאכדעם המחזיר נשמות, איז שוין ווייטער נח לו שלא נברא.

האט א בחור׳ל צוריק געפרעגט, אויב אזוי, די וואס זיי דאוונען שבועות אינדערפרי ותיקין אוז זיי לייגן זיך נישט שלאפן, דעמאלטם וואלט מען דאך געדארפט מאכן שעשני ישראל. דער תירוץ איז אז מ׳קען נישט יעדן טאג טוישן די ברכה.

---

6 וז״ל המהרי״ל שם: ״וטעמי׳ הואיל ומצוה רבה עבדי דחשיב ליה כקבלת פני השכינה, ראוי לתת שלום זה לזה מתוך שמחה ולב טוב שקבלו פני השכינה״. וכעי״ז כתב המהר״ז בינגא הלכות ראש חודש (פ״ם מא): ״ומה שנותן שלום לחבירו מאחר שקבלו פני שכינה הוו להו פנים מאירים, ואיכא פנים חדשות, ולפנים חדשות נותנים שלום״.

7 עיי׳ באלי׳ רבה (שם) שכתב, ״בשו״ע מהר״י לוריא כתב לומר שלום עליכם ג׳ פעמים, כי מציאות הקיטרוג הראשון היה באומרה אי אפשר לשני מלכים וכו׳, לזה אומרים שלום עליכם שלא יהא עוד קיטרוג״, ע״ש. וכן הוא ב׳פרי עץ חיים׳ (שער יט פרק ג). ועיי׳ בשו״ת כתב סופר (או״ח סי׳ ל״ד) שהביא הדברים הנ״ל, וכתב דדבריו של האריז״ל ׳צריכים תבלין׳, וביאור באריכות הענין עפ״י דברי האריז״ל.

8 וז״ל אחר שהביא דברי האריז״ל הנ״ל בקצת הוספה: והנה למה אומרים דוקא ג׳ פעמים, נ״ל על פי מ״ש שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול (תהלים קיט קסה), נראה לפרש שהוא על דרך שאמרו רז״ל ימים שנים רבים שלשה (גיטין מו.), אם כן לשון רבוי מורה על מספר שלשה, וז״ש שלום רב לאוהבי תורתך, כשהשלום הוא ברבוי לחם היינו ג׳ פעמים, אז ואין למו מכשול, לכן אומרים בחידוש הלבנה (שכל המאורעות הם על יחה כי הוא הגלגל היותר קרוב אלינו) ג׳ פעמים שלום אז אין למו מכשול.

9 ז״ל החת״ס שם: ושוב אח״ז אמר שירו לה׳ שיר חדש מבני אדם, אעפ״י שסתמן נח להם שלא נברא, וע״כ מברכים שלא עשני גוי ואינו מברך שעשני ישראל אלא מברך על השלילות שלא עשני גוי מפני שנוח לו שלא נברא, כ״כ הב״ח (בסי׳ מ״ו) מ״מ שירו שיר חדש מחודש שהחסידים ואנשי מעשה יפה להם שעה א׳ בתורה ומע״ט בעה״ז מכל חיי העה״ב, אותם מברכים ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו שמברכי׳ על שבראם, והיינו שיר חדש ישמח ישראל בעושיו שעשאנו ושבראנו לכבודו.

רבינו: דער מדרש זאגט, ווען משה רבינו האט געהערט אנכי ה' אלקיך האט ער געמאכט די ברכה שלא עשני גוי, פארוואס האט ער געמאכט שלא עשני גוי? – עס איז דא אסאך תירוצים אויף די קשיא – די גמרא זאגט נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא, דער אויבערשטער האט דאך אבער יא באשאפן דעם מענטש, נאר אז מ'דינט דעם באשעפער מיט אכילה ושתיה אויך, ווערט דאך נתרבה אסאך מצוות יעדעם מאל, במילא קען מען שוין יא זאגן שבראנו לכבודו.

הגרש"י: מ'זאגט נאך פונעם צאנזער רב אז יו"ט האט ער געזאגט נאכ'ן דאוונען, ביז יעצט האט מען מקיים געווען דעם חציו לכם, יעצט גייט מקיים זיין דעם חציו לה'. ענליך צו דעם איז דא א טורי זהב אין אבן העזר אין סימן כ"ח, ער ברענגט פונעם רמב"ם, איך וויים נישט וואו איז דער רמב"ם, אבער דער טורי זהב ברענגט עס פון רמב"ם, "יש אוכל ושותה ומעדן נפשו ויש לו שכר כמו שמתענה", אויב מ'עסט צו האבן כח צו דינען דעם אויבערשטן.[10] איך מיין – פאר מיר עכ"פ – איז שוועריער צו עסן ווי צו פאסטן אויף דעם אופן, עסן נאר בלויז צו האבן כח צו דינען דעם רבונו של עולם, ויש לו שכר כמו שמתענה.

רבינו: די תלמידי בעל שם האבן שטארק געארבעט אויף דעם.[11]

הרוי"א: דער רבי דער ברך משה ברענגט די פאריגע וואך פון בית שמאול אחרו אויף די גמרא (ביצה טז) הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא, אז א מחוסר דעת עסט נאר צו קענען עסן, את האלקי"ם התהל"ך נ"ח, איז סופי תיבות חכ"ם, נח איז געווען א חכם אז די גאנצע עסן און טרונקען איז געווען פאר עבודת ה'.

רבינו: אין די גמרא (עירובין יג) שטייט נישט וועד ס'זאגט וואם, הללו אומרים נח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. צוויי און א האלב יאר האבן זיך געקריגט די בית שמאי מיט די בית הלל, די האבן געזאגט אזוי און די אנדערע האבן געזאגט אזוי, שטייט נישט וועד ס'האט געזאגט נח לו שנברא, און וועד האט געזאגט נח לו שלא נברא. איז די גמרא שטייט נישט. די וועלט נעמט אן אז די בית שמאי האלטן נח לו שלא נברא, און די בית הלל האלטן נח לו שנברא. די וועלט נעמט דאם אזוי אהן. בפשטות איז דאם וויייל אלעמאל איז די בית הלל לקולא און די בית שמאי זענען מחמיר. אבער על כל פנים, די וועלט נעמט אזוי אהן אז די בית הלל האלטן נח לו שנברא. די בית הלל איז עבודת ה' מאהבה, און די בית שמאי איז עבודת ה' מיראה, אזוי ווערט געברענגט.

ס'שטייט אין ייטב פנים (לפרשת החודש אות א), און ס'שטייט אין דברי יואל (פ' אחרי עמוד לב), און ס'שטייט אין עצי חיים (ח"ב פ' מצורע, י"ג מדות אות יא) אויך, אלע דריי זאגן די זעלבע זאך, אז דער מהרש"א זאגט דאך פארוואס איז נח לו שלא נברא, וויייל ס'איז נתרבה די לא תעשה'ס אויף די עשה, און אויף די לא תעשה קומט זיך עונש, און אויף די עשה קומט זיך שכר. אבער אז מ'טוט תשובה מאהבה ווערט דאך פון זדונות זכויות, קומט זיך שוין שכר אויף די לא תעשה'ס אויך. איז שוין נח לו שנברא משלא נברא. קומט אויס אז די בית שמאי וואם זייער עבודה איז געווען א בחינה פון יראה, איז דאך נישט געווארן פון די זדונות קיין זכויות, במילא ביי זיי איז געבליבן נח לו שלא נברא, אבער די בית הלל וואם זייער עבודה איז געווען חסד און אהבה, ווערט עם דאך זכויות, במילא איז טאקע אזוי לויט די בית הלל נח לו שנברא. האלטן די בית הלל נח לו שנברא.

הגרש"י: אויף דעם איז דא די עצה פון די גמרא, יפשפש במעשיו, ימשמש במעשיו, אז ער טוט תשובה מאהבה.

רבינו: אזוי טייטשן זיי, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ער זאל תשובה טוהן. אזוי ווי כ'האב פריער געזאגט דאם שטייט אין עצי חיים, ס'שטייט אין דברי יואל, און ס'שטייט נאך אין ייטב פנים.

דארף מען אבער זוכה זיין תשובה מאהבה, איז שבת שטייט דאך פון רבי'ן פון לובלין, א גאנצע וואך איז עבודת ה' מיראה און שבת איז עבודת ה' מאהבה. דער עטרת צבי האט געזאגט אז שב"ת איז בגימטריא 'אהבה בכל לב,

---

10 וז"ל הטו"ז: ...ודכוותיה מצינו שכתב הרמב"ם על פסוק בכל דרכיך דעהו דהיינו מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו כדי שיהיה ברי וחזק לעבודת השי"ת יש לו שכר כמו שמתענה, ודברים אלו אסמכתא אקרי שוא לכם משכימי קום וכו', דהיינו שיש ת"ח מנדדין שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה ויש ת"ח שישינים הרבה כדי שיהיה להם כח החזק וזריזות לב לעסוק בתורה ובאמת יכול ללמוד בשעה א' מה שזה מצטער ועוסק בשני שעות ובודאי שניהם יש להם שכר בשוה, ע"כ אמר שוא לכם דהיינו בהנם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר ומאחרי שבת בלילי וממעטים שנתם זה בהנם כי כן יתן ה' לידידו שינה דהיינו מי שישן הרבה כדי שיהיה מוחו בתורה נותן לו הקב"ה חלקו בתורה כמו אותו שממעט בשינה ומצטער עצמו כי הכל הולך אחר המחשבה...

ויש שמציינים מקור לזה ברמב"ם בהלכות דעות (פ"ג ה"ג) דהרמב"ם שם מביא וז"ל: ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק כדי שתחי' נפשו ישרה לדעת את ה' וכו', נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד, אפילו בשעה שנושא ונותן מפני שמחשבתו בכל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה' וכו' והוא שאמר שלמה בחכמתו בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך עכדה"ק.

11 עיין בספר "נפלאות הרבי" (אות ר"ג) כתב שהרה"ק מאפטא זיע"א ראה פעם את רבינו הט"ז בחלום, ושאלו אם היה דרך הבעש"ט בימיו, ואמר לו הט"ז, היו יחידי סגולה, ומהם הייתי, ורמזתי באבן העזר סימן כ"ה על פסוק שוא לכם משכימי קום, ע"ש.

אהבה בכל נפש, אהבה בכל מאד'. און שב"ת איז דאך ראשי תיבות ש'בת ב'ז ת'שוב. איז דאך שבת תשובה מאהבה. במילא קומט אוים אז מ'פרעגט ווי אזוי מ'קען זאגן שבת נאכמיטאג נאך פאר שמונה עשרה שבראנו לכבודו, ווייל שבת קען מען יא זאגן, ווייל ס'איז נח לו שנברא.

הגרש"י: שבת איז א צייט וואס מ'האט א נשמה יתירה, דער רבי האט פריער געזאגט, אז די אכילה וועלט אויך א מצוה, מיט דעם פארשטייט מען אז רש"י זאגט (ביצה טז.) וואס איז א נשמה יתירה? צו קענען עסן מער. וועגן דעם דארף מען די נשמה יתירה צו קענען עסן מער? נאר ווי דער רבי האט פריער געזאגט אז די אכילה ושתיה וועלט מצוה, האט מען געגעבן א נשמה יתירה צו קענען מוסיף זיין באכילה.

רבינו: יא, ס'איז אן אינטערסאנטע רש"י דארט, רש"י זאגט 'אוכל ושותה ואין נפשו קצה עליו', אז דער נפש האלט דאס אוים.

הרוי"א: אין סוף עירובין (דף פב:) ביי דעם שיעור פון עירובי תחומין, איז דא א מחלוקת צי מ'עסט שבת מער, א מחלוקת רבי מאיר מיט רבי יהודה צי מ'צוטיילט די דריי סעודות אויף קלענער.

רבינו: תלמידי חכמים דארפן שבת עסן מער, און בעלי בתים דארפן שבת לערנען מער.

הגרש"י: אז מ'רעדט פון נשמה יתירה, אין מעבר יבק שטייט א חידוש, אז אינעם טאג פון א ברית, דער טאטע און דער סנדק און דער מוהל האבן א נשמה יתירה, אזוי שטייט.[12] כ'האב אמאל געפרעגט הגאון רבי מאיר בראנדסדארפער (חבר הבידי"צ העדה החרדית בירושלים עיה"ק) – ער איז דאך געווען א מוהל – אויב ער האט שוין א גאנצע וואך א נשמה יתירה, וואס איז מיט שבת, האב איך אים געזאגט, דארף מען זאגן אז שבת האט דער רב א נשמה יתירה קענן א גאנצע וואך. ער האט אזוי געשמייכלט, ער האט אזוי הנאה געהאט.

א' הנוכחים: יו"ט איז א מחלוקת וועגן שמעקן בשמים.

רבינו: אין ערבי פסחים (פסחים קב:), תוספות קריגט דארט מיטן רשב"ם,[13] דער רשב"ם זאגט אז יום טוב איז אויך דא א נשמה יתירה.[14]

יעדער איינער האט שבת א נשמה יתירה לויט זיין נשמה אינדערוואכן, יעדער לפי ערכו ובחינתו.[15]

על כל פנים, צו תשובה טוהן שבת תשובה מאהבה, סוף כל סוף איז עם דאך שווער, אבער ס'איז דא א ישמח משה, דער ישמח משה זאגט (פ' האזינו, עה"פ ארפא משובתם וגו') אז תשובה ברבים האט א כח פון תשובה מאהבה. שטעלט זיך די שאלה וויפיל איז ברבים? וויפיל דארף דאס זיין א רבים? אין עצי חיים (פ' ברכה הלק הדרוש) זאגט דער זיידע ז"ל אז צוויי איז אויך שוין א רבים, ער ברענגט אראפ א ש"ך (סי' קמ"א) אז רבים הייסט צוויי.

הגרש"י: ביי קידוש לבנה וועלט דערמאנט אז דריי קען מען שוין, הייסט שוין א רבים.

רבינו: ער ברענגט א ש"ך אז צוויי הייסט שוין אויך א רבים.

הגרש"י: אין די גמרא איז דא א לשון מיעוט רבים שלשה.

רבינו: ביי טומאה, דארט שטייט 'ימים רבים', דרשנ'ט מען 'מיעוט ימים שנים, מיעוט רבים שלשה' (עי' מדרש תנחומה פ' טהרה אות ז).

אין גיטין (מז.) זאגט אויך די גמרא דארט ביי קידוש השם.[16] אבער עכ"פ קומט אוים, שבת אז א איד האט א נשמה יתירה, אז א איד טוט תשובה שבת, איז דאך צוויי נשמות, קען ער שוין טוהן תשובה מאהבה, קען ער שוין זאגן ברוך אלקינו שבראנו לכבודו.

הגרש"י: אז מ'קומט צום רבי'ן אויף שבת איז מען זיכער צוויי. קען מען זיכער טוהן תשובה מאהבה.

רבינו: און די גמרא זאגט דאך אז אן ארץ ישראל'דיגער איז כתרי מינן, איז דאך א ארץ ישראל'דיגער איד איינם ווי צוויי..., איז עם זיכער א רבים...

המשך השיחה בשבוע הבא בעז"ה

---

12 כ"כ בס' מעבר יבק (עתר עץ הקטרת פרק ה' מתלמידי הרמ"ע מפאאו זי"ע) וז"ל: וכל העם ההולכים לברית מילה הם כמקבלים פני שכינה הבאה להוסיף מאורה על המטפלים במצוה ההיא, ויש להם תוספת נשמה גם כן, לכן אמרו שיום טוב שלהם הוא, כמו שביום טוב יש נשמה יתירה, ולכן חייבים העם לעמוד בעמידה בשעת המילה.

13 עי' שם לשון הרשב"ם שכתב: "ומה שאין נותנין האמוראין סימן לבשמים לפי שאין מברכין על הבשמים ביו"ט, שהרי גם ביו"ט יש לנו נשמה יתירה כשבת". ועי' שם לשון התוס' שהולק: "ומה שאין מזכיר בשמים פירש רשב"ם דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה, וביום טוב נמי איכא נשמה יתירה. וקשה דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים, לכך נראה דביום טוב ליכא נשמה יתירה, והכא אין מזכיר בשמים משום דשמחת יום טוב ואכילה ושתיה מועיל כמו בשמים, ויש טעמים לא נכונים וזה הטעם נכון ועיקר".

14 ועי' בקדושת לוי לפסח ובברך משה פ' אמור (דף רב) מה שכתוב בזה.

15 ועי' בדברי יואל פ' בהעלותך (עמוד רמה) מ"ש עפי"ד בראשית חכמה בזה, ומרן ז"ל מפרש בזה מאמר חכז"ל (ביצה ט"ז) כיון ששבת ויו"ט אבדה נפש, ועוד מאמרי חכז"ל כדרכו בקודש.

16 וז"ל הגמ' שם: "וכמה רבים, רב נחמן אמר ג' ר' יצחק אמר עשרה, רב נחמן אמר ג', ימים ב' רבים ג', רבי יצחק אמר עשרה דכתיב עדה".

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

סעודת רעוא דרעווין שב"ק פר' שמות תשפ"ב לפ"ק

בעיירת הנופש פאלם ספרינגס יע"א

מיר געפינען די וואך אין די סדרה ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה, זאגט רש"י מה אני חשוב לדבר עם המלכים. וכי אוציא את בני ישראל, אפילו איך בין חשוב, מה זכו ישראל לעשות להם נס, ארויסצונעמען פון מצרים. האט דער אייבערשטער געענטפערט כי אהיה עמך, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך מקבל זיין די תורה, אין זכות פון מתן תורה.

כ'האב געקלערט ס'קען זיין פשט השי"ת האט געזאגט פאר משה רבינו כי אהיה עמך, דורשי רשימות זאגן 'אהיה עמך' איז בגימטריא מקוה.

קען זיין אזוי, שטיי מיר יעצט אין די ימי השובבי"ם, שוין אדורכגעגאנגען איין וואך פון די ימי השובבי"ם, די פסוק זאגט שובו בנים שובבי"ם, דער אר"י הקדוש זאגט די פרשיות וואס מ'ליינט יעצט פון גאולת ישראל - פון גלות ישראל אין מצרים, ווי דער אייבערשטער האט זיך מרחם געווען ארויסגענומען כלל ישראל פון מצרים, זענען מסוגל, ס'איז געהויבענע טעג, ס'איז ימי התשובה, מ'זאל קענען מתקן זיין וואס מ'האט פוגם געווען, וואס מ'האט חוטא געווען וואס מ'האט זיך נישט אויפגעפירט ערליך, בפרט אין עניני קדושה, איז א זמן מוכשר תשובה צו טוהן מתקן זיין די כתמי עונות, אויסצוואשן די נשמה פארן ייליגן באשעפער.

כ'האב געקלערט דער ענין איז אזוי, מ'ליינט די וואך **אין די סדרה ביי משה רבינו, בת פרעה האט ארויסגענומען משה, זי האט א נאמען געגעבן משה כי מן המים משיתהו, מ'פרעגט די קשיא ער וואלט געדארפט וועז הייסן משוי כי מן המים משיתהו, אז מ'האט משה רבינו ארויסגענומען פון וואסער האט ער געדארפט הייסן משוי, וואס מ'האט אים ארויס געצויגן פון וואסער, ער האט אבער געהייסן משה כי מן המים משיתהו.**

נאר כ'האב געקלערט ס'קען זיין, שטייט פון ערשטן בעלזער רב ז"ל ותפתח ותראהו זי האט אים געזעהן, זי האט געעפנט די תיבת גומא ותחמול עליו, פרעגט דער בעלזער רב ז"ל, ווי איז דאס א מציאות, פרעה דער גרויסער רשע דער גרויסער אכזר, געט ארויס א ביטערע גזירה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אזא מין אכזריות וואס פרעה איז געווען א אכזר אויף אידישע קינדער, און זיין טאכטער ותחמול עליו, זי זעהט א אידיש קינד באקומט זי רחמנות, וואס דאס איז דאך באמת א מדה פון זרע אברהם אבינו, רחמנים ביישנים גומלי חסדים, ותחמול עליו זי האט רחמנות געהאט, דאס איז א מדה קדושה, ווי קומט זיך צו בת פרעה א בת פון אזא טמא, זי זאלן האבן אזא הייליגע מדה, וואס איז מיוחד פאר די קינדער פון אברהם אבינו.

נאר זאגט דער בעלזער רב, זי האט געעפנט די תיבת גומא ותראה את הילד, זי האט אנגעקוקט משה רבינו, אז מ'קוקט אן די צורה פון משה רבינו, איז אריינגעקומען אין איר אזא מין געוואלדיגע קדושה, בראיה בעלמא קנה, בלויז מיטן אנקוקן משה רבינו אלץ קינד, אזא גוף קדוש פון משה רבינו, אז זי האט אנגעקוקט, האט איר אנגעכאפט אזא מדה טובה, ותחמול, האט זי באקומען א מדת רחמנות, אזא הייליגע מדה, דאס איז געקומען פון דעם וואס זי האט אנגעקוקט, א ראיה פון אנקוקן א צדיק, דאס איז גורם א התעלות אין קדושה, ותחמול עליו, האט זי רחמנות באקומען, פון די איין רגע אנקוקן א צדיק איז מען זיך קונה אזא מדה שלימה א מדה טובה פון רחמנות, א אידישע מדה וואס בת פרעה האט דאס זוכה געווען בראיה בעלמא.

מ'קען זיך אראפלערנען פון דעם א מוסר השכל וואס מיינט א ראיה, מ'קוקט און מ'זעהט, מ'זעהט אז מ'קוקט אן א דבר קדוש, מ'קוקט אן פני צדיק, וואס דאס איז גורם, אין א

רגע כמימרא האט דאס גורם געווען אזא מין התהפכות, בת פרעה פון אזא רשע פון א גרויסן אכזר, ס׳לאזט זיך נישט זאגן דאס אכזריות עד אין שיעור פון אזא רשע, זי האט אבער אנגענקוקט אזא צדיק ווי משה רבינו וואס דאס האט געהאט א געוואלדיגע השפעה קדושה, אין איין רגע איז זי געווארן נתהפך לאיש אחר, ותחמול עליו, האט זי באקומען א מדה טובה מדת רחמנות, מ׳קען זיך אראפלערנען א מוסר השכל.

דער פעטער ז״ל זאגט אין דברי יואל פרשת תרומה, ברענגט ער אראפ, הרהורי עבירה קשה מעבירה, ווי איז דאס שייך צו זאגן הרהורי עבירה איז קשה מעבירה, ברענגט ער אראפ עטליכע אופנים, אין אופן זאגט ער, אן עבירה חלילה מיט א מעשה, א איד האט אין זיך א רתת דקדושה, אז ער זאל צוקומען צו טוהן א מעשה, כאפט אים אן א אימה און א פחד, אזויפיל האט ער יראת שמים, ס׳לאזט אים נישט, ס׳שטערט אים ער זאל טון אן עבירה במעשים, האלט ער זיך צוריק, אבער א הרהור עבירה דאס דאכט זיך, ס׳לויפט אים דורך אין די מחשבה לא פעלתי און, איך טוה גארנישט, ס׳איז בלויז א הרהור, ממילא איז מען זיך מיקל אז דאס איז גארנישט, איז הרהורי עבירה קשה ווי נזהר צו זיין פון עבירה עצמו, ווייל פון עבירה אליינס איז מען זיך נאך מונע, הגם ס׳איז דא התגברות היצר, אבער א איד קען זיך מתגבר זיין אויפן יצר הרע, אבער ווען ס׳קומט צו הרהורי עבירה וועלט מען נעבעך נכשל, איז דאס קשה מעבירה, ס׳איז אסאך שווערער נזהר צו זיין ערלך אפגעהיטן.

די זעלבע א ראיה אסורה, ס׳דאכט זיך א ראיה אסורה ס׳איז גארנישט - אבער ס׳איז דאך עין רואה והלב חומד - א ראיה אסורה איז א לאו דאורייתא, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם דאס איז א לא תעשה אויף א ראיה אסורה, אבער פאר א מענטש דאכט זיך אז א ראיה דאס איז בלויז א בליק, ס׳איז גארנישט, לא פעלתי און, איך טוה גארנישט, ממילא דאס ברענגט אז אידן וועלט נעבעך נכשל אין ראיות אסורות פעם אחר פעם, וויל ס׳דאכט זיך אז ס׳איז גארנישט, עבר ושנה נעשה לו כהיתר.

אבער אז מ׳קוקט אן די פרשה די וואך, מ׳זעהט וואס איז געשען מיט בת פרעה, פון איין בליק, זי האט געזעהן, ותחמול עליו, דורך א ראיה אויף א דבר קדוש, איז זי נהפך געווען לאיש אחר, די זעלבע זאך איז חלילה אז מ׳קוקט א ראיה אסורה, וועלט מען נעבעך נהפך לאיש אחר לגריעותא רח״ל, כאטשיג דער יצר הרע רעדט איין אז דאס איז גארנישט, דאס איז בלויז א ראיה, זעהט מען פון די פרשה פון די וואך וואס מיינט א ראיה, וואס מיינט א בליק, איין רגע אז מ׳פארקוקט זיך, איין רגע אז מ׳וועלט נכשל אין ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וואספארא געוואלדיגע השפעה לגריעותא דאס האט אויף א מענטש, מ׳וועלט איבערגעקעלט לאיש אחר, והחי יתן אל לבו וועלן מ׳ליינט די פרשה.

כ׳האב געקלערט משה רבינו האט געהייסן משה כי מן המים משיתהו, ס׳איז נעבעך דא אידן וואס דערטרענקן זיך אין מים הזידונים, זיי וועלן נכשל אין ראיות אסורות, ס׳דאכט זיך זיי איינמאל און נאכאמאל ער טוט נישט גארנישט, ער זינקט אבער אין מים הזידונים דורך די ראיה אסורה וואס איז פוגם אין די נשמה וואס איז א חלק אלוה ממעל, מען קען זיך נעמען א מוסר השכל מ׳זעהט פון בת פרעה וואס א ראיה מיינט, האט זי א נאמען געגעבן משה כי מן המים משיתהו, מיינט מען נישט וואס מ׳האט משה רבינו ארויסגעשלעפט פון וואסער, נאר כי מן המים משיתהו מ׳שלעפט ארויס אידישע קינדער, אז מ׳קוקט משה רבינו, ווי אזוי ס׳איז געווען ותפתח ותראהו, מ׳זעהט וואס א ראיה איז גורם, לערנט מען זיך אפ פון דעם א מוסר השכל, כי מן המים משיתהו, אסאך אידישע קינדער וועלט ארויסגעצויגן פון מים הזידונים.

ס׳איז יעצט דער זמן פון ימי השובבי״ם, והחי יתן אל לבו, מ׳זאל זיך מאכן גדרים וסייגים אין עניני קדושה, אכטונג צו געבן אויף די אויגן, אכטונג צו געבן אויף די מחשבות, האבן ריינע מחשבות, אז מ׳זאל זוכה זיין כי מן המים משיתהו, מ׳זאל ארויסגעצויגן ווערן פון די מים הזידונים, דעם עון וואס מ׳איז נעבעך נכשל געווארן אינעם עבר, דער איבערשטער זאל העלפן ארויסגעצויגן צו ווערן, ניצול צו ווערן פון די מים הזידונים, זיך מאכן גדרים וסייגים, זיין קדושים תהיו הוי פרושים מעריות, מכל וכל, מדיבור ומעשה וממחשבה.

עכ״פ אונז שטייען מיר יעצט אין ימי השובבי״ם וואס איז א זמן מוכשר תשובה צו טון, מ׳זאל זוכה זיין מתקן זיין די כתמי עונות זיך אויסצוואשן די נשמה וואס איז נעבעך נכשל געווען אין עבירות חמורות, אין הרהורים, און אין ראיות.

משה רבינו האט געזאגט מי אנכי כי אלך אל פרעה, האט דער איבערשטער געזאגט כי אהיה עמך, השי״ת וועט זיין, דער טאטע ז״ל ברענגט אראפ אין ברך משה מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב״ה מטהר את ישראל, וואס איז דאס א דמיון מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב״ה מטהר את ישראל. נאר קען זיין אזוי דער מדרש זאגט פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, דער אייבערשטער וועט עפענען א פתח, א געוואלדיגע גרויסע פתח, דער אייבערשטער זאגט פתחו לי פתח כפתחו של מחט, א קליינע פתח, ואני, דער אייבערשטער איז דא סייעתא דשמיא, אז א איד טוט

תשובה בלויז מיט א קליינעם פתח, ער עפנט א פתח פון זיך אליינס, העלפט אים דער אייבערשטער, ער טוט תשובה קען זוכה זיין צו א פתח גדול כפתחו של אולם.

מ׳זעהט מה מקוה, מ׳דארף משיק זיין איין מקוה פונעם אנדערן מקוה, די הלכה איז ס׳איז געניג כחוט השערה, השקה כחוט השערה איז געניג. אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל מי מטהר אתכם אביכם שבשמים, ואומר מקוה ישראל ה׳, מה מקוה מטהר את הטמאים, בלויז מיט א השקה כחוט השערה, אף הקב״ה מטהר את ישראל, ווען א איד האט די זכיה ער טוט תשובה ער עפנט א פתח כפתחו של מחט, העלפט אים דער אייבערשטער מיט א געוואלדיגע כח, ער עפנט אויף א פתח פתח גדול, ער קען תשובה טוהן א גרויסע תשובה.

מ׳קען זיך אראפלערנען פון דעם א מוסר השכל וואס מיינט א ראיה, מ׳קוקט און מ׳זעהט, מ׳זעהט או מ׳קוקט אן א דבר קדוש, מ׳קוקט אן פני צדיק, וואס דאס איז גורם, אין א רגע כמימרא האט דאס גורם געווען אזא מין התהפכות, בת פרעה פון אזא רשע פון א גרויסן אכזר, ס׳לאזט זיך נישט זאגן דאס אכזריות עד אין שישור פון אזא רשע, זי האט אבער אנגעקוקט אזא צדיק ווי משה רבינו וואס דאס האט געהאט א געוואלדיגע השפעה קדושה, אין איין רגע איז זי געווארן נתהפך לאיש אחר, ותחמול עליו, האט זי באקומען א מדה טובה מדת רחמנות, מ׳קען זיך אראפלערנען א מוסר השכל.

דאס געט דברי חיזוק פאר יעדן איינציגן איד, מ׳שטייט אין די ימי השובבי״ם, ס׳איז מסוגל פאר תשובה, שטייט מבואר אין זוה״ק די חומר העון עד כדי כך איין פלאץ שטייט אין זוה״ק ס׳נוצט נישט קיין תשובה, א צווייטע מקום איז דא ווי דער זוה״ק איז מיקל אביסל א תיובתא סגי, א גרויסע תשובה, א שטארקע תשובה, דאס נוצט אויף דעם חטא, כאפט אן א אימה און א פחד הלוואי מ׳זאל זוכה זיין צו א תשובה מועטת, הלוואי מ׳זאל זוכה זיין צו א תשובה כחודו של מחט, מ׳איז אזוי נעבעך פארזינקען מ׳דארף האבן א פתח של תשובה מ׳זאל זוכה זיין, מ׳דארף האבן געוואלדיגע סייעתא דשמיא אז מ׳זאל זוכה זיין צו פתח כחודו של מחט, דער זוה״ק זאגט אז מ׳דארף תשובה טון א תיובתא סגי, כאפט אן אימה און א פחד ווי אזוי קען א איד זוכה זיין צו א תיובתא סגי, צו א געוואלדיגע גרויסע שטארקע תשובה, נאר לענינו קען מען פארשטיין, אז א איד טוט תשובה א פתח כחודו של מחט, ער טוט תשובה אביסל, א תשובה כל דהו, אביסל איז ער זיך משים אל הלב, ער הייבט אן מיט אביסל התבוננות, ער טראכט אריין, ער איז זיך משים אל הלב וואס מ׳האט חוטא געווען אלע זיינע יארן אלע זיינע מעשים, אלע דיבורים, אלע מחשבות ווי אזוי מ׳האט זיך נישט אכטונג געגעבן און ער טראכט אריין ער האט זיך פארשמירט די נשמה, אויף א געוואלדיגן אופן - באופן נורא ואיום, מ׳דארף זעהן מתקן זיין, מ׳איז זיך משים אל הלב, ער איז זוכה תשובה צו טוהן א חרטה אויפן עבר, און קבלה טובה אויפן עתיד, ער איז זיך מתחרט וואס ער האט געטון, ער איז זיך מקבל מכאן ואילך זיך אכטונג צו געבן, מכאן ואילך צו זיין אפגעהיטן, זיך אפהיטן די אויגן, ער וועט זיך אכטונג געבן די מחשבות, און כש״כ אויף א דיבור און אויף א מעשה אוודאי און אוודאי, אפילו ס׳איז א קליינע אופן אויף א שוואכן אופן, פתחו לי פתח כחודו של מחט, איז ער זוכה אז הקב״ה איז מסייע, הבא לטהר מסייעין אותו, הקב״ה איז מסייע ער עפנט אים א פתח כפתחו של אולם, אז הקב״ה עפנט א פתח גדול דעמאלטס קען מען זוכה זיין צו א תיובתא סגי, הגם מצד עצמו האט ער נאר תשובה געטן א תשובה מועטת, אבער אז מ׳טוט תשובה אפילו כל שהוא איז דא א הבטחה מה מקוה מטהר את הטמאים, השקה כל שהו, אף הקב״ה מטהר את ישראל, אויב ס׳איז דא א תשובה מועטת א כל שהוא, איז הקב״ה מטהר את ישראל ער עפנט אויף א פתח כקרוניות, גרויסע קרניות קענען אריינפארן, א געוואלדיגע בריטע גרויסע פתח, אזוי קען מען זוכה זיין צו תיובתא סגי, צו א געוואלדיגן גרויסע תשובה. דאס איז געוואלדיגע חיזוק פארן יעדן איד, אז אויב מ׳איז זוכה תשובה צו טון אפילו א תשובה כל שהוא, איז א הקב״ה מסייע, הקב״ה העלפט צו און ברענגט מ׳זאל זוכה זיין צו א תשובה גדולה א תיובתא סגי, א הויכע בחינה אין תשובה.

כלל ישראל זענען געווען אין מצרים אין א שוואכע מדריגה, דער מדרש זאגט וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, זאגט דער מדרש ווען יוסף הצדיק איז געשטארבן איז הפרו ברית, האבן זיי מפיר געווען ברית, וואס הייסט מפיר געווען ברית. דער פעטער ז״ל זאגט אין דברי יואל פרשת וארא, אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתי, זאגט די גמרא גדולה מילה שאלמלא מילה לא נתקיימו שמים, די גמרא ברענגט אראפ דעם פסוק אם לא

בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתי, און דער מהרש"א פרעגט ווי קען עס ארויפגיין אויף מצות מילה, שטייט דאך אם לא בריתי יומם ולילה, מילה איז דאך נאר ביום ולא בלילה. דער פעטער ז"ל ענטפערט אמת מצות מילה איז נאר ביום, די שלימות פון מצות מילה איז שמירת הברית, די שמירת הברית דאס גייט אן ביום ובלילה, ממילא אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתי, שלימות פון מצות מילה איז שמירת הברית. וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא זאגט די מדרש ווען יוסף הצדיק איז נפטר געווארן איז הפרו ברית, הפרו ברית מיינט מען - דער פעטער ז"ל זאגט אויף א צווייטע פלאץ אין דברי יואל פרשת בא, דארט רעדט ער וואס ס'שטייט אין זוה"ק אידן אין מצרים זענען געווען נזהר אין עניני עריות, זיי זענען אלע געווען נזהר, זאגט ער אויך אויף למעשה זענען זיי נישט נכשל געווארן, אבער אין הרהורי עבירה, אין הרהורים זענען זיי יא נכשל געווארן, אויף הרהורים, ונשמרת מכל דבר רע, שלא יהרהר אדם ביום שלא יבוא לידי טומאה בלילה דאס האבן זיי נישט אכטונג געגעבן, אויף דעם זענען אידן נכשל געווארן אויף ראיות אסורות, דאס איז די הפרו ברית, זיי האבן זיך נישט אכטונג געגעבן אויף די אויגן, נישט אכטונג געגעבן אויף די מחשבות, ממילא עניני קדושה זענען זיי נכשל געווארן, דאס איז די שלימות פון מצות מילה, דאס זאגט די מדרש זיי האבן מפיר געווען ברית.

עכ"פ אידן האבן געדארפט ארויסגיין פון מצרים, שטייט וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים, אידן האבן תשובה געטון זאגט דער מדרש, אלע אידן האבן תשובה געטון, אדער ס'איז געווען א תשובה כל דהו, זיי האבן תשובה געטון טאקע, אמת זיי האבן תשובה געטון, אבער ס'איז געווען א קליינע בחינה פון תשובה נישט קיין תיובתא סגי, איז דאך שווער די קשיא אין עניני קדושה ווען מ'דארף תשובה טון דארף זיין א תיובתא סגי ווי ס'שטייט אין זוה"ק, ווי אזוי זענען אידן ארויסגעגאנגען פון מצרים, ווי אזוי האט געווצט די תשובה פאר כלל ישראל, זיי האבן נישט זוכה געווען צו תיובתא סגי. קען זיין דאס איז טאקע געווען די קשיא פון משה רבינו, זיין שאלה איז געווען מי אנכי כי אלך אל פרעה, וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, מה זכו ישראל, וואס האבן אידן זוכה געווען, זיי האבן דאך נישט זוכה געווען, ס'איז דאך נאר א תיובתא כל שהוא פון תשובה, און אויף דעם הארבן עון נוצט דאך נישט קיין תשובה כל שהוא. האט הקב"ה געענטפערט כי אהיה עמך, מ'טוט תשובה א תשובה כל דהו, כי אהיה עמך איז בגימטריא מקוה, מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, איז כי אהיה עמך הבא לטהר א איד וויל זיך מטהר זיין מיט א תשובה כל דהוא, הקב"ה זאגט פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח, א געוואלדיגע גרויסן פתח כפתחו של אולם, דאס איז אהיה עמך, דער אייבערשטער איז מיט א איד, ווען ער טוט תשובה בלויז א כל דהו העלפט אים דער אייבערשטער און ער איז זוכה צו א גרויסע תשובה תיובתא סגי, ממילא ווערט מכופר אלע עבירות, אפילו עבירות החמורות ביותר איז אויך מכופר ווייל מ'איז זוכה באמת צו תשובה טוהן א תיובתא סגי.

עכ"פ דער אייבערשטער זאגט פתחו לי פתח כחודו של מחט, דארף מען אליין זוכה זיין צו א פתח פון תשובה, כחודו של מחט, עפעס א פתח של תשובה, א תשובה אפילו כל דהו.

הקב"ה זאל העלפן מ'זאל האבן די זכיה אין די וואכן, שובו בנים שובבי"ם, אין די געהויבענע זמנים וואס איז א זמן מוכשר ביותר נתעורר צו ווערן צו תשובה, אליינס זיך מתעורר זיין צו תשובה, פשפוש המעשים, זוכה זיין צו תיקון המעשים, זוכה זיין תשובה צו טוהו מעומקא דליבא, מיט א אמת מיט א שלימות'דיגע קבלה, זיך מקבל זיין בלב שלם מה דהוה הוה, מכאן ואילך ווייל איך זיין א ערליכער אפגעהיטענער איד, זיך אכטונג געבן אויף די אויגן, אכטונג געבן אויף די מחשבה, מ'זאל זוכה זיין כי מן המים משיתהו, מ'זאל ארויסגעצויגן ווערן פון די מים הזידונים, נעבעך וואס מ'טרינקט זיך, מ'וועט פארשלעפט אין די מים הזידונים, הקב"ה זאל זיך מרחם זיין אויף כלל ישראל, מ'זאל זוכה זיין תשובה צו טוהן א תשובה כל דהו, דער אייבערשטער זאל העלפן מיר וועלן זוכה זיין צו א תיובתא סגי וואס הקב"ה וועט מאיר זיין לבבות ישראל, מעורר זיין לבבות ישראל צו א תיובתא סגי א תיובתא שלימתא, א גאנצע תשובה מיט א שלימות גמור, השי"ת זאל העלפן מיר זאלן זוכה זיין צו תשובה בשלימות, זוכה זיין צו התרוממות קרן התורה וישראל, בהתגלות כבוד שמים עליט במהרה בימינו אמן.

ועד להוצאת ספרי
כ"ק
מרן אדמו"ר
שליט"א

ראה זה דבר חדש!

מודעה
משמחת
לחובבי
דרוש

שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה

עוד
לא
נראה
כבושם
הזה

ר'אה
א'נכי
נ'ותן
ל'פני'כם
ה'יום
ב'רכה

דרושים על התורה

מפום ממלל רבבן

כ"ק
מרן אדמו"ר
הגה"ק שליט"א
מסאטמאר

קחו
ברכה אל
בתיכם!

להשיג
א"ה אצל כל
מוכרי ספרים

מבירה הראשית:
845-742-1010